

Politisk-Økonomisk Beretning 2019

I henhold til Inatsisartutlov nr. 26 af 28. november 2016 om kommunernes og Grønlands Selvstyres budgetter og regnskaber fremlægger Naalakkersuisut på Inatsisartuts forårssamling en årlig beretning om Grønlands økonomi, herunder udviklingen i det offentlige udgifter og indtægter.

Den årlige beretning skal indeholde analyser af økonomi- og aktivitetsudviklingen på et eller flere centrale udgifts- og indtægtsområder.

Beretningen skal herigennem bidrage til at øge informationen om Grønlands Selvstyres økonomi og danne grundlag for en kvalificeret debat om den økonomiske udvikling i Selvstyret og Grønland som helhed.

Beretningen har således et bredt sigte og en form, så den kan indgå i Naalakkersuisuts og Inatsisartuts overvejelser om den økonomiske udvikling og prioritering. Beretningen peger på særlige problemområder og udviklingstendenser.

Naalakkersuisuts nærværende Politisk-Økonomiske Beretning for 2019 skal derfor også ses i sammenhæng med Naalakkersuisuts arbejde med det kommende forslag til finanslov for 2020.

1 Forord

Den årlige Politisk-Økonomisk Beretning er en gennemgang af en række af de væsentligste initiativer, Naalakkersuisut har planer om at igangsætte det pågældende år og i de kommende år.

Politisk-Økonomisk Beretning 2019 beskriver den aktuelle økonomiske situation og udfordringerne med at kunne sikre en holdbar udvikling, som har været beskrevet i de seneste års beretninger, i Økonomisk Råds årsrapporter og i Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning.

Politisk-Økonomisk Beretning 2019 indeholder samtidig en opfølgning på holdbarheds- og vækstplanen fra 2016 med dens fire reformspor.

Holdbarheds- og vækstplanen og opfølgningen derpå i form af reformtiltag, konkrete initiativer og målrettede investeringer skal medvirke til at opnå holdbarhed i den offentlige økonomi og øget vækst og beskæftigelse i den private sektor på et bæredygtigt grundlag. Den skal således bidrage til at opnå flere mål:

- At landets økonomi er i en positiv og stabil udvikling, der er langtidsholdbar og gradvis kan frigøre Grønland fra afhængighed af bloktilskuddet og være i stand til at overtage relevante opgaver fra staten i et passende tempo. Det kræver en bæredygtigt økonomisk udvikling, hvor vi blandt andet gradvist forøger produktionen her i landet og reducerer sårbarheden ved at udvikle flere bærende erhverv.
- At arbejde på løbende kapacitetsbygning, herunder gennem generel forøgelse af uddannelsesniveaet og af tilknytningen til arbejdsmarkedet for blandt andet at muliggøre overtagelse af nye områder fra staten er.
- En mere ligelig balanceret udvikling geografisk og mellem kommunerne, der kan bidrage til at opretholde et passende velfærdsniveau i hele landet, skabe reel vækst i den private sektor flere steder og give bedre og mere ensartede udviklingsmuligheder for alle borgere.
- Skabe øget købekraft for den enkelte og for familierne, herunder særligt medvirke til et løft i lav- og mellemindkomstgrupperne samt øge selvforsørgelsen i samfundet.

Politisk-Økonomisk Beretning 2019 behandler blandt andet disse spørgsmål. Herunder indeholder beretningen et særligt afsnit om, hvordan Naalakkersuisut gennem forskellige forslag til konkrete initiativer kan bane vejen for at give borgerne bedre og mere lige vilkår. Dette gælder ikke mindst reformtiltag inden for følgende kerneområder:

- Uddannelsesområdet med fokus på at fjerne flaskehalse i forhold til at få flere gennem uddannelsessystemet.
- Boligområdet med fokus på at forberede udlægning af lejeboliger til kommunerne samt kommende reform af lejeloven for at sikre øget bæredygtighed på boligområdet.
- Øget selvforsørgelse, herunder reformer der kan bidrage til at øge udbuddet af arbejdskraft.
- Tidlige forebyggende indsatser på tværs af sektorer med fokus på udsatte børn og unge.
- Forbedelse af en plan for gradvis overtagelse af ansvarsområder fra staten.

Beretningen indeholder også opdaterede mål og principper for den økonomiske politik, status for opfølgning på SDG-mål og for arbejdet med sektorplaner.

Jeg ønsker derfor god læselyst og ser frem til den videre debat.

Vittus Qujaukitsoq, Naalakkersuisoq for Finanser og Nordisk Samarbejde

Indhold	
1	Forord 3
2	Indledning.....6
2.1	Den økonomiske situation og strukturelle problemer 7
2.1.1	Udviklingen i fiskeriet 8
2.1.2	Samarbejdsaftaler med EU.....12
2.1.3	Det øvrige erhvervsområde.....13
2.1.4	Eksport af is og vand.....14
2.1.5	Turisme.....15
2.1.6	Kulbrinter.....16
2.1.7	Råstoffer og mineraler 17
2.1.8	Beskæftigelse og ledighed.....20
2.2	Landskassens økonomi.....22
2.2.1	Landskassens regnskab for 2018.....22
2.2.2	Sammenhængen med kommunernes økonomiske udvikling.....25
2.3	Afgifter.....26
2.4	Restancer.....27
2.5	Gældsudvikling 30
3	Øget selvbestemmelse og økonomisk selvårenhed.....32
3.1	Mål og principper for Naalakkersuisuts økonomiske politik.....32
3.2	Overvejelse om kommende overtagelse af opgaver fra staten 33
4	Mål og indikatorer 37
4.1	Budget- og regnskabsloven og den økonomiske styring.....37
4.2	Brug af mål og indikatorer.....37
4.2.1	Tværgående mål og indikatorer 38
4.2.2	Mål og indikatorer for uddannelse.....41
4.2.3	Mål og indikatorer for vækst og beskæftigelse.....42
4.2.4	Mål og indikatorer for den offentlige sektor.....43
4.2.5	Mål og indikatorer for selvforsørgelse 44
4.2.6	Mål og indikatorer for infrastruktur 45
4.2.7	Mål og indikatorer for nedbringelse af kriminalitet.....46
4.3	Måling af fattigdom.....46
4.4	Måling af bæredygtig udvikling og SDG 2030-agendaen 49
4.5	Sektorplanlægning 51

5	Opfølgning på Holdbarheds- og Vækstplanen	54
5.1	Øge uddannelsesniveaueu.....	54
5.2	Fremme vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi	57
5.2.1	Erhvervsbeskatning	57
5.2.2	Udvikling af fiskerisektoren	59
5.2.3	Ny turismestrategi.....	61
5.2.4	Tiltrækning af datacentre	62
5.2.5	Ny strategi på kulbrinteområdet (2019-2023)	62
5.3	Modernisering af den offentlige sektor	63
5.3.1	Gode offentlige indkøb.....	63
5.3.2	Forebyggelse og nedbringelse af restancer til det offentlige	63
5.3.3	Digitalisering.....	65
5.3.4	Kortlægning og geodata	68
5.3.5	Tidlig, forebyggende indsats som bærende princip	71
5.3.6	Sundhedsområdet - rekruttering og fastholdelse	72
5.3.7	Miljø- og affaldsområdet.....	73
5.3.8	Toldstrategi - Inussuk 2018-2023	74
5.4	Øget selvforsørgelse via reform af velfærdsydelser, skattesystemet og boligområdet	75
5.4.1	Øget selvforsørgelse.....	75
5.4.2	Boligpolitiske og økonomiske pejlemærker for boligreformer	80
6	Rammerne for finanslov 2019 og forberedelsen af FFL 2020	85
6.1	Budgetkoordination i forhold til FFL 2020	85
6.2	Udgiftsanalyser.....	86
6.2.1	Foreløbige bidrag til forarbejder til finanslovsforslaget for 2020.	88

2 Indledning

Der er bred politisk enighed om et overordnet mål om at skabe et mere selv bærende samfund, hvor beslutningskompetencen for forhold her i landet og ansvaret for udviklingen i stigende grad bliver et anliggende, der placeret her i landet.

Der er derfor en helt central opgave for Inatsisartut og Naalakkersuisutat at skabe gode og klare rammer, inden for hvilke befolkningen har mulighed for og evner til at tage ansvar for eget liv og udnytte de utal af muligheder der er i vores land. Jo flere vi får i arbejde, desto stærkere står vi som land, samfund og individer. Samtidig skal vort samfund også tilbyde helhedsorienteret hjælp til den eller de, som har behov for rettidig hjælp til at komme videre.

Vi skal derfor være omhyggelige og langsigtede i vores planlægning og systematisk opbygge kapaciteten på alle planer i samfundet. Dette dels via uddannelse og løbende kompetenceopbygning af borgere, virksomheder og organisationer, dels gennem indretning af infrastrukturelle rammer, der tager afsæt i landets behov og muligheder. Vi skal blive bedre til at samarbejde på tværs internt i landet, ligesom vi skal søge inspiration fra og samarbejde med andre lande, hvor dette er relevant.

Den ønskede udvikling kommer ikke af sig selv, men er noget vi aktivt skal arbejde på og prioritere efter at opnå. Konjunkturudviklingen er stadig positiv, og det skal vi forstå at udnytte:

- Gennem overskud på de offentlige finanser, så vi er godt polstret, når konjunkturerne på et tidspunkt bliver dårligere igen.
- Til at foretage kloge investeringer for at fremtidssikre samfundet og opnå strukturelle og langsigtede gevinster.

Herunder skal der i samarbejde med kommunerne banes vej for at håndtere, at færre i de kommende år skal forsørge stadig flere ældre. Dette ved:

- at stadig flere i en ungdomsårgang kan tage en erhvervskompetencegivende uddannelse.
- at flere i den potentielle arbejdsstyrke bliver aktive på arbejdsmarkedet, enten gennem varig beskæftigelse eller ved at få større tilknytning til arbejdsmarkedet.
- at få vendt udsigten til faldende befolkningstal til en fastholdelse af befolkningstallet og gradvis forøgelse heraf.
- at tidlige, forebyggende indsatser og sammenhæng i disse bliver et bærende princip i den offentlige sektor, herunder med særlig fokus på børn og unge.
- at flere borgere kan tage ansvar for egen boligforsyning og der samtidig tages de nødvendige boligsociale hensyn.

Målet om reduktion af afhængigheden af bloktilskuddet fra staten forudsætter, at vi udvikler flere bærende og tilskudsuaafhængige erhverv og opnår en bedre udnyttelse af fiskeriressourcen.

- Herunder skal vi have færdiggjort modernisering af den trafikinfrastruktur, der bruges til transport af såvel passagerer som fragt for både at kunne komme let og effektivt rundt internt i landet - og til og fra landet.
- Vi skal ligeledes udnytte mulighederne i en øget digitalisering med hensyn til forbedring af servicen i en række sektorer, effektivisering og nye forretningsmuligheder. Dette gennem dels relevante investeringer i teleinfrastruktur, dels ved at skabe et fundament for at udnytte disse i form af fælles grunddata, opkvalificering og organisationsudvikling mv.

Der skal også på anden vis arbejdes systematisk med at forbedre landets konkurrenceevne for at fremme investeringslysten blandt hjemlige og udefrakommende virksomheder. Dette vil blandt andet kunne indebære reform af selskabsbeskatningen og implementering af en erhvervspakke i forlængelse af lufthavns pakken med den danske stat.

Den fortsat høje aktivitet i samfundet har i 2018 givet stigende indtægter fra afgifter og skatter. Udviklingen ventes fastholdt i 2019, men den skal også vurderes i forhold til et stigende udgiftspres.

Finansloven for 2019 udviste både et DA-overskud i 2019 og samlet set for perioden 2019-2022. Det stigende udgiftspres i de kommende år betyder, at eventuelle frie midler må dels gå til udmøntning af allerede vedtagne besparelser, deklit til prioriterede væksthæmmende, udgiftsdæmpende initiativer såsom den nye lufthavnsstruktur og til reformtiltag, der kan bidrage til at øge udbuddet af arbejdskraft. Det vil være Naalakkersuisuts udgangspunkt for de kommende finanslovsdrøftelser.

2.1 Den økonomiske situation og strukturelle problemer

Økonomisk Råds formandskab offentliggjorde i september 2018 sin seneste rapport. Her blev det vurderet, at den økonomiske realvækst i 2016 fortsætter i 2017-2019. Væksten bygger blandt andet på, at store anlægsprojekter løfter aktivitetsniveauet midlertidigt og god indtjening i fiskeriet. Rådet forventer i 2019 en forøgelse af BNP i størrelsesordenen 3 % i forhold til i 2018. Faktiske tal og skøn for den økonomiske udvikling i perioden 2012-2019 er sammenfattet i tabel 1.

Tabel 1: Forsyningsbalancen, årlig realvækst i pct. af BNP og bruttoinvesteringer i faste priser¹

	Andel af BNP i 2017	Vækstrate, pct.							
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Kædede værdier (2010 priser)	Privat forbrug	40,8	-1,3	0,6	0,2	1,2	2,4	1,9	2,6
	Offentligt forbrug	47,2	4,1	-0,2	-0,6	1,5	3,5	0,6	0,6
	Faste bruttoinvesteringer	24,6	-22,2	-19,2	5,9	9,8	-8,4	5,2	18,9
	- ekskl. inv. mineral efterforskning	23,1	-6,6	-8,6	-0,4	23,1	-5,5	32,3	19,0
	Eksport af varer og tjenester	34,9	2,4	11,8	-9,9	16,9	-7,6	11,0	2,9
	Forsyning i alt / endelig anvendelse i alt	150,0	-3,4	-1,2	-1,1	6,7	-1,0	4,3	5,2
	Import af varer og tjenester	50,0	-6,6	-11,5	1,7	8,2	-5,5	7,0	9,7
	Bruttonationalprodukt	100,0	1,4	-1,3	4,7	-2,5	6,0	2,9	3,0
			Beløb, mio. kr.						
	Bruttoinvesteringer i alt		4.361	3.404	3.752	4.102	3.984	4.220	
Mineral- og olieefterforskning		1.040	492	711	378	239	315		
Bruttoinv. ekskl. efterforskning		3.321	2.912	3.041	3.724	3.745	3.905		

Anm: Tallene for 2013-2015 er endelige tal, mens tallene for 2016-2017 er foreløbige tal fra Grønlands Statistik. Tallene for 2018 og 2019 er foreløbige skøn fra Økonomisk Råd. I forbindelse med offentliggørelse af nationalregnskabstallene i november 2018 har Økonomisk Råd lavet nye fremskrivninger af skøn for 2018 og 2019. Disse blev præsenteret ved rådets seminar i januar 2019 og afviger en smule fra de offentliggjorte skøn i Økonomisk Råds rapport fra september 2018.

¹ Grønlands Statistik har ændret opgørelsen af vækst målet for BNP og tilbageført opgørelsesmetoden til 2003. De kædede værdier, som nu bliver anvendt, viser et mere retvisende vækst mål. Den nye metode giver bedre sammenligningsgrundlag mellem landene og er i overensstemmelse med de internationale anbefalinger på området. Desuden blev der foretaget revision af tallene for privatforbruget og for transportmidler som skibe og fly. Derfor er tallene i tabel 1 ikke direkte sammenlignelige med de opgjorte tal for BNP i Politisk-Økonomisk beretning for 2016 og tidligere.

Nationalregnskabstallene for 2015 er nu afstemt og kan derfor betegnes for at være endelige tal. De nye beregninger har medført en uventet stor justering af BNP. Bearbejdning af endelige tal for 2015 danner grundlag for nye fremskrivninger af de foreløbige BNP opgørelser i årene 2016-2017. Yderligere oplysninger derom fås på:

<http://www.stat.gl/publ/da/NR/201701/pdf/2006-2015%20Nationalregnskab.pdf> og

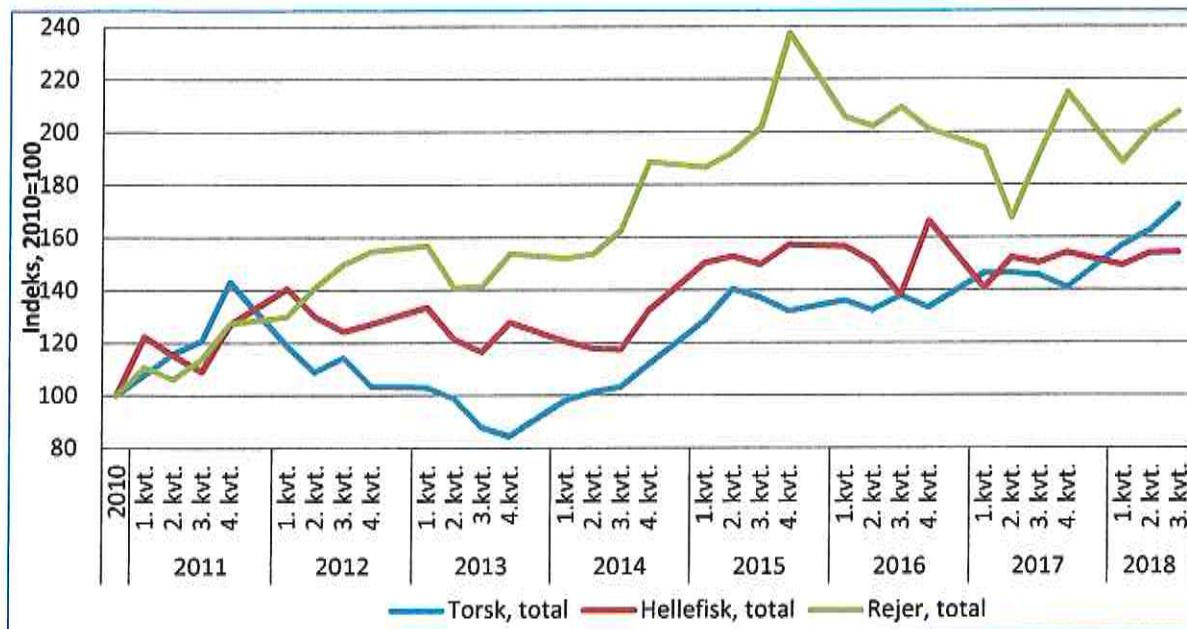
<http://www.stat.gl/publ/da/NR/201802/pdf/Produktionsbaseret%20nationalregnskab%202008-2017.pdf>

Bruttoinvesteringerne på mineral- og råstofområdet i 2017 var lavere end i 2016 og således fortsat på et ret lavt niveau.

2.1.1 Udviklingen i fiskeriet

Fiskeriet er fortsat det vigtigste eksporterhverv. Figur 1 viser prisudviklingen for rejer, hellefisk og torsk.

Figur 1: Indeks af gennemsnitlige kilopriser på fisk og skaldyr

Kilde: Grønlands Statistik. Indeks: 2010=100

Figuren viser, at prisniveauet for hellefisk har været svagt stigende i 2018. Det har samlet set ligget på et nogenlunde konstant højt niveau siden starten af 2015, trods fald i enkelte kvartaler i 2016 og 2017. Prisen på hellefisk i 2018 befinder sig således stadig på et historisk højt niveau. Prisniveauet for torsk lå på et nogenlunde konstant niveau i perioden 2015 – 2017 og steg med ca. 22 pct. fra 4. kvartal i 2017 til 3. kvartal i 2018. Dette er den højeste pris siden 2010. Rejepriserne er steget i løbet af 2017. Det er ca. 20 pct. lavere i forhold til 4. kv. 2015, hvor priserne var på det højeste. Rejepriserne i 2018 ligger lidt under priserne i 2017, men er fortsat på et relativt højt niveau.

Tabel 2 viser fangsten af de fire vigtigste arter i fiskeriet Grønland.

Tabel 2: Fiskere og fartøjers fangst på grønlandske licenser

Tons	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Makrel, total	5.284	52.797	78.382	30.390	36.031	46.568	63.018
Torsk, total	21.625	25.504	31.117	49.035	56.370	54.303	44.853
Torsk, havgående	11.010	11.976	12.619	23.668	21.747	22.329	21.874
Torsk, kystnær	10.616	13.528	18.497	25.366	34.623	31.975	22.980
Hellefisk, total	34.622	34.829	38.209	38.191	42.230	38.144	41.051
Hellefisk, havgående	13.062	11.348	11.464	13.318	11.564	13.402	13.724
Hellefisk, kystnær	21.560	23.482	26.745	24.873	30.666	24.742	27.327
Rejer, total	109.376	88.532	83.369	70.289	80.968	87.185	88.754
Rejer, havgående	51.169	44.879	45.287	36.346	40.662	43.983	48.995
Rejer, Kystnær	58.206	43.654	38.082	33.944	40.306	43.202	39.758

Kilde: Grønlands Fiskerilicenskontrol

Eksport af rejer stod for ca. 40 pct. af den samlede værdi af vareeksporten i 2017, stigende til ca. 41,5 pct. i de første tre kvartaler af 2018. Rejefangsterne var faldende i perioden 2012 til 2015 som følge af et fald i bestanden. Rejefangsterne har været stigende fra 2015 på grund af en stigende rejebestand. I 2015 var rejekvoten 73.000 tons i Vestgrønland og er siden steget, så den i 2019 er sat til 105.000 tons. Af den samlede rejekvote i Vestgrønland tildeles Canada og EU 4.417 tons. Med forsat relativ høje rejepreiser og stigende kvote på rejer er der også i 2019 grundlag for at opnå en meget god økonomi i rejefiskeriet.

Som det fremgår af tabel 2 har fangsten af torsk været kraftigt stigende siden 2012. Dog faldt fangstmængderne i 2018, primært på grund af lavere kystnært torskefiskeri.

Hellefiskefangsterne har også været stigende i perioden 2012 til 2016. Fangsterne faldt i 2017, men er steget igen i 2018 grundet højere fangstmængder i det kystnære fiskeri.

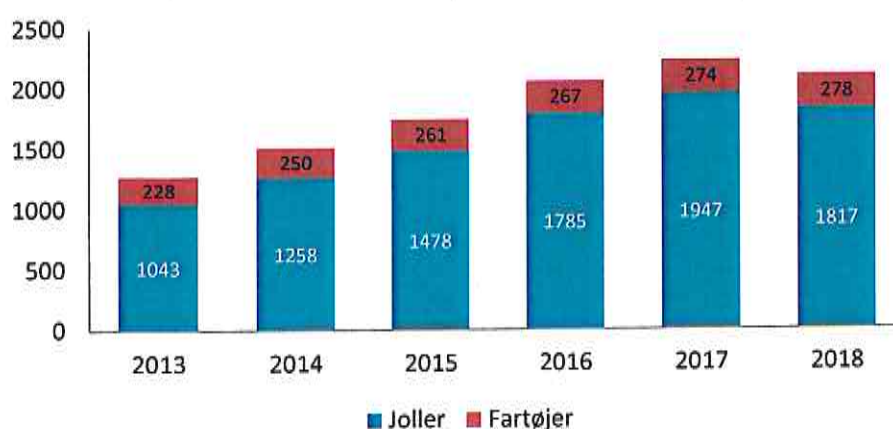
Den havgående Grønlandske fiskeflåde, er i gang med en moderniseringsproces, hvor selskaberne i betydeligt omfang investerer i nybyggede fartøjer. I 2019 forventes 6 nye fartøjer at indtræde i det havgående fiskeri efter rejer, torsk og hellefisk. De nye fartøjer erstatter eksisterende fartøjer, der i nogle tilfælde er over 20 år gamle. Investeringer i ny kapacitet kan være med til at reducere driftomkostningerne og forøge det samlede overskud fra fiskeriet.

Det kystnære fiskeri efter hellefisk har stor betydning for lokalområderne, og for samfundet som helhed. Der er over perioden 2012-18 fisket mere end 20.000 tons hellefisk kystnært årligt.

Figur 2 illustrerer udviklingen i antallet af licenser til kystnært fiskeri efter hellefisk i perioden fra 2013 til 2018. Som det ses af figuren, er der sket en kraftig forøgelse i antallet af licenser over perioden 2013-17 (+57 %). Dette indebærer en kraftig forøgelse af kapaciteten.

Den største stigning ligger i antallet af jollelicenser, mens antallet af fartøjslicenser er steget stødt over hele perioden 2013-18. Antallet af jollelicenser har indtil videre toppet i 2017, idet der er udstedt 130 færre jollelicenser i 2018 sammenlignet med 2017. Når der udstedes færre licenser, kan det frigøre arbejdskraft til andre erhverv.

Figur 2 Licenser til kystnært fiskeri efter hellefisk til henholdsvis fartøjer og joller i perioden 2013-2018.

Kilde: GFLK. Figuren angiver antal udstedte licenser, og er altså ikke et udtryk for antal aktive fiskere.

Pelagiske fiskerier

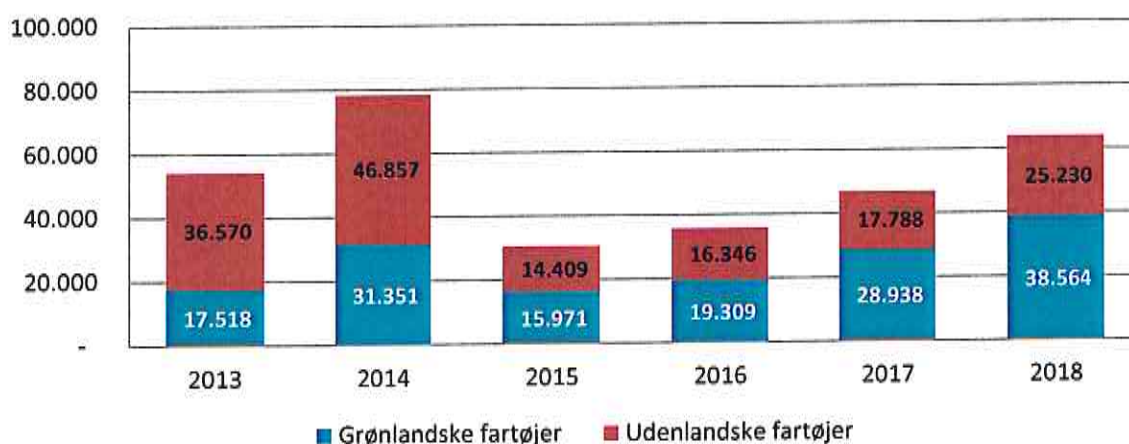
Det er Naalakkersuisuts mål at sætte øget fokus på at udnytte såvel nye arter som eksisterende arter i nye områder i samarbejde med fiskerierhvervet. De nye arter består primært af pelagiske bestande

som sild og makrel. Disse er vandrende bestande, som periodevis opholder sig i forskellige landes havområder og i internationalt farvand.

Grønland er kyststat i forhold til makrel i Nordøstatlanten, og deltager i konsultationer vedrørende forvaltningen af bestanden sammen med Færøerne, Norge, EU, Island og Rusland. Dog fungerer forvaltningen ikke optimalt på nuværende tidspunkt, således er der i flere år samlet set fisket langt over den videnskabelige rådgivning. Dette skyldes blandt andet, at EU, Norge og Færøerne har indgået en makrel aftale og har valgt at holde Island og Grønland udenfor aftalen.

Fiskeri efter makrel har de senere år givet de grønlandske selskaber et bredere indtægtsgrundlag. Herved kan selskaberne blive mindre sårbare overfor udsving i kvoter og priser på andre enkelte arter. Figur 3 viser størrelserne af makrelfangsterne i perioden 2013–18, fordelt på henholdsvis grønlandske og udenlandske fartøjer.

Figur 3: Makrelfangster i Østgrønland 2013-2018 fordelt på grønlandske og udenlandske fartøjer

Kilde: GFLK

Optaget af makrel på grønlandsk kvote er steget år for år i perioden 2015-18. Fra ca. 30.000 tons i 2015 til over 63.000 tons i 2018.

I takt med at det samlede optag af makrel er steget, har der været en positiv udvikling i andelen af optaget, der stammer fra grønlandske fartøjer, fra 32 % i 2013 til over 60 % i 2017 og 2018. Et højere optag med grønlandske fartøjer medfører flere positive konsekvenser for samfundet.

Fra 2017 blev det muligt for de grønlandske fartøjer at fiske en del af kvoten i internationalt farvand. Dette bidrager til forlængelse af fiskerisæsonen, og dermed bedre udnyttelse af den grønlandske kapacitet. Grønland havde i 2018 stadig ikke den nødvendige pelagiske fiskerikapacitet til at udnytte den fastsatte grønlandske makrelkvote.

Optaget af makrel med grønlandske fartøjer satte rekord i 2018 med et samlet optag på over 38.000 tons. Makrelfiskeriet er fortsat et ganske usikkert fiskeri, da makrellen er en vandrende art. Der er derfor ingen sikkerhed for, at der kan fiskes store mængder makrel årligt i grønlandsk farvand fremover. Dette skal ses i lyset af øget fiskeri, som følge af at de samlede kvoter langt overstiger de biologiske anbefalinger, samt makrellens uforudsigelige migrationsmønster.

Som et led i udviklingen af det pelagiske fiskeri har Grønland igennem de bilaterale forhandlinger med Færøerne adgang til at fiske 13.500 tons blåhvilling og 3.200 tons sild i færøsk farvand.

I 2018 har Naalakkersuisut afsluttet forhandlinger om en ny nøgle til deling af den fælles loddebestand i Østgrønland og ved Island. Blandt andet baseret på biologiske undersøgelser af loddens udbredelse i østgrønlandsk farvand, er det lykkedes Grønland at forøge andelen af den fælles kvote fra 11 til 15 %.

Lodden er en art med meget kort livscyklus, og TAC'en på lodde varierer meget fra år til år. Der har været TAC på lodde fra nul og op til 1 mio. tons. De seneste år har loddekvoten bevæget sig mellem 0 og 300.000 tons.

Provenu fra ressourcerenteafgifter i fiskeriet

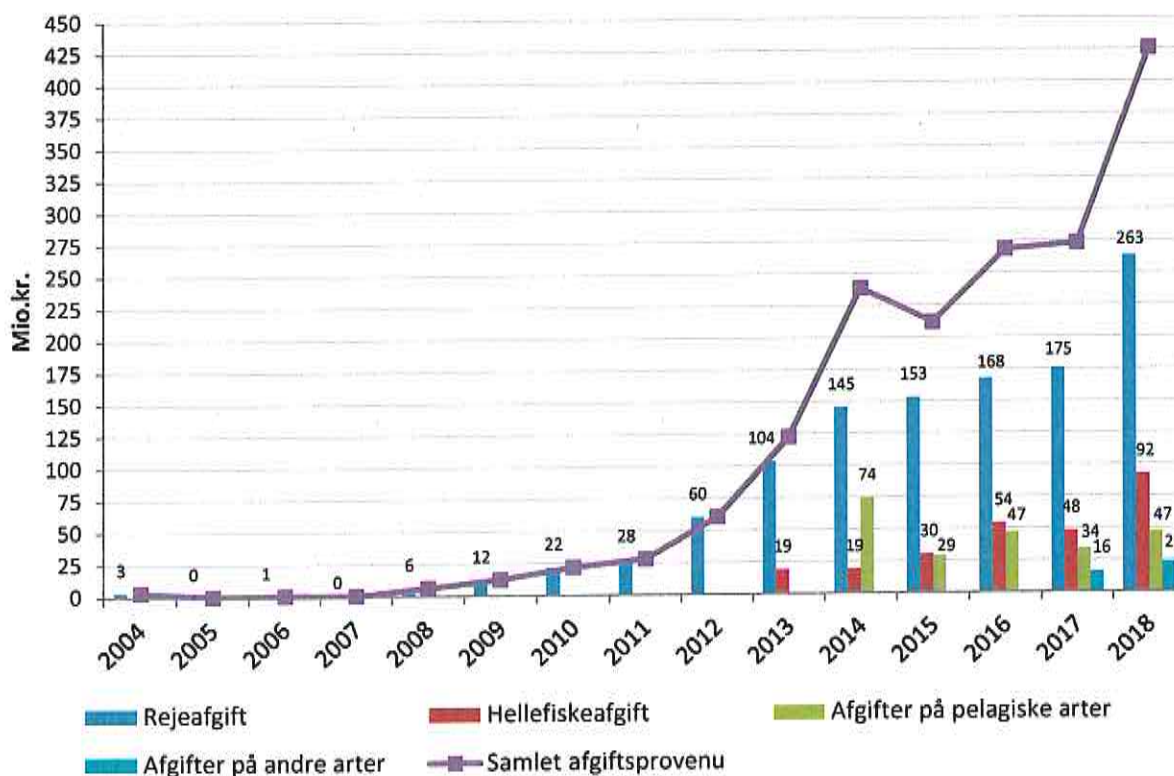
Fiskeriet bidrager i betydeligt og stigende omfang med indtægter fra fiskeriafgifter (ressourcerentebeskatning). Dette skyldes blandt andet, at der er kommet nye store indtægter til i de seneste år fra især historisk høje priser på rejer og hellefisk samt afgifter i makrelfiskeriet.

Den 1. januar 2018 trådte i kraft en ny ressourceafgiftsmodel for det samlede fiskeri i Grønland. Den nye ressourceafgiftsmodel omfatter kystnært fiskeri efter hellefisk og rejer, havgående fiskeri efter rejer, hellefisk, torsk, kuller, sej og rød fisk, samt pelagisk fiskeri efter makrel, sild, lodde, blåhvilling og guldlaks. Øvrige fiskearter er på nuværende tidspunkt ikke omfattet af afgiften.

Niveauet for provenuet fra ressourcerenteafgifter har været kraftigt stigende siden 2007. Provenuet er således steget fra 0,4 mio.kr. i 2007 til 426 mio. kr. i 2018 (foreløbige tal) mod et budgetteret provenu på 384 mio. kr.

Provenuet er dermed på et historisk højt niveau, jf. figur 4. Det kan dog være risikabelt, at en stor del af de offentlige indtægter stammer fra fiskeriafgifter, da fiskeriet erfaringsmæssigt oplever svingende indtjening over tid. I finansloven for 2019 budgetteres det samlede provenu til 392 mio.kr.

Figur 4. Provenu fra ressourceafgift på fiskeriet 2004-2018 i mio. kr.

Kilde: Skattestyrelsen. Tal for 2018 er foreløbige, hvor der er taget hensyn til reguleringer, hensættelser og tab.

Note: Afgift på andre arter består af afgifter på torsk, rødfisk, kuller, sej og kammuslinger. Afgiften på kammuslinger er dog afskaffet fra 1. januar 2019.

2.1.2 Samarbejdsaftaler med EU

Grønland har en række samarbejdsaftaler med EU, som er gensidigt afhængige.

Den nuværende aftaleperiode for partnerskabsaftalen med EU på uddannelsesområdet slutter ved udgangen af 2020. EU har på nuværende tidspunkt endnu ikke vedtaget rammerne for et muligt samarbejde i perioden 2021-2027. Dette gælder både en ny associeringsafgørelse, der forventes vedtaget i 2019, samt vedtagelse af EU's budget for perioden, der forventes vedtaget i 2020. Det forventes dog, at samarbejdet vil blive videreført i perioden 2021-2027, og på denne baggrund har der været indledende dialog omkring forberedelserne af dette samarbejde.

I de tidligere samarbejdsperioder 2007-2013 og 2014-2020 har omdrejningspunktet for samarbejdet været sektorpolitikken på uddannelsesområdet. I en kommende aftaleperiode har EU udtrykt ønske om, at samarbejdet udvides til at omfatte flere sektorer. På denne baggrund skal der i 2019 tages stilling til, hvilke nye samarbejdsområder, der kunne indgå i samarbejdet i en ny aftaleperiode. I denne forbindelse er det blandt andet i aftalen om finansloven for 2019 blevet nævnt, at eventuelt social- og sundhedssektorerne kunne være relevante at inddrage, idet ekstraordinære indsats på disse områder kan medvirke til at understøtte indsatsen på uddannelsesområdet og skabe bedre samspil imellem disse sektorer.

En ny samarbejdssektor skal identificeres i fællesskab mellem Europa-kommissionen og Naalakkersuisut, og Europa-Kommissionen har foreslået, at også økonomiske sektorer, miljø og klimaforandringer og andre sektorer kan være potentielle muligheder for udvidelse af samarbejdet. I 2019 skal det således afklares, hvilke sektorer, der kan være genstand for fremtidigt samarbejde og relevante sektorer skal påbegynde forberedelserne til at indgå i et sådant samarbejde.

Fiskeripartnerskabsaftale mellem EU og Grønland

Grønland har siden 1985 haft en fiskeripartnerskabsaftale med EU, og den nuværende fiskeriprotokol udløber i udgangen af 2020. Hvert år aftaler Grønland og EU, hvor store fiskekvoter EU har adgang til i Grønland i det efterfølgende år. Derefter fordeles EU disse fiskekvoter internt blandt EU's medlemslande eller videreallokerer kvoter til andre parter, eksempelvis Norge eller Færøerne. Når Storbritannien forlader EU, er det uvist hvordan det vil påvirke EU's fremtidige interne fordeling af fiskekvoter.

Det er forventningen, at forhandlinger mellem Grønland og EU om en ny fiskeriaftale, som skal være gældende, når den nuværende aftale udløber, påbegyndes i 2019. Storbritanniens exit fra EU antages at få stor betydning for Grønland gennem flere internationale fiskeriaftaler og forhandlinger, ikke mindst fordi Storbritannien vil være en ny kyststat til en række fiskearter.

Brexit – mulig effekt på eksport til Storbritannien

I de sidste to år har Storbritannien (UK) forhandlet og forberedt sig at forlade EU. Briterne forventes at forlade unionen den 29. marts 2019, men p.t. er det uklart om denne dato kan overholdes.

Når UK ikke længere er et EU medlemsland, og såfremt UK også forlader EU's indre marked, kan den fremtidige grønlandske fiskeriekspert til UK blive mødt af importtold og veterinærkontrol i det værst tænkelige scenarie. Det kan få negative konsekvenser for Grønlands fiskeriekspert til UK, med mindre fordelagtige aftaler vedrørende de oversøiske lande og territorier indgås mellem UK og EU. Dette ønske er blevet kommunikeret videre til EU's Brexitforhandlere. Hvis dette ikke lykkes er der to muligheder scenarier, som Grønland kan opsøge:

- at indgå en bilateral toldfrihedsaftale med UK, så grønlandske fiskeprodukter kan forblive prismæssigt konkurrencedygtige på UK's marked, eller

- at indgå en aftale med UK om, at UK i dets lovgivning ikke placerer importtold på Grønland i dets lovgivning.

De vigtigste eksportprodukter fra grønlandske virksomheder til UK er kogte og pillede rejer, som vurderes at udgøre ca. 80-90 pct. af eksportværdien. De fleste grønlandske eksportprodukter fragtes til Danmark og direkte videre til UK, mens nogle produkter videreføres i Danmark, før de videresendes til UK.

Ifølge fiskerierhvervet udgør omkring 90 pct. af eksporten kogte og pillede rejer til UK fra Grønland. Konsekvensen af Brexit vil i *det værste tænkelige scenarie* være, at Grønlands *toldfri* eksport af rejer for over en halv milliard kroner ud af en samlet eksport på omkring 3,7 milliarder kroner i 2017, jf. tal fra Grønlands Statistik, går tabt. Dette scenarie tager udgangspunkt i, at UK pålægger den i henhold til WTO's regler maksimale toldsats på 20 pct. på kogte og pillede rejer. En sådan maksimal toldsats ville i givet fald isoleret set pålægge eksporten af kogte og pillede rejer en samlet told på over 100 mio.kr., og det ville selvsagt påvirke efterspørgslen negativt. Det er dog på forhånd ikke muligt at vurdere, hvor stor en effekt en eventuel prisstigning på rejer ville kunne have på forbrugernes adfærd og hermed efterspørgslen efter de kogte og pillede rejer.

Det foreløbige positive scenarie er, at UK's regering har præsenteret en liste over midlertidige importafgifter på varer i tilfælde af No Deal Brexit. Af listen fremgår de grønlandske reje- og torskeprodukter ikke. Dette er glædeligt, idet hvis listen vedtages af det britiske Underhus i tilfælde af No Deal Brexit, vil der ikke blive pålagt importafgifter på grønlandske reje- og torskeprodukter i det første års tid efter Brexit, hvis listen får lov til at stå alene og som den er præsenteret.

Fiskerierhvervet mener på grund af erhvervets omfattende salgsnetværk, at det er gode muligheder for at omstille eksporten af grønlandske fiskeprodukter til UK til andre markeder, hvis der viser sig at være efterspørgsel efter varen. Dette er i sagens natur forbundet med en del usikkerhed, herunder er det ikke sikkert, at det kan opnås samme priser på fiskeprodukterne ved en sådan omstilling.

De endelige forventede økonomiske konsekvenser for Grønland af Brexit kan på nuværende tidspunkt ikke forudsiges, eftersom det endelige Brexit-scenarie endnu ikke er helt fastlagt.

2.1.3 Det øvrige erhvervsområde

I de senere år er rammerne for erhvervslivet i Grønland blevet forbedret. Der er således sket en moderniseringsproces på en række områder for at sikre fremtidig udvikling, vækst og velfærd. En modernisering af lovgivningen er igangsat for generelt at tiltrække udenlandske investeringer. Dertil er der foretaget en modernisering af erhvervsstøtteordningerne samt skabt øget adgang til ekstern finansiering, for herigennem at skabe forbedrede rammevilkår for erhvervslivet. Endelig er der skabt friere konkurrence på det grønlandske marked, hvilket har gjort det lettere at drive virksomhed og samtidig forbedret beskyttelsen af forbrugerne.

Af konkrete initiativer har der i 2017/2018 været gennemført en inkubatorordning, for at skabe bedre rammer for iværksættere i opstartsfasen i form af sparring og rådgivning. Ordningen er en kombination af målrettet vejledning, workshops og faglige netværk, som skal give nye iværksættere et mere solidt fundament at starte ny virksomhed på. Resultaterne har inkluderet en række kurser og workshops i 12 byer, inddragelse af 48 iværksættere og 106 kursister, samt seks konkrete eksportsalg.

Erhvervslivet kan derudover søge støtte via en række erhvervsfremmeordninger i form af klippekortordning, produktudvikling eller eksportstøtte, som administreres af Greenland Business.

Der er foretaget en effekt- og aktivitetsmåling af erhvervsfremmeordningerne. Den viser, at der er tydelige beskæftigelseseffekter som følge af ordningerne. Greenland Business har oplevet et

stigende antal ansøgninger på 253 virksomheder i årene 2012-2017. Effektmålingen estimerer, at de generelle erhvervsfremmeordninger har bidraget til skabelsen af merbeskæftigelse på ca. 400 arbejdspladser. Erhvervsfremmeordningerne på turismeområdet har bidraget til at øge beskæftigelsen med ca. 300. Den samlede beskæftigelsesvirkning som følge af udenlandske turisternes besøg i Grønland i 2017 er opgjort til 620 arbejdspladser.

2.1.4 Eksport af is og vand

Et erhvervsområde, som forventes at kunne bidrage som indtægtskilde til det grønlandske samfund fremadrettet, er eksport af is og vand. En opdateret is og vand strategi fra 2017-2018 beskriver den globale efterspørgsel for vandressourcer samt Grønlands unikke is- og vandressourcer, og strategien berører ligeledes rammerne for udnyttelse og eksport af is og vand. Sammen med et omfattende nyligt udarbejdet markedsføringsmateriale bestående af juridiske, økonomiske og tekniske publikationer, indgår materialet i et samlet markedsføringsfremstød, som er igangsat i 2019. I første omgang udbydes fem tilladelsesområder i Vestgrønland.

Tidligere har man bedt selskaberne om selv at finde, afgrænse og kvalitetsteste, hvor der kan løbe vand ud fra indlandsisen, der kan anvendes til at producere og eksportere vand.

Med den nye strategi vendes tingene på hovedet i forhold til tidligere. Naalakkersuisut har gennemført feltundersøgelser på den grønlandske vestkyst i 2017 og 2018. På baggrund af undersøgelserne er der udvalgt 5 områder, der er karakteriseret ved følgende 3 forhold:

- Områderne er nemt tilgængelige logistisk
- Vandet vil i en lang årrække løbe ud i meget store mængder
- Vandet er testet af høj drikkevandskvalitet

De 5 områder er nu budt ud i en udbudsrunde sammen med et omfattende markedsføringsmateriale, som også indeholder en beskrivelse af den nye is- og vandlovs muligheder for at beskutte på et lavere niveau, og for at opnå en række forbedrede rammevilkår, der ligger i den nye lovgivning på is og vandområdet, der trådte i kraft d. 1. januar 2019.

Strategien for eksport af is og vand (2017-2018) indeholder 21 anbefalinger og er bygget op omkring tre hovedspor.

- Første spor er en kortlægning af egnede og relevante smeltevandsforekomster, som er blevet udarbejdet i samarbejde med De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS).
- Andet spor er en tilpasning af skatte- og afgiftsniveauet, som tager udgangspunkt i en benchmarkanalyse af skatte og afgiftsniveauet i en række lande. Analysen anbefaler en reduktion af såvel selskabs- og udbytteskatteniveauet på is- og vandområdet for at gøre Grønland mere attraktivt som eksportør af vand.
- Tredje spor vedrører en optimering af den øvrige rammelovgivning.

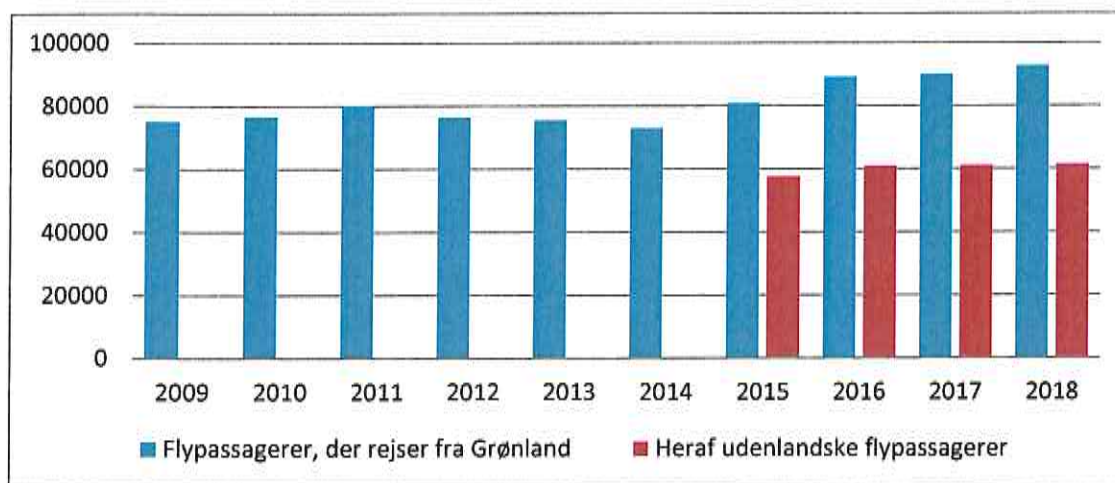
For at tiltrække ansøgere og øge opmærksomheden på udbudsrunderne, er der primo 2019 igangsat en samlet markedsføringsindsats ud fra is- og vandstrategiens anbefalinger. Det forventes, at markedsføringen vil skabe direkte kontakt til mulige aktører (producenter, distributører og investorer). Departementet for Erhverv og Energi planlægger derudover at deltage i relevante messer samt at indgå i bilateral dialog med de relevante aktører.

Der vil også være fokus på, at potentialet for eksport af is og vand vil indgå i fremadrettede erhvervsfremstød på ministerniveau i udvalgte lande og regioner såsom Kina, Indien og EU.

2.1.5 Turisme

Som det fremgår af figur 5, er der i perioden 2015-2018 registreret en positiv udvikling i antallet af udenrigsflypassagerer.

Figur 5. Antal flypassagerer der rejser fra Grønland

Kilde: Grønlands Statistik

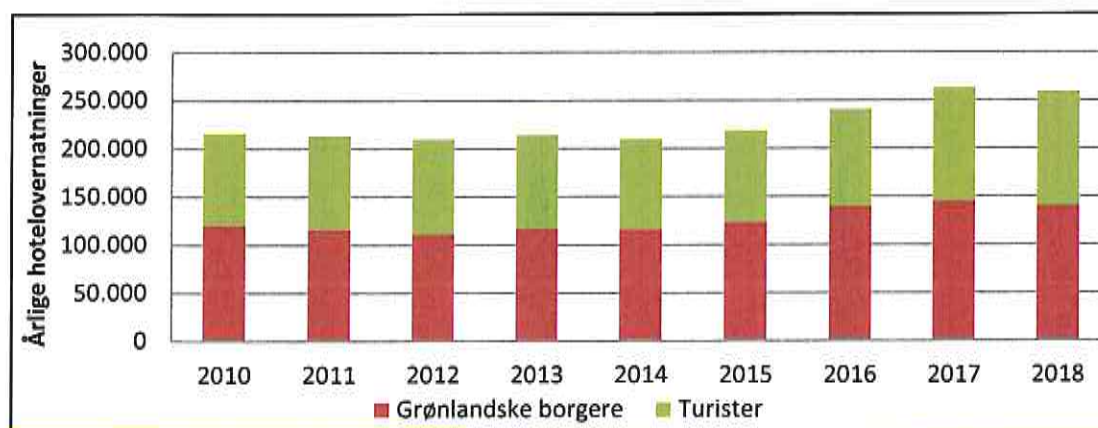
I forbindelse med arbejdet med at forbedre statistikken på turismeområdet er Grønlands Statistik fra 2015 begyndt at opgøre flypassagerer fordelt på bopælsland.

Fra 2015 til 2018 er antallet af udenlandske flypassagerer steget med 6.960 passagerer. Dette svarer til en stigningstakt på 13%. Stigningstakten for grønlandske flypassagerer udgør i samme periode 17%.”

Krydstogtsafgiften blev i 2015 reformeret for at styrke konkurrenceevnen på området. Reformen gjorde Grønland sammenlignelig med andre nordatlantiske destinationer med hensyn til afgifter. Antallet af krydstogsturister ligger nu betydeligt over de seneste år, før krydstogtsafgiften blev sænket

Figur 6 og figur 7 viser tal fra Grønlands Statistiks overnatningsstatistik for overnatninger og hotelgæster.

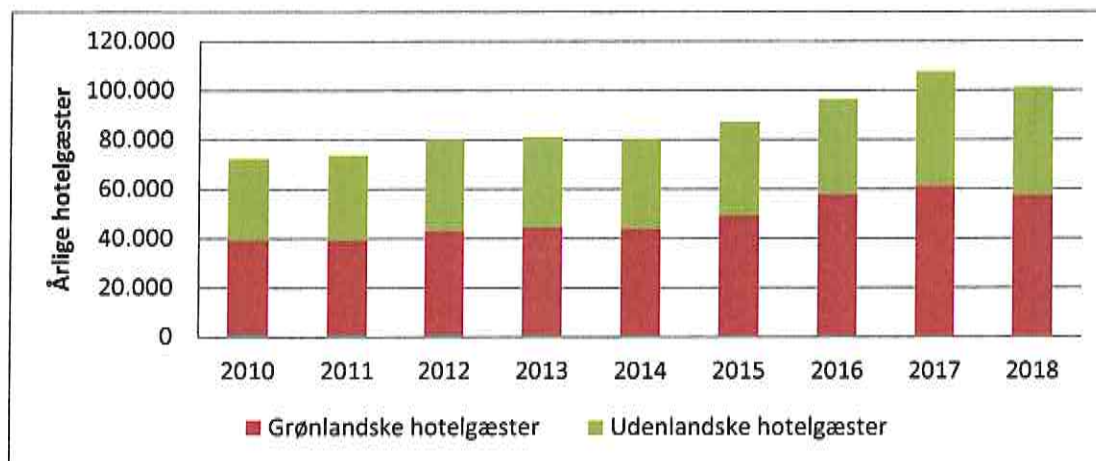
Figur 6. Antal hotelovernatninger årligt 2010 - 2018

Kilde: Grønlands Statistik 2019

Betragtes antallet af hotelgæster i perioden 2014-2017, er der en pæn stigning, men dog et mindre fald fra 2017 til 2018. Et tilsvarende mønster ses i antallet af grønlandske hotelgæster og antallet af udenlandske hotelgæster i samme periode.

Figur 7. Antal hotelgæster årligt 2010 - 2018

Kilde: Grønlands Statistik

Det skønnes, at udenlandske turister i Grønland i 2017 skabte en samfunds-økonomisk omsætning på ca. 340 mio. kr. Hertil skabte udenlandske turister i 2017 620 jobs som følge af direkte og afledte beskæftigelsesvirkninger. Turismesektoren bidrager således allerede nu med væsentlig samfundsmæssige gevinster. Som det fremgår af tallene for 2018 er der behov for fortsat fokus på området, hvis dets potentiale skal indfris, jf. afsnit 5.2.3.

2.1.6 Kulbrinter

Det Internationale Energiagentur (IEA) har estimeret, at den globale efterspørgsel på olie i 2019 vil stige med 1,4 millioner tønder per dag med udsigten til en stigende efterspørgsel efter olie frem mod 2040.² De Olieeksporterende Landes Organisation (OPEC) forsøgte ved en produktionsaftale at beskære deres samlede produktion med 1,2 millioner tønder olie om dagen eller en procent af den globale efterspørgsel. Der er dermed en forventning om, at verden står over for en større efterspørgsel end udbud af olie i de kommende år med deraf forventelige stigende oliepriser. Samtidig er det forventningen fra IEA, at nye store olieforekomster skal findes i "frontier"-områder såsom Grønland.

Grønland besidder nogle af verdens største udforskede kulbrintepotentialer. Der er blevet gennemført 15 offshore efterforskningsboringer. Ingen af disse boringer har givet kommercielle opdagelser. Eksempelvis havde Norge 33 tørre borehuller igennem 1960'erne, inden der er gjort kommercielle fund af kulbrinter i Ekofiskbrønden i Nordsøen i 1969.

Kulbrinteområdet kan bidrage til at skabe en mere selvåren økonomi i Grønland, hvis det lykkedes for Grønland at blive et olieproducerende land. Der har været olieefterforskning i Grønland siden 1970'erne, og mange af de allerstørste olieselskaber har været aktive i Grønland.

² Oil Market Report 2018: <https://www.ica.org/media/omrreports/fullissues/2018-12-13.pdf>

Investeringer i mineralefterforskning i Grønland toppede med 705 mio. kr. i 2011 hvorefter de faldt stødt til 130 mio. kr. i 2016, inden de steg til 193 mio. kr. i 2017.³

Der foreligger endnu ikke en opgørelse over de samlede investeringer i mineralefterforskning i Grønland i 2018. Departementet for Råstoffer og Arbejdsmarked forventer fortsat vækst pga. en stigning i antallet af feltprojekter i forhold til 2017, blandt andet fordi mineralpriserne steg i 2017,⁴. Dette fører fører til stigende investeringer i efterfølgende år.

Tabel 3 herunder viser de mest fremskredne mineralprojekter, der enten har en udnyttelsestilladelse eller er i processen inden en udnyttelsestilladelse. Det bemærkes, at der på nuværende tidspunkt er to projekter som er i drift (stiplet linje). I tillæg til tabellens aktiviteter forventes forskellige forundersøgelser- og efterforskningsaktiviteter i 2019.

Tabel 3. De mest fremskredne mineralprojekter

Projekt	Status	Beskæftigede
Greenland Ruby A/S Aappaluttoq (rubin og lyserød safir)	Driftsfase (Udnyttelsestilladelse: 2014)	30-35
Hudson Greenland A/S Kangerlussuaq (anorthosit)	Driftsfase (Udnyttelsestilladelse: 2015)	20-25
Ironbark A/S Citronen Fjord (Zn, Pb)	Indledende anlægsfase (Udnyttelsestilladelse: 2016)	Anlægsfase: Op til 300* Driftsfase: Op til 475*
London Mining Greenland A/S Isukasia (Fe)	Diverse godkendelses- ansøgninger afventes (Udnyttelsestilladelse: 2013)	Anlægsfase: 1.500-3.300* Driftsfase: 680-810*
Nalunaq A/S Napasorsuaq (Au)	Nye efterforskningsaktiviteter (Udnyttelsestilladelse: 2003)	
Greenland Minerals A/S Kuannersuit (Kvanefjeldet) (REE, U, Zn, flusspat)	Ansøgning om udnyttelsestilladelse forventes i 2019	Anlægsfase: Op 1.170* Driftsfase: 787*
Tanbreez Mining Greenland A/S Killavaat Alannguat (Kringlerne) (Zr, REE, Nb, Ta, Y)	Revideret ansøgning om udnyttelsestilladelse fremsendt i 2016	
Dundas Titanium A/S Nordgrønland (Ti)	Ansøgning om udnyttelsestilladelse forventes i 2019	Anlægsfase: 30-100* Driftsfase: 60-100*
North American Nickel Inc. Vestgrønland (Ni, Pt, Cu, Co)	Efterforskningsfase	

* Forventet

Kilde: Råstofstyrelsen

³ Efterforskningsinvesteringer inkluderer et tillæg på 50 % til overhead

⁴ World Exploration Trends, March 2018, side 2 (Indexed metals prices)

Greenland Ruby A/S' rubin- og lyserød safirprojekt ved Aappaluttoq er i produktionen og har påbegyndt salg af rubin og lyserød safir udvundet under udnyttelsesfasen.

Hudson Greenland A/S' anorthosit-projekt ved Kangerlussuaq afsluttede anlægsfasen og påbegyndte udnyttelsesfasen i december 2018 og forventer at gennemføre den første eksport i løbet af 2019.

Ironbark A/S' zink- og blyprojekt ved Citronen Fjord fik en udnyttelsestilladelse i december 2016 og gennemførte i sommeren 2018 mindre indledende anlægsaktiviteter.

Udstedelse af en udnyttelsestilladelse er ikke ensbetydende med igangsættelse af anlægs- og udnyttelsesaktiviteter, blandt andet fordi finansieringsmulighederne påvirkes af udviklingen i råvarepriserne.

For at sikre råstofindustriens fortsatte interesse i at investere i efterforskning og udnyttelse af Grønlands mineraler, er det vigtigt at fortsætte arbejdet med at sikre gode stabile rammevilkår, let adgang til data og promovere Grønlands råstofpotentiale. Derudover vurderes myndighedsbehandling løbende mhp. at opnå effektiviseringer.

Det er afgørende for øget økonomisk uafhængighed, at der bl.a. sker en forøgelse af mineralefterforskningsaktiviteterne med henblik på at danne grundlag for at øge omfanget og diversiteten i udnyttelsesaktiviteterne.

Kina aftager ca. 50 % af verdens metaller, og landets overgang til en mindre mineralintensiv økonomi kan fremadrettet have en bremsende effekt på den stigende mineral efterspørgsel.⁵ Den igangværende udvikling på mineralområdet i Grønland er dog positiv og den globale udvikling mod stigende klimavenlig energiproduktion og -forbrug vurderes at øge efterspørgsel efter en række mineraler.⁶

Departementet for Råstoffer og Arbejdsmarked er ved at lægge sidste hånd på den nye Mineralstrategi, som forventes at foreligge i første halvår 2019. Strategien vil præsentere Naalakkersuisuts planer for udvikling af mineralområdet over de næste 5 år.

Stigende interesse for småskalaområdet

Flere borgere har i løbet af 2018 benyttet sig af muligheden for at erhverve en småskalatilladelse til mineralefterforskning. Ved årsskiftet 2017-2018 var der 44 aktive småskalatilladelser, mens der ved årsskiftet 2018-2019 var 55 aktive småskalatilladelser, en stigning på 25 %.

Flere småskalarettighedshavere har ligeledes benyttet sig af muligheden om at få foretaget en uvildig geologisk vurdering af deres fund af Afdelingen for Geologi under Departementet for Råstoffer og Arbejdsmarked. Tilbuddet om uvildig geologisk vurdering og vejledning er et af flere tiltag, som sigter mod at gøre småskalaområdet mere attraktivt.

Stigningen i småskalaaktiviteter forventes at fortsætte i 2019.

---

⁵ Verdensbanken, Commodity Markets Outlook, October 2018, capitel: The Changing of the Guard: Shifts in Industrial Commodity Demand

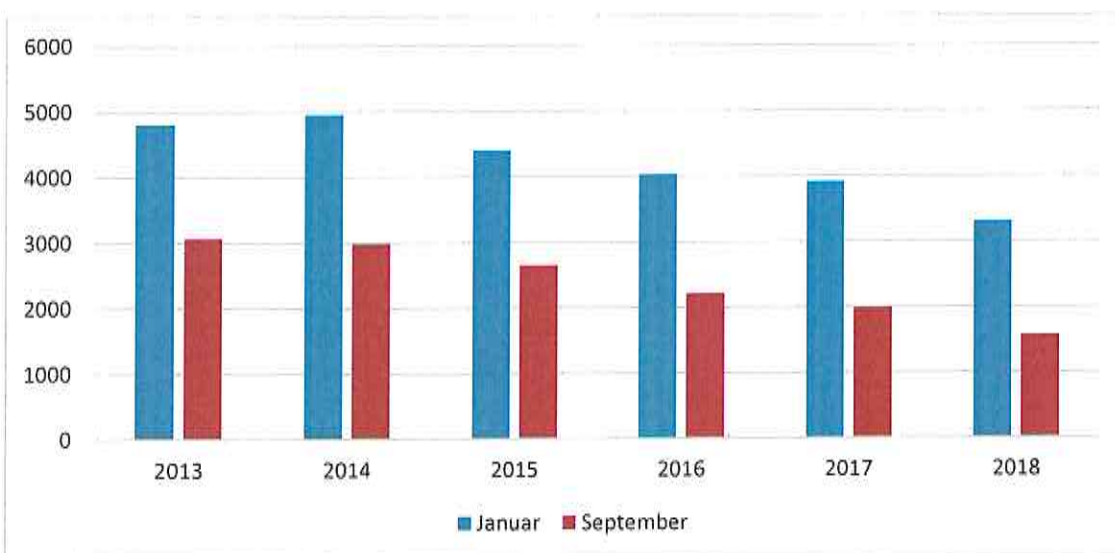
⁶ Verdensbanken, The Growing Role of Minerals and Metals for a Low Carbon Future

2.1.8 Beskæftigelse og ledighed

I figur 9 ses ledighedstendensen for vinter- og sommer de seneste seks år opgjort på antallet af registrerede arbejdssøgende i henholdsvis januar og september i byer og bygder i perioden 2013-2018.

For løbende at kunne følge udviklingen udgiver Grønlands Statistik hver måned opgørelser over antal registrerede arbejdssøgende, der har henvendt sig til de kommunale arbejdsmarkedskontorer. I en måned tælles en person som arbejdssøgende, uanset om personen har været registreret som arbejdssøgende i hele måneden eller kun en enkelt dag. Det er således ikke sidestillet med en egentlig ledighedsstatistik, men kan vise tendenser og udviklinger.

Figur 9. Sæsonudsving i antal registrerede arbejdssøgende (2013-2018)

Kilde: Grønlands Statistik

Årsagen til de markante sæsonudsving er blandt andet, at fiskeriet, som er Grønlands primære erhverv, er sæsonbetinget, og mange ansatte på fiskefabrikkerne er ansat på timelønsbasis.

Ledigheden er generelt størst i bygderne og blandt de unge. Der er uforholdsmæssigt mange ufaglærte blandt de ledige.

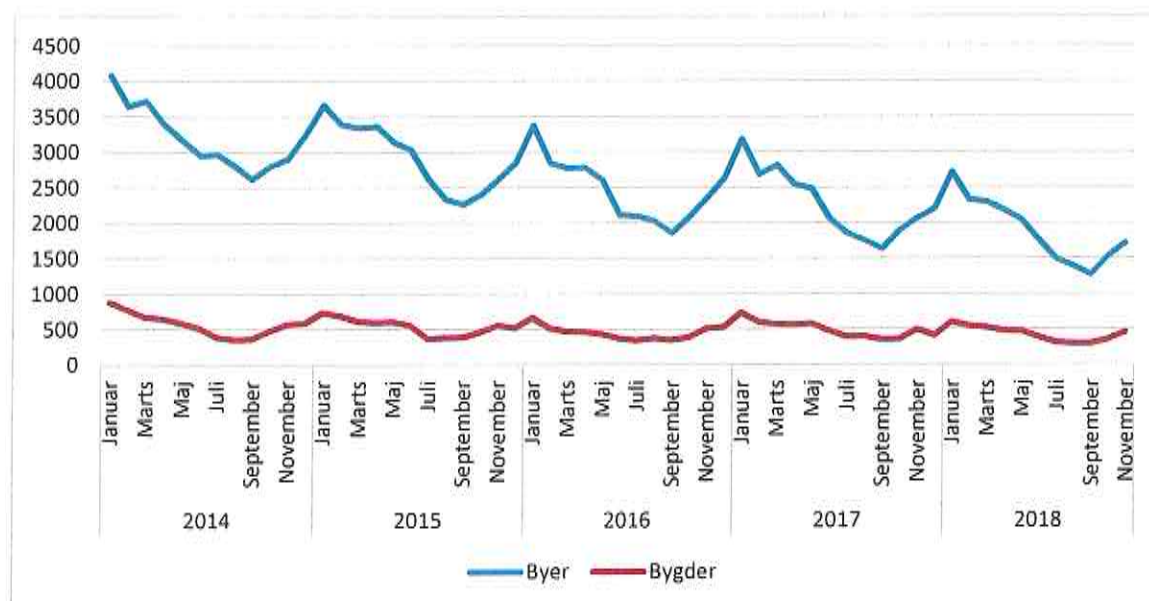
I 2017 udgjorde de ufaglærte i gennemsnit 84 % af alle ledige til sammenligning med en andel på 53 % af arbejdsstyrken. Udfordringen med ledighed blandt unge øges af, at mange unge ikke får en uddannelse efter endt folkeskole, mens andre kommer for sent i gang med en ungdomsuddannelse.

Et generelt lavt uddannelsesniveau og sociale problemer medfører, at mange har ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet og måske ikke har de nødvendige kompetencer til at besætte gode, vellønnede jobs. De strukturelle sociale udfordringer skal løses gennem en tidlig indsats, så alle børn får en reel mulighed for og tilskyndelse til at deltage i undervisningen i folkeskolen og bliver parate til at gennemføre erhvervskompetencegivende uddannelser umiddelbart efter folkeskolen.

Af figur 10 fremgår det ikke overraskende, at antallet af arbejdssøgende er størst i vinterhalvåret. Udsvinget mellem vinter- og sommerledighed er nogenlunde det samme med ca. 1.600 personer, der årligt i gennemsnit rammes af sæsonledighed. Vinterledigheden er faldet med 33 % fra 4.954

arbejdssøgende i 2014 til 3.308 arbejdssøgende i 2018.⁷ Sommerledigheden er faldet 47 % fra 3.360 arbejdssøgende i 2014 til 1.797 arbejdssøgende i 2018.⁸

Figur 10. Registrerede arbejdssøgende fordelt på byer og bygder (2014-2018)

Kilde: Grønlands Statistik

De strukturelle problemer på arbejdsmarkedet ses endvidere af, at der sker en indvandring af ufaglært arbejdskraft samtidig med den relativt høje arbejdsløshed i nogle dele af landet.

Strukturledigheden skyldes tre væsentlige faktorer:

1. Der er typisk få jobs og erhvervsaktiviteter de steder, hvor der er høj ledighed.
2. Der er en geografisk og boligmæssig barriere i forhold til at få besat ledige jobs, som kræver, at den enkelte og dennes familie skal flytte for at komme i beskæftigelse.
3. Der er mismatch mellem arbejdsgivernes efterspørgsel på kompetencer og de lokalt tilgængelige kompetencer.

Spørgsmålet om arbejdskraftens geografiske og kompetencemæssige mobilitet er derfor også af stor betydning som i led i bestræbelserne på at få flest muligt i varig beskæftigelse.

De økonomiske udsigter for de kommende år afhænger dels af igangsætningen af de planlagte infrastrukturprojekter, dels af om råstofaktiviteterne, turismeudvikling og andre erhvervmæssige aktiviteter stiger, falder eller holder nuværende niveau. Sådanne aktiviteter kan skabe grundlag for ny vækst og øget beskæftigelse. Hvis der bliver igangsat aktiviteter inden for disse områder, er det vigtigt, at den lokale arbejdskraft har de efterspurgte kvalifikationer, og der føres en aktiv politik, der øger udbuddet af arbejdskraft, så flaskehalse på arbejdsmarkedet så vidt muligt udgås.

⁷ Januar måned.

⁸ Juli måned.

2.2 Landskassens økonomi

Økonomien i den offentlige sektor er i sagens natur påvirket af, om der er vækst og beskæftigelse i samfundet. Høj ledighed og/eller mange på offentlig forsørgelse belaster både landskassen og den kommunale økonomi.

2.2.1 Landskassens regnskab for 2018

Opstillingen af landskassens regnskab i tabel 4 tager udgangspunkt i Selvstyrets kontering på artskonti, idet tallene for 2018 på nuværende tidspunkt er foreløbigt estimerede tal.

Det skal bemærkes, at negative tal i denne oversigt er indtægter/overskud, mens positive tal er udgifter/underskud.

Tabel 4. Landskassens regnskab 2009-2018 i mio. kr. (2018 foreløbige tal)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. Indtægter	-5.379	-5.716	-5.832	-5.952	-5.868	-5.947	-6.092	-6.344	-6.408	-6.698
71. Skatter, afgifter, obligatoriske bidrag, bøder	-1.606	-1.886	-1.969	-2.030	-1.892	-1.980	-2.053	-2.319	-2.330	-2.521
73. Overførselsindtægter	-3.774	-3.830	-3.864	-3.922	-3.976	-3.967	-4.039	-4.025	-4.079	-4.177
2. Drift og Tilskud	5.363	5.430	5.402	5.602	5.709	5.829	5.784	5.930	6.008	6.449
10. Lønninger	1.451	1.499	1.533	1.541	1.610	1.635	1.685	1.744	1.819	1.868
21. Rejser, ansatte og konsulenter	93	86	79	69	72	78	80	91	95	92
22. Repræsentation	3	3	3	4	3	2	3	2	2	2
23. Kursusafgifter m.v.	39	40	33	42	35	35	35	34	38	36
24. Køb af tjenesteydelser	428	524	369	380	366	342	364	388	425	449
25. Klient- og elevtransport	170	156	156	164	171	173	187	191	191	195
26. Til- og fratrædelse samt omplacering	72	46	28	30	32	30	30	37	37	38
27. Tjenesteydelser køb af service	211	150	117	127	116	117	117	113	131	133
31. Varer	266	275	278	279	300	296	301	299	314	325
32. Bygning, bil, båd mv.	199	329	329	368	415	399	382	364	380	354
33. Anskaffelser, IT, Reparation og vedligehold	241	155	122	131	132	162	139	154	152	159
50. Driftsindtægter	-339	-435	-411	-397	-505	-645	-693	-691	-807	-803
61. Tilskud til erhvervsformål	501	542	480	506	469	507	466	427	405	486
62. Tilskud til kultur, fritid og uddannelse	449	447	494	470	584	598	622	679	717	679
63. Tilskud til sociale formål	661	702	665	662	683	679	681	708	641	652
64. Andre tilskud	45	21	27	32	37	38	27	28	26	35
65. Tilskud til kommunerne	834	789	1.044	1.131	1.127	1.281	1.295	1.327	1.327	1.519
66. Afskrivninger	12	109	20	68	65	55	70	29	87	218
69. Overførsler mellem flere finansår	29	-7	35	-5	-2	48	-8	7	27	13
3. Anlægsudgifter	215	350	563	287	190	384	375	440	486	297
81. Anlægsudgifter	215	350	563	287	190	384	375	440	486	297
4. Renter	-207	-331	-263	-342	-434	-409	-318	-374	-347	-324
75. Udbytter	-60	-80	-68	-150	-238	-216	-146	-220	-190	-235
76. Kapitalafkast udlejningsboliger	-60	-55	-53	-52	-53	-54	-49	-47	-49	-48
77. Renter, Royal Greenland	0	-13	-12	-9	-7	-2	-	-	-	-
78. Renter, Nukissiorfiit	-65	-78	-95	-109	-117	-116	-109	-100	-93	-85
79. Øvrige renter, netto	-21	-105	-35	-22	-19	-20	-13	-7	-15	44
5. Udlån	958	265	291	470	332	298	-62	136	57	159
91. Anlægsudlån, boligområdet (excl. BSU)	230	163	168	301	236	107	-7	15	34	114
92. Nukissiorfiit	132	223	277	263	42	160	87	-168	63	18
93. Aktier	285	12	-80	8	30	55	15	200	0	43
94. Kommuner, Udlån	53	-18	-18	1	15	8	-	-2	-37	-
96. Sikuki, Udlån	0	0	0	0	110	0	-	-	-	-
97. Royal Greenland, afdrag	0	0	-50	-50	-50	-	-	-	-	-
98. Øvrige udlån	258	-116	-6	-53	-50	-32	-32	-91	-3	-16
DAU resultat	950	7	159	67	-71	154	-188	-211	-204	-117
DA resultat	515	-198	-51	-147	-78	222	-137	-51	-230	-135

Kilde: Økonomi- og Personalestyrelsen

Foreløbige tal for regnskabet for 2018 (tabel 4 og 5). Der vil fortsat være poster, som vil kunne ændre resultatet i begge retninger. Tallene viser, at Selvstyrets indtægter fra skatter og afgifter er øget med 191 mio. kr. i 2018.

Selvstyrets driftsudgifter og tilskud er øget i 2018 med 440 mio. kr. Stigningen skyldes især et kapitalindskud på 190 mio. kr. til Kalaallit Airports A/S og en forøgelse af af bloktilskuddet til kommunerne i 2018 med 192 mio. kr. i forhold til 2017. Bloktilskuddet blev forøget med ca. 25 mio. kr som kompensation til kommunerne i forbindelse med lov om obligatorisk pensionsordning. Hertil kommer overførsel af samlet 125 mio. på anlægsområdet henholdsvis til anlæg på før- og folkeskoleområdet og fra samling af den offentlige støtte til privat boligbyggeri under kommunerne.

Reduktionen i udgifterne til anlæg på 189 mio. kr. i forhold til 2017 skyldes hovedsageligt nævnte udlægning af anlægsrelaterede opgaver til kommunerne.

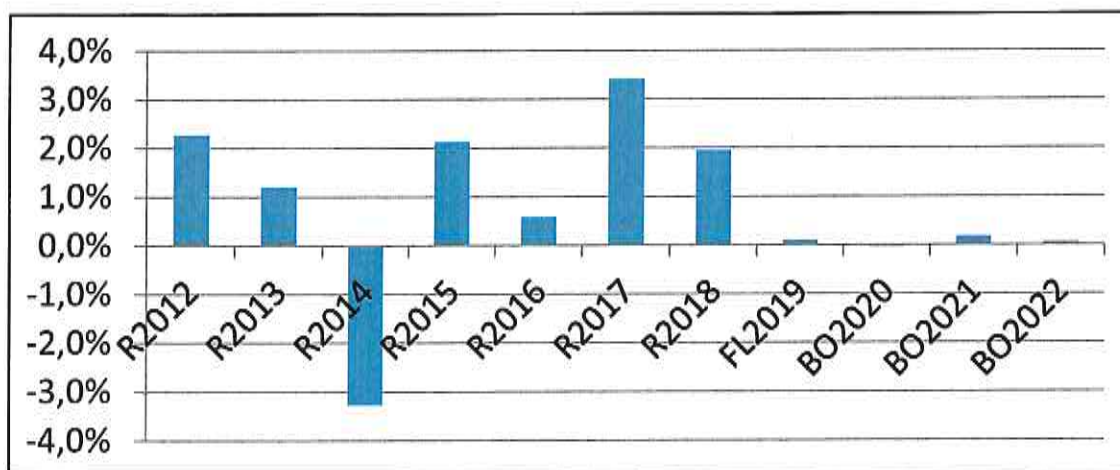
Tabel 5. Oversigt over hovedtal fra regnskaber og budgetter for 2013-2022. Tal for regnskab 2018 er foreløbige tal (mio. kr.). Negative tal er indtægter/overskud, mens positive tal er udgifter/underskud.

	R2013	R2014	R2015	R2016	R2017	R18	FL19	BO20	BO21	BO22
Drift, tilskud & lovbundne udgifter	5.854	5.888	5.820	6.286	6.030	6.568	6.510	6.508	6.556	6.557
Indtægter	-6.524	-6.630	-6.596	-6.923	-6.945	-7.266	-7.087	-7.050	-7.037	-7.029
Anlæg	597	896	589	426	712	581	565	536	458	458
Heraf anlæg excl. udlån til Nukissiorfiit	438	736	502	456	518	501	405	396	391	396
DAU	-71	154	-188	-211	-204	-117	-12	-7	-23	-14
DA	-78	222	-137	-51	-230	-135	-7	3	-13	-4

* Foreløbige tal.

Figur 11 nedenfor angiver resultatudviklingen i drift og anlæg i landskassen siden og frem til det seneste budgetoverslagsår.

Figur 11. DA-resultat i % af de samlede udgifter for 2012-2022. Tal for regnskab 2018 er foreløbige.

Anmærkning. Det foreløbige DA-resultat for 2018 er sat i forhold til de budgetterede udgifter.

2.2.2 Sammenhængen med kommunernes økonomiske udvikling

Den offentlige sektors økonomi hænger tæt sammen. En uholdbar udvikling i landskassen har stor betydning for kommunernes økonomiske muligheder og omvendt.

Det forøgede provenu fra direkte skatter kommer ikke kun landskassen til gode, men i højere grad kommunerne. Kommunerne modtager ca. 70 % af det samlede provenu fra A-skat, selskabsskat og udbytteskat via kommunal skat og fælleskommunal skat.

Regnskab 2018 (foreløbige tal) og budget 2019

Tabel 6 viser kommunernes foreløbige regnskaber for 2018 og budget for 2019. Det skal bemærkes, at regnskaberne endnu ikke er revisionspåtegnet og politisk godkendte.

Tabel 6. Kommunernes økonomi, tusinde kr. (positive tal betegner udgifter)

2018 Regnskab (foreløbige tal)						
	Kujalleq	Sermersooq	Qeqqata	Qeqertalik	Avannaata	I alt
Drift	537.679	1.684.840	651.420	488.000	758.792	4.120.731
Anlæg	37.603	256.663	97.003	26.800	84.899	502.968
Indtægter	-563.996	-1.940.221	-828853	-565.000	-875.994	-4.774.064
Resultat	-11.286	1.252	-80.430	-50.200	-32.301	-172.965
2019 Budget						
	Kujalleq	Sermersooq	Qeqqata	Qeqertalik	Avannaata	I alt
Drift	539.829	1.558.351	668.336	490.760	786.336	4.043.612
Anlæg	53.935	300.376	127.950	75.112	82.110	639.483
Indtægter	-608.133	-1.938.465	-804.453	-572.054	-887.409	-4.810.514
Resultat	-14.369	-79.738	-8.167	-6.182	-18.963	-127.419

Kilde: Kommunerne, OBS foreløbige tal, endelige regnskabstal kan afvige betydeligt fra ovenstående.

I 2017 kom kun Qeqqata Kommunia kom ud af året med et regnskabsmæssigt overskud. De øvrige tre kommuner havde negative regnskabstal i 2017. Samlet havde kommunerne under ét et underskud på 14,9 mio. kr.

2018 har været en langt bedre år for den kommunale sektor, og der forventes på nuværende tidspunkt (19-2-2019), selv om regnskaberne ikke er endeligt afsluttede pæne overskud, bort set fra Kommuneqarfik Sermersooq, der forventer et lille underskud. Det afspejler naturligvis den gennemgående gnsige konjunktursituation med forholdsvis lav ledighed, gode priser på fiskeriekseporten og høj anlægsaktivitet. Samlet forventer kommunerne et overskud i størrelsesordenen 170 mio. kr.

I budgetterne for 2019 forventer kommunerne samlet set at komme ud med et resultat på 127 mio. kr. svarende til 2,6 % af de samlede indtægter. Forbedringen i forhold til 2018-resultatet skyldes et højere indtægtsskøn i Kommune Kujalleq og faldende driftsudgifter i Kommuneqarfik Sermersooq. De kommunale driftsudgifter budgetteres samlet til at falde med 1,9 % i forhold til 2018. Budgetforbedringen realiseres på trods af stigende budgetterede anlægsudgifter, da der på anlægsområdet budgetteres med en markant stigning på 27,1 % i forhold til 2017.

Kommunernes lånoptagelse

Kommunernes leasingforpligtelser og gæld til eksterne långivere var ultimo 2018 følgende:

- Kommune Kujalleq har indfriet sin gæld til landskassen i 2018 som led i en omlægning af kommunens lån. Kommunen havde en rentebærende kassekredit på ca. 105 mio. kr. Kommunens nettorentebærende gæld lå på ca. 81 mio. kr. ved udgangen af 2018.
- Kommuneqarfik Sermersooq havde gæld på ca. 11 mio. kr. Kommunen havde ingen nettorentebærende gæld.

- Avannaata Kommunua havde gæld på ca. 10 mio. kr. Kommunen havde ingen nettorentebærende gæld.
- Kommune Qeqertalik og Qeqqata Kommunua havde ingen gæld.

2.3 Afgifter

Den positive udvikling i de indirekte skatter, som kunne ses i 2016 og 2017 er fortsat i 2018. De indirekte skatter/afgifter har således indbragt et provenu i 2018 på ca. 1.195 mio. kr. i forhold til 1.035 mio. kr. i 2017. Dette er ca. 160 mio. kr. mere i provenu end i 2017.

En af de indikatorer, som man normalt vil henvise til i forbindelse med den økonomiske udvikling er provenuet fra stempelafgifter. Der er sket en stigning i provenuet fra 2017 på 35,5 mio. kr. til ca. 49,3 mio. kr. i 2018, svarende til en stigning i provenuet på 38,8 %.

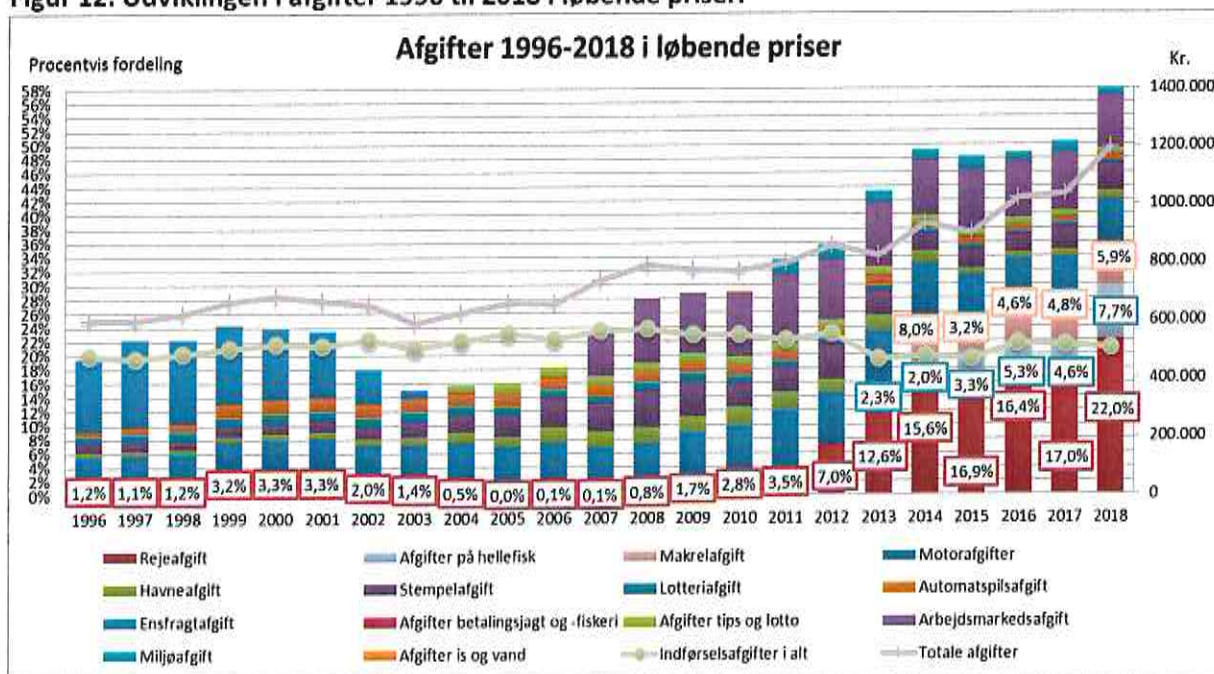
En anden indikator på den positive økonomiske udvikling, der har været i 2018, er indførselsafgiften på motorkøretøjer. Provenuet steg med 3,6 % fra 2016 til 2017 til ca. 49,8 mio. kr. Stigningen er fortsat i 2018 og det samlede provenu udgjorde ca. 53,6 mio. kr. i 2018, svarende til en stigning på 7,5 %.

Samlet set udgjorde provenuet fra indførselsafgifterne 502,9 mio. kr. i 2018 mod 515,4 mio. kr. i 2017. Provenu fra indførslen af tobaksprodukter er i 2018 faldet med ca. 6,3 mio. kr. Provenuet af indførselsafgifter på alkoholholdige drikkevarer faldt med ca. 9,9 mio. kr. i 2018 i forhold til 2017.

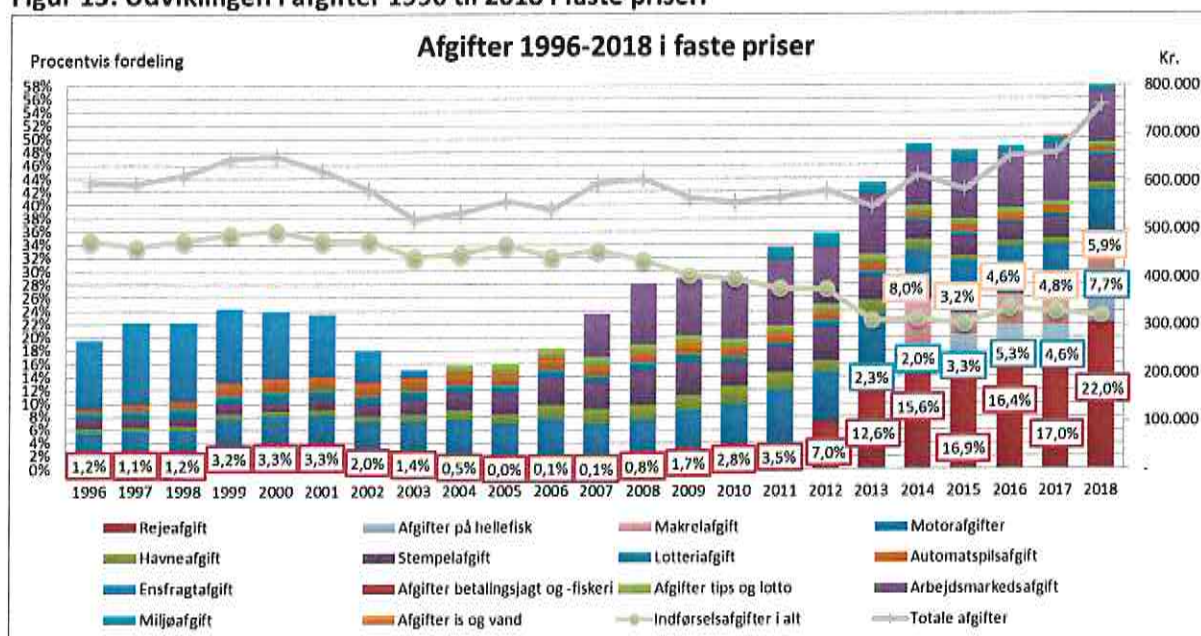
Afgifter på fisk og rejer udgjorde 425,6 mio. kr. i 2018 mod 273,1 mio. kr. i 2017. Stigningen skyldes primært den nye Inatsisartutlov om ressourceafgifter på det grønlandske fiskeri fra 2017, som trådte i kraft den 01.01.2018. Loven har udvidet afgiftsgrundlaget med flere fiskearter og samtidig ændret modellen for beregning af afgiftssatserne. Desuden er provenuet påvirket af kvotestørrelser, kvoteudnyttelse, produktmiks, eksportpriser og valutakurser. Afgifterne fra fiskeriet udgjorde 35,6 % af det samlede provenu fra de indirekte skatter i 2018 mod 26,4 % af det samlede provenu fra de indirekte skatter i 2017.

Som det fremgår af figur 12 er det samlede provenu fra afgifter/indirekte skatter steget med ca. 594 mio. kr. siden 1996 i løbende priser. I figur 13 er samme opgørelse lavet i faste priser.

Figur 12: Udviklingen i afgifter 1996 til 2018 i løbende priser.

Figur 13: Udviklingen i afgifter 1996 til 2018 i faste priser.

Kilde: Skattestyrelsen

Note: Sekundær lodret akse (højre akse) er fordelt på indførselsafgifter i alt og de totale afgifter. De resterende afgifter er under en procentvis fordeling i den primære akse (venstre akse).

Figuren viser, at indførselsafgifternes andel udgør en betydeligt mindre andel af de samlede afgifter i forhold til de foregående år. Dette skal primært tilskrives et fald i provenu fra indførslen af alkoholige drikkevarer og tobaksprodukter som tidligere udgjorde op mod 80 % til 87 % af det samlede provenu fra indførselsafgifter.

Indførslen af ren alkohol er faldet med ca. 22 % siden 1996, og indførslen af tobak er faldet med ca. 24 % i forhold til 1996. Selvom afgiftssatserne er blevet forhøjet i perioden, er det samlede afgiftsprovenu fra disse to produktgrupper faldet fra ca. 410 mio. kr. i 1996 til 318 mio. kr. i 2018 i løbende priser eller 201 mio. kr. i faste priser.

2.4 Restancer

Restancerne er steget fra ca. 935 mio. kr. til 959 mio. kr. i 2017. I 2018 er restancerne steget yderligere, så de samlede restancer, incl. hensættelser til tab på skatter udgør ca. 988 mio. kr. i starten af 2019. Dette svarer til en stigning på 3,07 % i forhold til januar 2018. Stigningen skyldes primært stigning i restancer på underholdsbidrag og hensættelser til tab på skatter.

Tabel 7 indeholder en oversigt over restanceudviklingen i løbet af 2018.

Tabel 7: Restanceudvikling i 2018 fordelt på restancearter

Gruppe	Restanceart	Januar 2018		Januar 2019		Procentvisændring	
		Antal sager stk.	Restance kr.	Antal sager stk.	Restance kr.	Sager	Restance
1	Underholdsbidrag	78.822	372.776.473	80.206	383.604.969	1,76%	2,90%
2	Restskatter	1.236	27.183.894	971	22.516.686	-21,44%	-17,17%
3	ESU	74	40.045.632	68	38.253.030	-8,11%	-4,48%
4	A-skat	2.860	20.869.352	2.618	18.701.730	-8,46%	-10,39%
5	Selskabsskat	83	306.361	79	240.443	-4,82%	-21,52%
6	Husleje	5.669	66.988.328	4.716	55.874.814	-16,81%	-16,59%
7	Skatterenter	1.810	2.382.538	1.217	1.707.483	-32,76%	-28,33%
8	Div. kommunale restancer	20.562	44.015.335	19.448	42.564.737	-5,42%	-3,30%
9	Hjælp med tilbagebetalingspligt	5.582	25.936.075	5.038	25.022.149	-9,75%	-3,52%
10	Studielån	1.135	15.460.808	976	14.312.027	-14,01%	-7,43%
11	Daginstitutioner	25.679	15.272.510	26.879	16.142.279	4,67%	5,69%
12	Renovation	108.654	33.541.965	114.052	36.903.534	4,97%	10,02%
13	Kommunale erhvervslån	85	744.037	76	675.748	-10,59%	-9,18%
14	Div. Selvstyrestancer	12.547	25.462.361	13.092	22.569.137	4,34%	-11,36%
15	Boligstøttelån	345	16.348.205	314	17.259.759	-8,99%	5,58%
16	Selvbyggerlån	307	4.334.523	281	3.831.169	-8,47%	-11,61%
17	El/vand	12.510	4.652.746	7.981	3.036.467	-36,20%	-34,74%
18	Forældrebetaling anbragte børn	29.751	38.779.491	23.739	31.905.161	-20,21%	-17,73%
19	Nordiske krav	939	11.591.657	846	11.329.288	-9,90%	-2,26%
20	Øvrige restancer	8.600	2.417.163	7.322	2.125.399	-14,86%	-12,07%
21	Hensættelser til tab på skatter		190.000.000		240.000.000		26,32%
I alt		317.250	959.109.454	309.919	988.576.009	-2,31%	3,07%

Kilde: Skattestyrelsen

Posten "hensættelser til tab på skatter" omfatter hensættelser til tab på A-skatter, restskatter, skatterenter, selskabsskatter, udbytteskatter med videre.

Hensættelserne er fastlagt efter aftale med Selvstyrets eksterne revision. Jo ældre en fordring er, desto sværere er den at inddrive, og jo større del hensættes derfor til forventede tab. Der er således ikke tale om realiserede tab, men forventede tab på selvstyrets tilgodehavender.

Opgøres restancerne uden hensættelser til tab på skatter, er restancemassen faldet fra 769 mio. Kr. i januar 2018 til 748 mio. kr. i januar 2019, et fald på ca. 21 mio. kr. (2,7 %) Antallet af restancesager er i samme periode faldet fra ca. 317.000 sager til ca. 310.000 sager, svarende til et fald på ca. 2,3 %.

Af restancemassen på ca. 988 mio. kr. pr. januar 2019 er det lykket at inddrive ca. 275 mio. kr. fordelt på ca. 66.000 restancesager. De områder med væsentligste afvigelser i restancemassen kan ses i tabel 8. Behovet for en stærk indsats for at forebygge og nedbringe restancer til det offentlige er fortsat stort. Dette opprioriteres på forskellig vis som beskrevet nedenstående.

Tabel 8. Udviklingen af restancer i procent og kroner fra 2018 til 2019

Restanceart	Ændring i pct.	Ændring i 1.000 kr.
Underholdsbidrag	2,9 %	10.828
Husleje	-16,5 %	-11.113
El/vand	-34,7 %	-1.616
Renovation	10,0 %	3.361
Hensættelser til tab på skatter	26,3 %	50.000

Kilde: Skattestyrelsen

Udviklingen i restancerne på underholdsbidrag er ikke alene et grønlandsk fænomen; en tilsvarende udvikling ses også i Danmark. Området er relativt svært at håndtere, og med mindre lovgivningen ændres vil den nuværende udvikling fortsætte. Kommunerne i dag er pligtige til at udbetale børnebidrag, selv om den bidragspligtige allerede er i restance. Dog er det glædeligt at konstatere, at udviklingen på huslejeområdet er vendt siden 2016.

Faldet i restancemassen på el/vand området kan blandt andet tilskrives faldende priser, som har medført bedre betalingsevne, samt at der har været et højt aktivitetsniveau i pilotprojektet for gældsrådgivning for både huslejeområdet og el/vand området. En stor del af restancerne på boligområdet er hos personer/familier som har indkomstforhold, der burde sætte dem i stand til at betale husleje, men hvor den nødvendige betalingsvilje ikke er til stede.

Det er vurderingen, at den positive økonomiske udvikling gennem de senere år primært har påvirket indtjeningen i fiskeriet med tilhørende erhverv samt byggeriet. Det er derfor ikke sikkert, at andre gruppers indtægtsforhold og dermed betalingsevne er forbedret tilsvarende gennem 2017 og 2018.

Selv om restancemassen på renovationsområdet er beskeden i forhold til den samlede restancemasse, udgør antallet af sager over en tredjedel af samtlige restancesager. Uanset den enkelte restances størrelse, er der en række regler og procedurer, som skal efterleves. Derfor risikerer hele inddrivelsessystemet at "drukne" i de mange renovationsrestancer, til skade for inddrivelsen på andre områder. Ikke alene bruges mange kræfter og megen tid på disse sager, men de tager samtidigt tid fra de øvrige, og måske større og vigtigere sager.

Af en opgørelse udarbejdet i januar 2019, hvor restancerne er opdelt efter hvor den enkelte skyldner er bosiddende fremgår det, at ca. 39 % af renovationssager vedrører personer bosiddende i Avannaata Kommunua, mens 28 % af renovationssagerne vedrører personer bosiddende i Kommune Qeqertalik.

Det forekommer fortsat oplagt at overveje, om dette område også fremover mest hensigtsmæssigt skal finansieres direkte via udskrivning af regninger til den enkelte eller indirekte over skatten.

Der er i løbet af 2018 indkommet ca. 55.600 nye sager med en samlet restancemasse på ca. 66 mio. kr. Dertil kommer de regnskabstekniske hensættelser.

Naalakkersuisut har sammen med kommunerne og en række interessenter igangsat et arbejde på at kortlægge problemerne med den høje gæld på at kunne få nedbragt denne gennem målrettede tiltag.

I 2017 blev der etableret et to-årligt pilotprojekt vedrørende gældsrådgivning i kommune Kujalleq. Projektet indebar, at Ini A/S i samarbejde med blandt andre kommunen etablerede et gældsrådgivningsteam, som på en langt mere direkte og opsøgende måde skabte kontakt til personer/familier, som er i huslejerestance. Rådgivningen tog ikke alene fat på huslejerestancer hos de berørte, men havde en bred tilgang i forhold til disse restancer. Formålet var at finde løsninger i samarbejde med kommunen, der sikrede at den enkelte kan beholde sin bolig og i det hele taget finde en vej ud af sine restanceproblemer i relevant omfang med kommunens og eventuelt andres mellemkomst. I tilfælde, hvor betalingsevnen var til stede, skulle der ske motivering til at huslejen blev betalt, så udsættelser fra boligen undgås i videst mulig omfang.

På baggrund af de positive resultater fra projektet, er der afsat midler til at udvide ordningen til at omfatte alle kommunerne i 2019. De afsatte midler på 3.686 mio. kr. fra finanslovens hovedkonto 30.14.32 forventes at blive anvendt til at indgå aftaler med Ini A/S og Iserit A/S, samt kommunerne

om en konkret udvidelse af projektet om gældsrådgivning med en bred tilgang til nedsættelse af borgernes restanceproblemer.

I forbindelse med overgangen til nyt ERP-system, pågår et omfattende arbejde med kritisk gennemgang af registrerede fordringer. I den forbindelse må der påregnes ekstraordinært flere inkassosags-afslutninger hos Inddrivelsen, som fordringshaverne kommer til at skulle afskrive i deres regnskab, hvis fordringerne er forældede.

Der kan endvidere henvises til afsnit 5.3.2. om Ilanngaassivik, der har til formål at forebygge gældsopbygning.

2.5 Gældsudvikling

I de kommende år står de selvstyrejede aktieselskaber overfor en række investeringer. RAL fornyer sin flåde af container- og bygdeskibe og Royal Greenland indkøber nye trawlere. Inatsisartutts beslutning om at anlægge nye lufthavne i Nuuk, Ilulissat og Qaqortoq vil i de kommende år lægge beslag på kapacitet i bygge- og anlægsbranchen.

I december 2018 indfriede selvstyret et lån i Nordisk Investeringsbank med en restgæld på 252 mio. kr. Dette frigjorde selvstyret fra et hidtidigt gældsloft, som knyttede den rentebærende nettogæld i selvstyret og de 100 % selvstyre ejede aktieselskaber sammen.

I regi af byudvidelsesprojekt Nuuk City Development forventer Kommuneqarfik Sermersooqs 1.245 mio. kr. optagelse af langfristet gæld frem mod 2023. De øvrige kommuner har aktuelt ikke planer om gældssætning af betydelig størrelse i kommunalt ejede aktieselskaber.

Vedtagelsen af Inatsisartutlov nr. 28 af 28. november 2018 om godkendelse af kommunalt ejede virksomheders, anskaffelse, sikkerhedsstillelse og leje af visse ejendomme og anlæg, fastlagde rammer for kommunernes forpligtelser i forbindelse med selskabsdannelse. Loven nødvendiggør en øget opmærksomhed fra selvstyrets side, hvad angår de kommunale selskabers låntagning.

Tabel 9 indeholder en oversigt over gældsudviklingen i perioden 2016-18 og skøn for udviklingen i perioden 2019-22, som dækker kommunerne, selvstyret og de offentligt aktieselskaber, herunder opgøres også kommunernes.

Tabel 9. Den historiske og forventede gældsudvikling i selvstyret, kommunerne og de offentligt ejede aktieselskaber.

Rentebærende gæld	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Selvstyret	521	496	166	141	116	91	66
Selvstyrets aktieselskaber	3.763	3.659	3.443	3.959	4.110	3.575	3.988
Kommunernes aktieselskaber	3	3	-	165	553	890	1.163
Kommunerne	166	147	143	83	71	59	49
I alt	4.453	4.305	3.752	4.347	4.851	4.616	5.266
Nettorentebærende gæld							
Selvstyret	-837	-1.319	-1.124	-1.079	-1.053	-1.046	-1.240
Selvstyrets aktieselskaber	2.511	2.697	2.476	3.013	3.360	2.555	3.434
Kommunernes aktieselskaber	-7	-4	-	125	513	850	1.123
Kommunerne	-202	-168	-349	-206	-211	-179	-274
I alt	1.465	1.206	1.004	1.854	2.610	2.180	3.044

Kilde: Departementet for Finanser

Siden sidste års PØB er den forventede låntagning i Kalaallit Airports A/S (KAIR) reduceret fra 1,5 mia. kr. til 0,9 mia. kr. Der vil forventeligt ikke blive indgået låneaftaler i regi af KAIR før sent i byggefasen. Dette skyldes den løbende tilførsel af likviditet i koncernen. Dertil kommer at Royal Arctic Line såvel Royal Greenland har behov for at forny deres skibsflåder. Til disse formål optager de lån. Illuut vil i de kommende år også skulle optage lån til at bygge kollegier og boliger til Inatsisartut, jf. tekstanmærkning herom på finansloven. Illuut fungerer i den forbindelse som et finansieringsredskab for selvstyret. Dette muliggør, at der kan opnås realkreditfinansiering hertil.

Likviditeten i Landskassen har i de seneste par år været godt hjulpet på vej af en højkonjunktur med afsæt i gode mængder og priser i fiskeriet og høj byggeaktivitet. Landskassens regnskab for 2018 er ikke færdiggjort, og der foreligger ingen foreløbige indikationer på hvad DAU ender på. Som led i blandt andet de aktuelle lufthavnsinvesteringsplaner pågår aktuelt overvejelser omkring selvstyrets langsigtede gælds- og likviditetsstyring. Selvstyrets rentebærende gæld var ultimo 2018 på 166,4 mio. kr., og likviditeten i Landskassen var på samme tidspunkt over 2,1 mia. kr.

Udgangspunktet med hensyn til gældsbyrde og lånekapacitet er derfor godt i forhold til at kunne foretage større investeringer, som der ligger i disse planer og de deraf følgende mulige finansieringsforpligtelser. Foreløbige beregninger i Den Centrale Regnskabsafdeling viser, at Landskassens likviditet alt andet lige vil være over 1 mia. kr. ultimo året i perioden 2019 – 2022.

Denne vurdering bygger på særligt tre forhold, der får betydning for de kommende års likviditetsudvikling i nedadgående retning på samlet 700-800 mio. kr. i perioden:

1. Overskuddene fra landskassens regnskab fra 2017 og 2018 på samlet ca. 415 mio. kr i tekstanmærkningen i finanslov 2018, der hjemler finansiering af disse investeringer, forudsætter anvendt til indskud i Kalaallit Airports A/S.
2. Fortsat afvikling af selvstyrets eksisterende langfristede lån med årlige ydelser på godt 25 mio. kr. i de kommende år.
3. Reduktion i beholdningerne i Anlægs- og Renoveringsfonden som følge af allerede vedtagen udlægning af anlægsopgaver på før- og folkeskoleområdet til kommunerne. Det samme forventes at ske i forlængelse af en kommende overdragelse af selvstyrets lejeboliger til kommunerne.

3 Øget selvbestemmelse og økonomisk selvårenhed

Grundlæggende for Naalakkersuisuts økonomiske politik er følgende, jf. koalitionsaftalen: "Det er koalitionspartiernes målsætning, at Kalaallit Nunaat rent økonomisk er selvårent. Koalitionspartierne finder det vigtigt, at Inatsisartut fører en balanceret finanspolitik, som udspringer af fornuftige dispositioner, der bunder i visioner og målsætninger".

3.1 Mål og principper for Naalakkersuisuts økonomiske politik

I forbindelse med vedtagelsen af finansloven for 2019 blev rammerne for Naalakkersuisuts økonomiske politik fastlagt. Det overordnede mål med den økonomiske politik er at skabe rammerne for en selvårende økonomi. I denne forbindelse er det væsentligt at understøtte omstilling til en flerstrengt økonomi, da dette reducerer sårbarheden over for udsving i eksempelvis priserne på produkter fra fiskeriet.

Det overordnede målsætninger og delmål er således følgende:

Overordnede mål for den økonomiske politik
<ul style="list-style-type: none">
• En selvårende økonomi
• Uafhængighed af bloktilskuddet fra Danmark • Kortsigtede delmål<ul style="list-style-type: none">
– Et likviditetsberedskab, der sikrer muligheden for at leve op til garantier og forpligtelser
– Finansloven skal være i balance eller udvise overskud over en 4 årig periode. • Langsigtede delmål<ul style="list-style-type: none">
– Finanspolitisk holdbarhed over en længere periode
– Samfundsøkonomisk realvækst
– Omstilling til en flerstrengt økonomi

For at skabe forudsætningerne for øget økonomisk og politisk selvstændighed skal vi ikke kun kunne sikre den finanspolitiske holdbarhed under de nuværende betingelser, men samtidig skabe det nødvendige økonomiske råderum til at overtage flere opgaver fra staten. Dette indebærer i praksis, at vi skal skabe overskud på finansloven og foretage de nødvendige investeringer, der kan give langsigtet vækst og fremgang. Vi skal dog også holde niveauet for de offentlige udgifter på et niveau, der sikrer økonomisk bæredygtighed, herunder en kontrolleret prisudvikling, på både kort og langt sigt. I tabel 10 er den historiske udvikling illustreret for forskellige tidsserier.

Tabel 10. Årlige gennemsnitlig vækst i landskassens indtægter og udgifter henholdsvis prisindekset perioden 1994 - 2017 henholdsvis perioden 2009 - 2017.

Fra år	Indtægter	Udgifter	Prisindeks
Årlig gennemsnitlig vækst 1994 - 2017	2,9%	3,0%	2,1%
Årlig gennemsnitlig vækst 2009 - 2017	3,0%	2,1%	1,8%

Kilde: Departementet for Finanser

Der ses at være en forbedring både med hensyn til en lavere udgiftsvækst og inflationstakt i den sidste del af perioden. Dette kan såvel skyldes udefrakommende faktorer, som blandt andet oliepriser, som tilrettelæggelsen af den økonomiske politik, herunder en strammere finanspolitisk styring. Det er i sagens natur kun sidstnævnte, der på umiddelbart kan håndteres, selv om der via omlægninger og investeringer over tid til en vis grad kan gøres noget aktivt for at reducere udfra kommende risici i forhold til samfundsøkonomien.

På denne baggrund er det meget væsentligt, at den økonomiske styring sker ud fra klare mål og principper. En sammenhængende, troværdig økonomisk politik giver langsigtet tryghed for borgere og virksomheder, og den er væsentlig i forhold til at tiltrække samarbejdspartnere og investorer udefra, hvilket kan bidrage til indfrielsen af de overordnede mål.

Som grundlag for prioriteringerne i forbindelse med det kommende finanslovsforslag forventer Naalakkersuisut blandt andet at lægge følgende til grund for sine prioriteringer:

- De offentlige finanser opgjort som DA-resultatet skal over 4 år udvise overskud.
- Forslag til udgiftskrævende, men endnu ikke finansierede, tiltag fra Naalakkersuisut skal indgå i den overordnede og tværgående prioritering i finanslovsprocessen.
- I de økonomiske bevillingsrammer indarbejdes konsekvenser af den demografiske udvikling.
- Nye tiltag skal belyses både i forhold til overslagsårene og den langsigtede finanspolitiske holdbarhed.
- Nye udgiftsønsker skal i udgangspunktet så vidt muligt finansieres inden for de allerede afsatte bevillinger.

Den offentlige sektor oplever stigende krav i forhold til en effektiv løsning af sektorens kerneopgaver. En effektiv udnyttelse af de offentlige ressourcer skal bidrage til skabelsen af et råderum for politiske prioriteringer og muligheder for overtagelse af opgaver fra staten.

De ovenfor beskrevne mål og principper for den økonomiske politik implementeres gennem Naalakkersuisuts finanslovsarbejde, den generelle politikudvikling i forbindelse med udmøntningen af koalitionsaftalen samt følgende specifikke tiltag:

- Følgelikendtgørelser til budget- og regnskabsloven og en mulig justering heraf med henblik på formulering af en operationel opgørelse af budgetstillingen i kommunerne og selvstyret.
- En gælds- og likviditetspolitik.
- En opdatering af holdbarhedsmodellen, så ændringer i strukturelle forhold, herunder effekter af forøgelse af uddannelsesniveaue og højere arbejdsmarkedsdeltagelse i højere grad afspejles i beregningerne. Dette arbejde gennemføres i samarbejde med Økonomisk Råd og forventes at løbe i 2019 og 2020.
- I forlængelse en opdateret økonomisk holdbarheds- og vækstplan.

3.2 Overvejelse om kommende overtagelse af opgaver fra staten

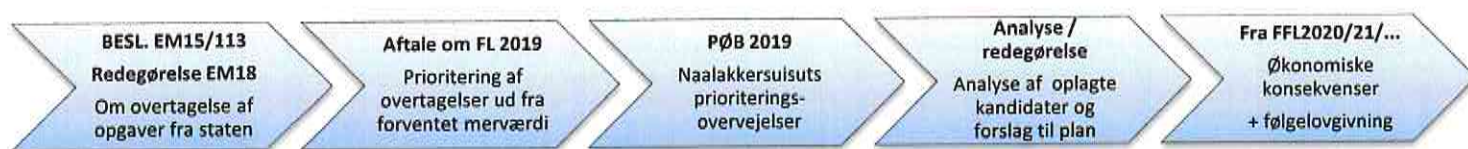
Under EM2018 blev der omdelt en redegørelse med titlen "Redegørelse om hjemtagelse af sagsområder". Redegørelsen er udarbejdet af Formandens Departement på baggrund af materiale indsamlet af Finansministeriet i Danmark.

I henhold til finanslovsaftalen for 2019 skal det videre arbejde med at afdække forberedelsen af overtagelse af relevante nye ansvarsområder fra staten ind i en ny fase, hvor der til kommende finanslove forventeligt udarbejdes oplæg til konkrete overtagelser dér, hvor dette giver størst merværdi for samfundet.

Der er som led i afdækning af overtagelsesområdet gennemført en intern høring i Naalakkersuisuts administration om, hvad de respektive departementer ligger inde med af relevante redegørelser, rapporter eller lignende i forhold til områder, som kan overtages fra staten, jævnfør bilag til Lov om Grønlands Selvstyre. På baggrund af dette er opstillet en metode til at analysere, hvilke ansvarsområder, der ventes at give mest merværdi for samfundet.

Figur 14 er en principskitse for det videre arbejde med at forberede og gennemføre kommende overtagelser af opgaver fra staten ud fra et velbelyst grundlag og prioriteret efter gennemskuelige kriterier.

Figur 14. Principskitse for proces omkring overtagelse af opgaver fra staten

Kilde: Departementet for Finanser

En metode til at prioritere opgaver, der kan overtages fra staten baserer sig på to parametre, som er henholdsvis selvbårenhed og ulemper med hver tra underparametre:

- Selvbårenhed er summen af vægtede vurderinger af de økonomiske fordele, bidrag til suverænitet og symbolik. I modellen vægtes de økonomiske fordele mest (60%), Suverænitet vægtes til 30 %), og symbolik vægtes med 10 %.
  - De økonomiske fordele omhandler de potentielle samfundsøkonomiske fordele.
  - Suverænitet drejer sig om at vægte beslutningskompetencerne for Grønland. Begrænsninger inden for dette kan eksempelvis være bindinger indgået ved medlemskab i internationale organisationer, tilslutning til konventioner eller lignende, som begræser den politiske handlfrihed.
  - Symbolik er et udtryk for vurderingen af en given overtagelse symbolske betydning.
- Ulemper er summen af vægtede vurderinger af offentlige udgifter (vægtet til 50%), risiko (vægtet til 30%) og kompleksitet (vægtet til 20%).
  - Offentlige udgifter handler om, hvor dyrt det ventes at være at overtage et område.
  - Risiko kan eksempelvis være: risikoen for at miste penge, risikoen for at blive sagsøgt, risikoen for alene at bære ansvaret for at håndtere en miljømæssig katastrofe.
  - Kompleksiteten berører hvor komplekst en given sagsområde er, for eksempel i forhold til omfanget af arbejdet med lovgivning, forvaltning og lignende.

Metoden kan kun anvendes til at give pejlemærker til brug for en tværgående politiske stillingtagen og prioritering. Dette skyldes flere forhold:

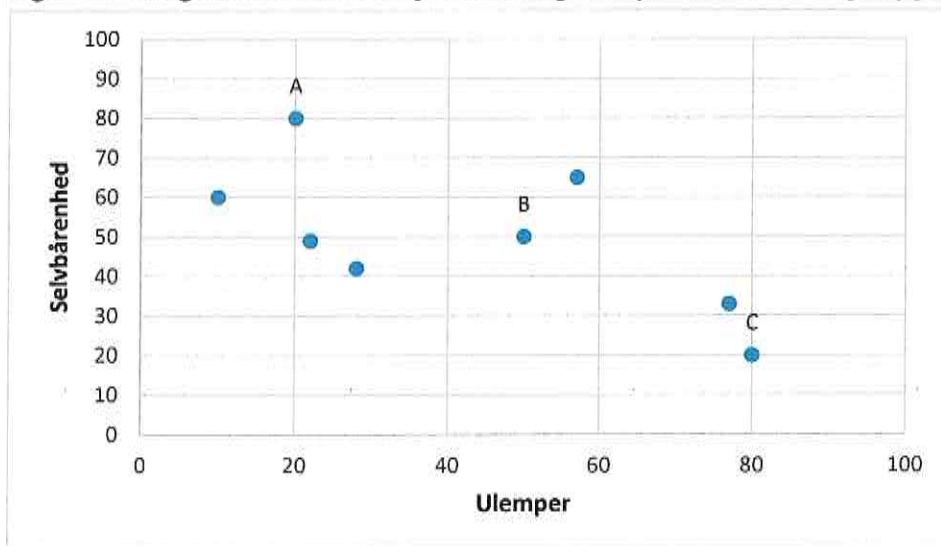
- Der foreligger kun i begrænset omfang egentlige analyser af mulige områder til overtagelse, herunder for de fleste områders vedkommende meget få brugbare økonomiske beregninger eller belysning af de administrative konsekvenser.

- De udgifter, som Danmark har til at løse en given opgave i dag, kan ikke bruges til en egentlig budgettering af, hvad det vil koste at overtage opgaven i form af etablerings- og årlige driftsudgifter på finansloven.
- Nogle af de anvendte delparametre har en subjektiv karakter og derfor forbundet med en anden form for usikkerhed, idet der i sagens natur vil være forskellige opfattelser af, hvilken vægt de skal tillægges.

Metoden vurderes dog med disse begrænsninger *in mente* at kunne anvendes til indledningvist at få udvalgt og belyst et overskueligt antal mulige overtagelsesområder ud fra en gennemsig proces og til efterfølgende at kunne foretage en politisk prioritering.

De to parametre (selvbårenhed og ulemper) vil tilsammen skabe et billede af hvilke sagsområder, der på det foreliggende grundlag, umiddelbart vurderes relevante at overtage fra staten. Disse to summer kan lægges ind i en punktgraf. Dette er illustreret skematisk i figur 15, hvor en række en række mulige overtagelsesområder er lagt ind. Herunder er tre områder (punkt A, B og C) fremhævet for at beskrive, hvordan figuren læses.

Figur 15. Mulig metode til at afveje fordele og ulemper ved at overtage opgaver fra staten.

Kilde: Departementet for Finanser

- Punkt A betyder, at en overtagelse kan bidrage meget til Selvbårenhed med relativt få ulemper, hvilket gør det oplagt at lave en redegørelse specifikt på dette område med henblik på mulig overtagelse,
- Punkt B ligger lidt midt i mellem. Det kan give behov for flere informationer, før der eventuelt kan få en bedre score i forhold til Selvbårenhed og Ulemper ved en overtagelse.
- Punkt C ligger langt i forhold til ulemper, som kan betyde, at en overtagelse er meget udgiftskrævende, kompleks og med få gevinster.

Sagsområderne bliver imidlertid også bedømt på deres informationsniveau, hvor der skelnes mellem: Lavt, Middel eller Højt informationsniveau.

På nuværende tidspunkt har de fleste områder et lavt informationsniveau. Derfor vil Naalakkersuisut som led i det videre forløb tage nærmere stilling til, hvilke af sagsområderne, der i den kommende tid skal prioriteres belyst nærmere.

Dette er er nødvendigt for at kunne udarbejde et efterfølgende beslutningsforslag til Inatsisartut om mulig overtagelse af området fra staten på et veloplyst grundlag, jf. også figur 14.

4 Mål og indikatorer

4.1 Budget- og regnskabsloven og den økonomiske styring

Med budget- og regnskabsloven for selvstyret og kommunerne fra 2016 er der skabt et solidt fundament til at styre den offentlige økonomi, som også medvirker til at kunne opsamle midler til større strategiske investeringer via fonden for langsigtede investeringer, der finansieres via ekstraordinære indtægter i landskassen. Målet hermed er at sikre, at den slags indtægter bruges til investeringer, som giver størst muligt afkast og positive samfundsøkonomiske virkninger af fondens midler.

Budget og regnskabsloven indføres gradvist. Herunder er der aktuelt følgebekendtgørelser i høring med henblik på vedtagelse i indeværende år. Dette sker blandt andet efter inddragelse af kommunerne.

Indfrielsen af de politiske mål forudsætter i mange tilfælde fællesoffentlige og sammenhængende løsninger, som blandt andet skal gøre det muligt at opnå en holdbar økonomisk udvikling i de offentlige budgetter og at håndtere bagvedliggende strukturproblemer på social-, uddannelses- og arbejdsmarkedsområdet.

I gennem reformtiltag og målrettede initiativer skal der tages hånd om det stigende udgiftspres, som følger af demografiske forskydninger. Herunder er det afgørende at få flere til at tage en erhvervskompetencegivende uddannelse og efterfølgende komme ind på arbejdsmarkedet, jf. også afsnit 5.4.1 om øget selvforsørgelse.

Der er i de senere år gennemført forskellige reformtiltag på dels pensionsområdet, dels på skatte- og afgiftsområdet, herunder en højere ressourcebeskatning inden for fiskeriet. Disse har bidraget til delvist at imødegå udfordringen med at få balance mellem udgifter og indtægter i den offentlige økonomi. Denne positive udvikling dog også hænger sammen med gunstige konjunkturer især inden for fiskerisektoren.

Indfasningen af budget- og regnskabsloven skal fremadrettet give en mere klar ramme for udgiftsstyringen, som vil bidrage til at sikre den nødvendige balance. Det betyder i praksis, at der vil skulle ske en skarpere prioritering af de offentlige udgifter og en effektivisering af den offentlige sektor. Herunder er det vigtigt at få værktøjer, som gør det muligt at sikre, at den politiske prioritering sker ud fra en samlet vurdering af behov på tværs af områder, indblik i hvilke indsatser, der virker i forhold til at nå de politiske mål og sikring af nødvendig sammenhæng på tværs.

Politisk-Økonomisk beretning 2019 indeholder således en opdatering af status og mindre tilpasning af de overordnede målepunkter og tilhørende indikatorer, der blev præsenteret i Økonomisk Redegørelse 2018 for at kunne følge udviklingen i samfundet.

4.2 Brug af mål og indikatorer

For at følge fremdriften ift. at nå overordnede politiske mål i relation til blandt andet Holdbarheds- og Vækstplanen blev i Økonomisk Redegørelse 2018 fremlagt. Dette af hensyn til at sikre fortsat fokus på at nå disse mål og få løst bagvedliggende strukturelle samfundsmæssige problemer. Disse indikatorer foreslås videreført suppleret med en to nye indikatorer, henholdsvis nr. 14 og nr. 16, jf. figuren, der illustrerer de to mål.

Nedenstående indikatorer er dels af tværgående karakter, dels nøgleindikatorer inden for de fire reformspor fra holdbarheds- og Vækstplanen fra 2016 (tabel 11). Indikatorer er udvalgt med henblik på:

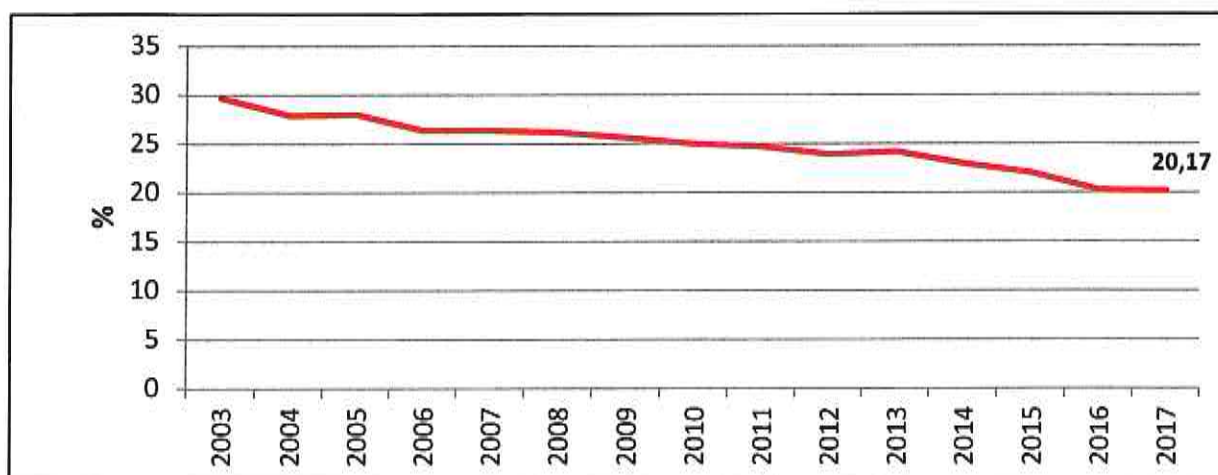
- At være relevante at måle på over længere tid.
- Relativt let at kunne skaffe nødvendige data til, primært via Grønlands Statistik.
- Om muligt at have en sammenhæng med relevante FN-bæredygtigheds mål (SDG-mål)
- Om muligt kunne bruges til benchmarks med andre relevante lande og regioner.
- Være mulige at kommunikere om, både politisk, administrativt og til offentligheden.

Tabel 11. Indikatorer til belysning af fremdrift i forhold til overordnede mål

Indikator	Reformspor	Titel	Data
1	Tværgående	Selvbærende økonomi	Bloktilskuds relative størrelse ift. BNP
2	Tværgående	Større produktion og vækst	Realvækst i BNP
3	Tværgående	Størrelsen af den offentlige sektor	Offentlig sektors andel af BNP
4	Tværgående	Gældsætning og økonomisk handlefrihed	Nettogæld ift. BNP
5	Tværgående	Flere i vellønnet beskæftigelse	Andel på mindst SIK-min.løn
6	1 – Uddannelse	Flere med erhvervskompetencegivende uddannelse	Andel af 30-34 årige med erhvervs-kompetencegivende uddannelse.
7	1 – Uddannelse	Flere afgangselever direkte i uddannelse	Andel afgangselever i uddannelse året efter grundskolen
8	2 – Vækst	Mere robust eksportøkonomi	Sektorvis sammensætning af eksport
9	2 – Vækst	Flere i beskæftigelse	Udvikling i registrerede ledige i pct.
10	3 - Offentlig sektor	Størrelse af den offentlige sektor	Offentlig sektors omkostninger til løn
11	3 - Offentlig sektor	Sundhed for alle – længere levetid	Middellevealders udvikling
12	4 – Selvforsørgelse	Større lighed og mindre sociale skel	Udvikling i GINI-koefficient
13	4 - Selvforsørgelse	Flere en del af arbejdsstyrken	Arbejdsstyrkens andel af befolkningen
14	4 - Selvforsørgelse	Flere unge under uddannelse eller i beskæftigelse (ny)	15 – og 25 årige unge, der hverken er under uddannelse eller i beskæftigelse
15	Infrastruktur	Bæredygtig energiproduktion	Andel vedvarende energi i Nukissiorfiit
16	Kriminalitet	Reduktion i personfarlig kriminalitet (ny)	Udvikling i anmeldelser

4.2.1. Tværgående mål og indikatorer

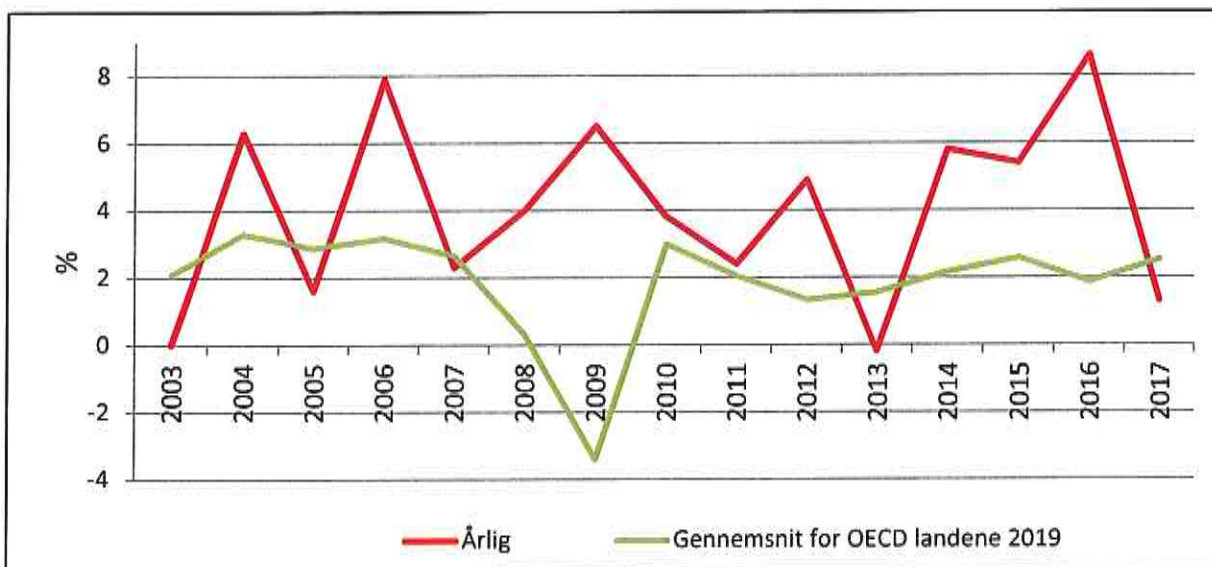
Mål 1. Selvbærende økonomi. Nedbringelse af bloktilskuddets relative størrelse i forhold til BNP

Kilde: Grønlands Statistik

Bloktilskuddets relative andel af BNP har langsomt været faldende og lever dermed overordnet set op til det politiske mål om at reducere afhængigheden af bloktilskuddet fra staten.

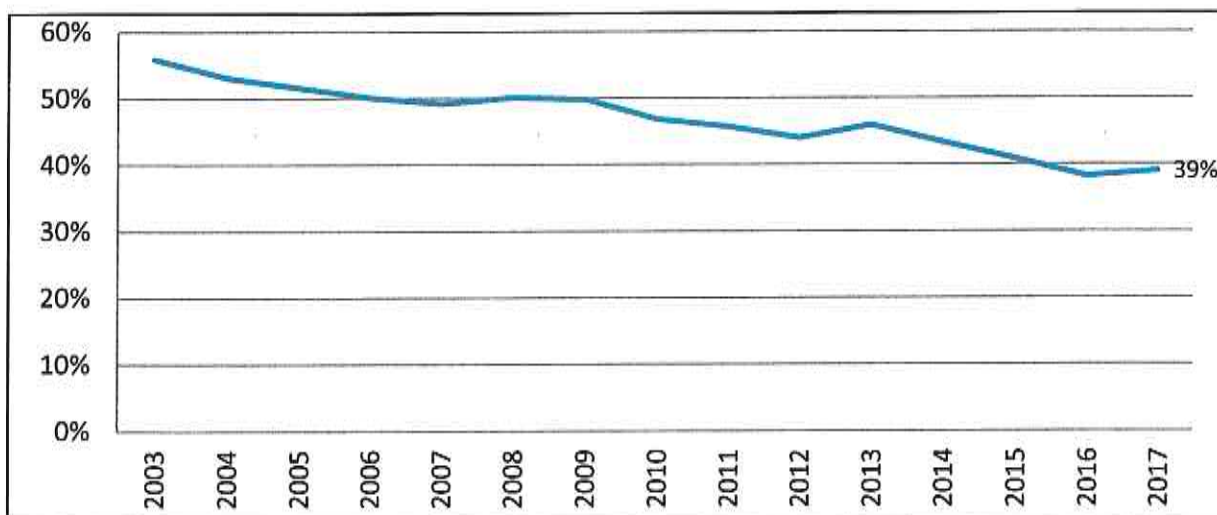
Mål 2. Større produktion. Realvækst i BNP i perioden 2003 til 2017 ift. OECD.

Kilde: Grønlands Statistik og OECD

Den årlige realvækst i BNP har gennemgående været høj, også når der sammenlignes med gennemsnittet i OECD-landene. Der er store udsving i BNP-udviklingen her i landet, hvilket til dels hænger sammen med stor afhængighed af fiskerisektorens økonomi.

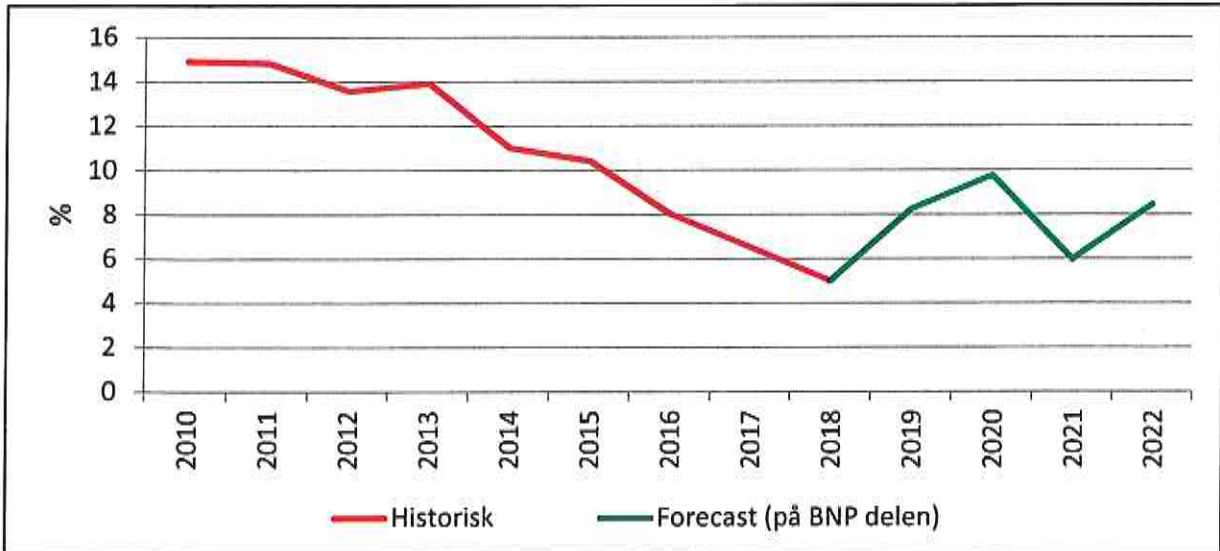
Mål 3. Størrelsen af den offentlige sektor. Det offentlige forbrugs andel af BNP.

Kilde: Grønlands Statistik

Det offentlige forbrugs andel af BNP har gennemgående været faldende siden 2003, dog med en mindre stigning fra 2016 til 2017. Det offentlige forbrug udgør fortsat en relativ høj andel internationalt set. Dette hænger blandt andet sammen med landets geografiske og befolkningsmæssige størrelse.

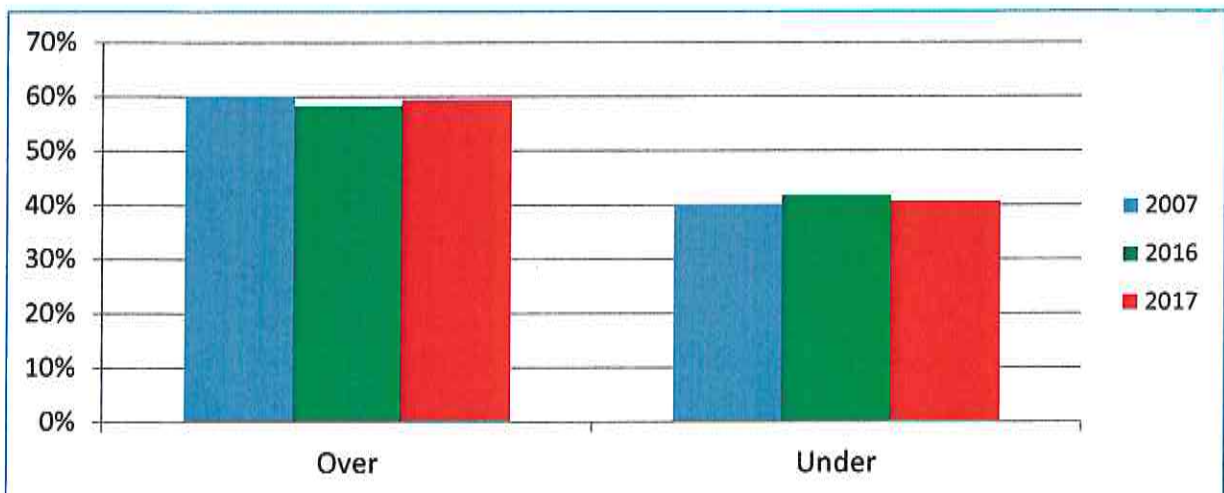
Mål 4. Gældsætning og økonomisk handlefrihed. Samlet nettorentebærende gæld henholdvis forventet lånoptagelse 2010-2022

Kilde: Departementet for Finanser

Den samlede offentlige nettogæld er ret beskedent. I tallet indgår de selvstyrejede aktieselskabers gæld og forventede låntagning, mens de kommunale aktieselskabers gæld og forventede låntagning ikke indgår i figuren. Figuren tager blandt andet hensyn til et forventet lånoptag i forbindelse med kommende infrastrukturinvesteringer. Ved vurderingen af nettogældens størrelse skal der tages hensyn til landets risikoeksponering. Med den nuværende store ensidige afhængighed af fiskerisektorens økonomi er landets gældskapacitet lavere, end hvis der var flere bærende erhverv. Et eventuelt øget lånoptag bør derfor også ses i sammenhæng med, om de dermed forbundne investeringer bidrager til at skabe en mere diversificeret erhvervsstruktur og er økonomisk sunde, jf. kravene herom i budget- og regnskabsloven. I international sammenhæng er gælden fortsat lav.

Mål 5. Flere i vellønnet beskæftigelse. Andel over og under SIK mindsteløn i 2006, 2016 og 2017

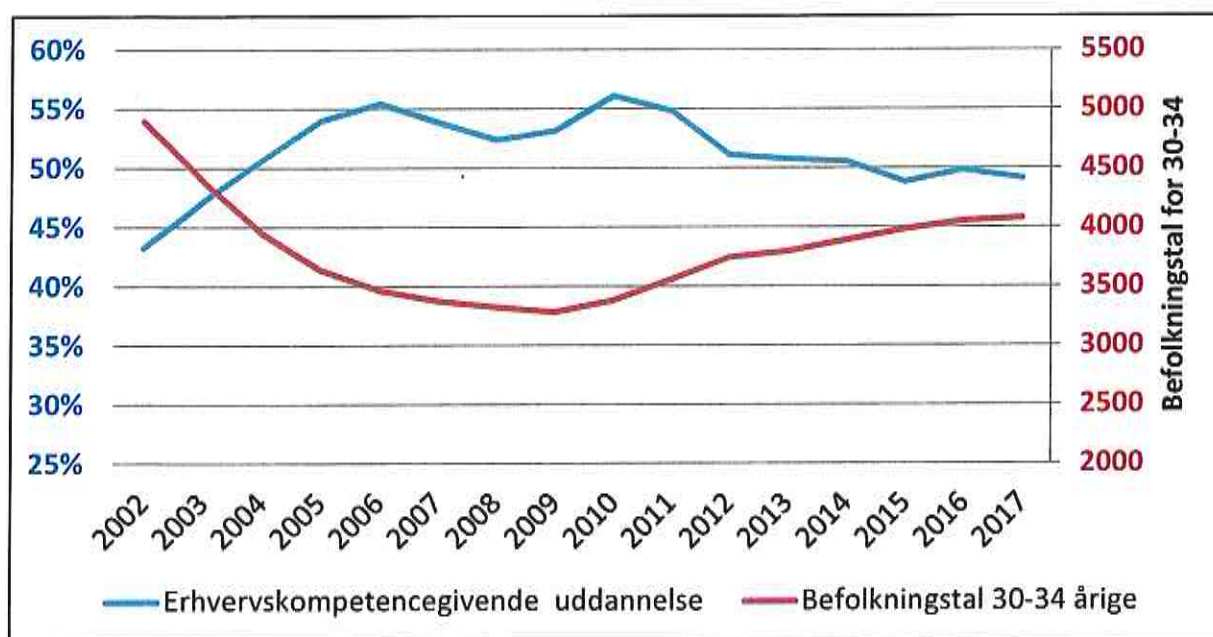

Kilde: Departementet for Finanser

Der er en meget stor andel af borgerne i arbejdsstyrken (18-64 årige), som har en relativ lav indkomst. Der er stort set ikke sket en ændring samlet set fra 2007 til 2017, men dog en lille positiv ændring fra 2016 til 2017, antageligt som følge af den positive konjunkturudvikling.

4.2.2. Mål og indikatorer for uddannelse

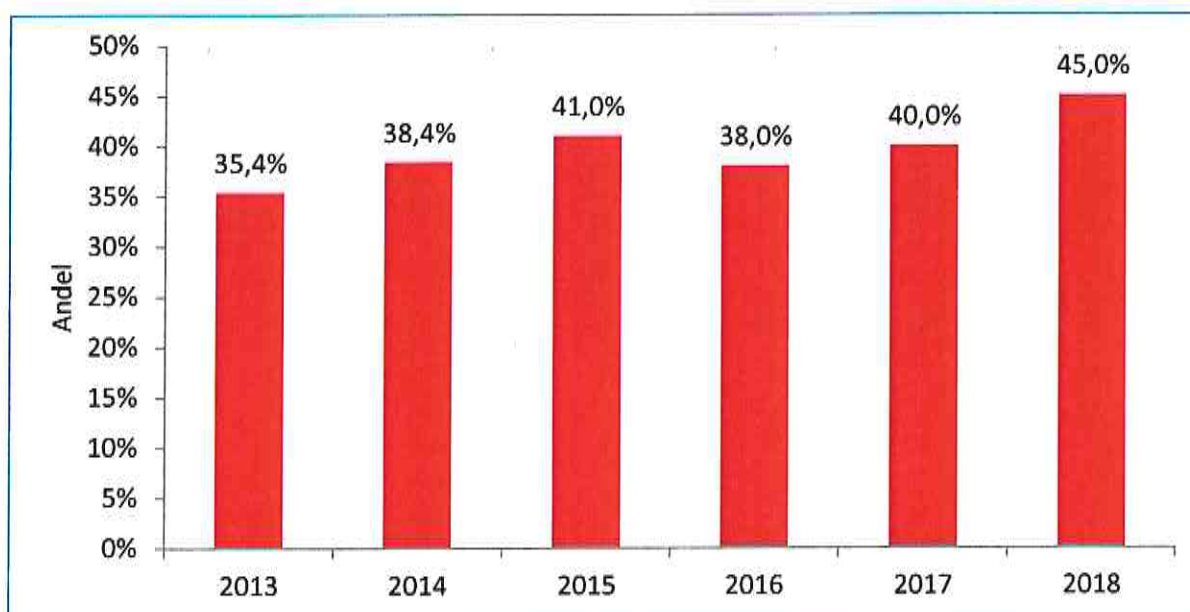
Mål 6. Flere med erhvervskompetencegivende uddannelse. Antal af personer med erhvervsgevende uddannelse i forhold til antallet af 30-34 årige personer

Kilde: Grønlands Statistik

Befolkningstallet for 30-34 årige faldt markant i perioden 2002 til 2010, men er efterfølgende vokset lidt siden 2010. Andelen med en erhvervskompetencegivende uddannelse steg ca. 6 %-point i den samlede periode fra 2002 til 2017. Andelen i 2017 er dog faldet, siden den toppede i 2010.

Mål 7. Større andel af afgangselever efter grundskolen direkte videre i uddannelse. Andel af afgangselever i uddannelse et år efter grundskolens afslutning

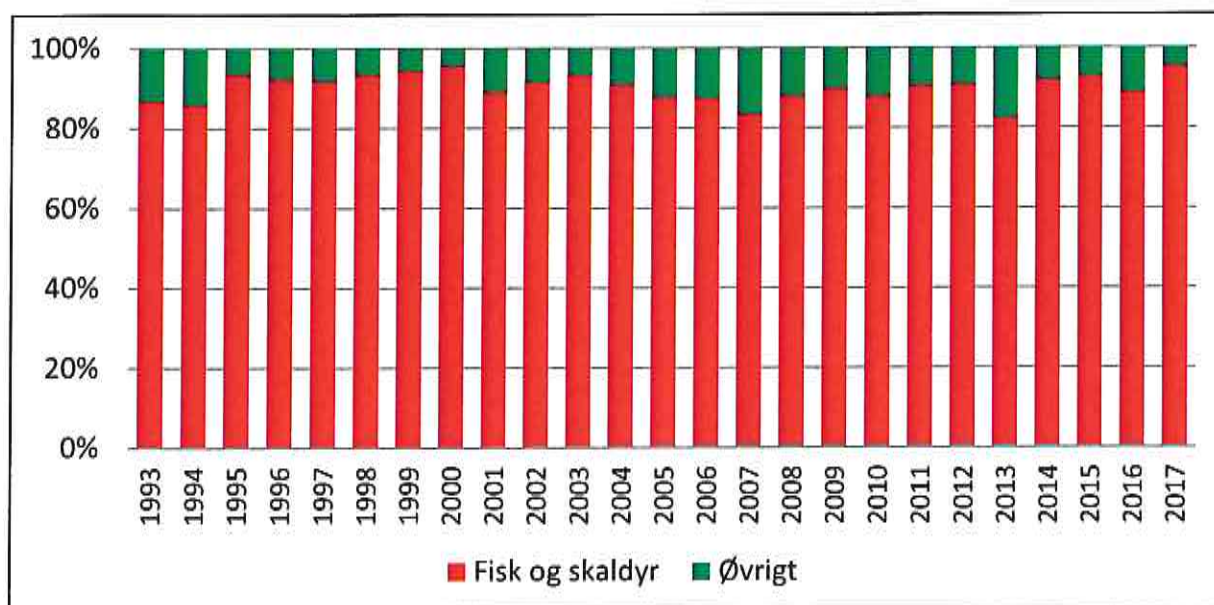

Kilde: Departementet for Uddannelse, Kultur, Kirke og Forskning

Andelen af afgangselever, der går hurtigt videre direkte efter grundskolen, steg fra 35 % i 2013 til 45 % i 2015. I tallene indgår både ungdomsuddannelser og efterskoler.

4.2.3. Mål og indikatorer for vækst og beskæftigelse

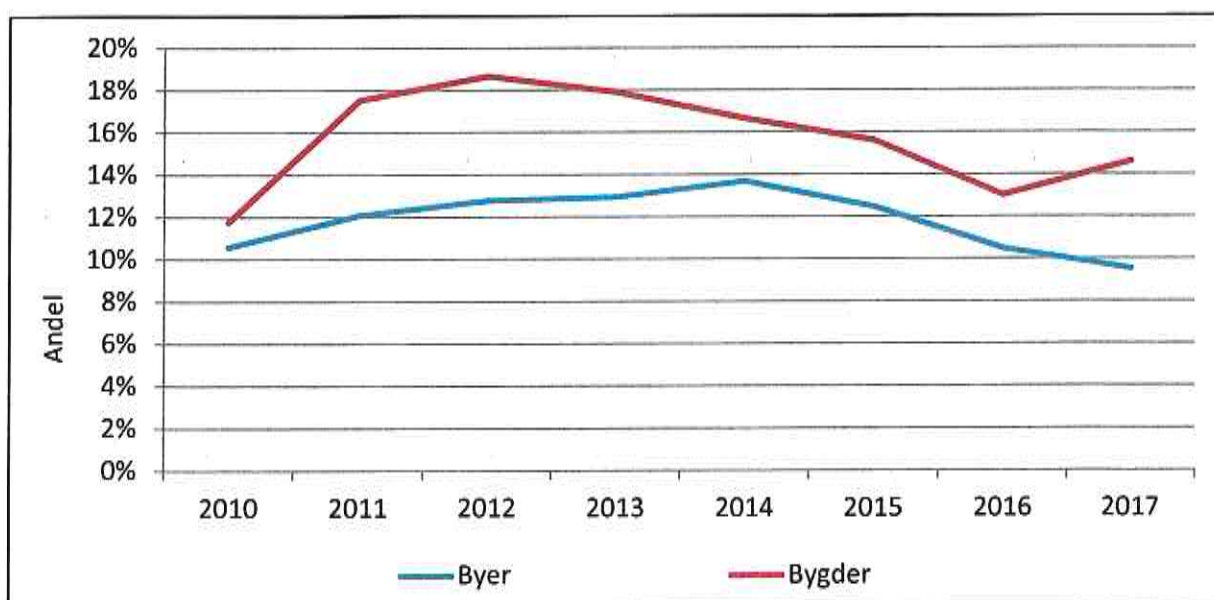
Mål 8. Mere robust eksportøkonomi. Vareeksportens sammensætning.

Kilde: Grønlands Statistik

Eksport af fisk og skaldyr udgør fortsat en meget høj andel af den samlede vareeksport. Det gør økonomien meget sårbar over for udsving i udviklingen inden for i fiskerisektoren med hensyn til blandt andet priser og kvotestørrelser.

Mål 9. Flere i beskæftigelse. Registrerede arbejdssøgende i byer og bygder 2010-2017

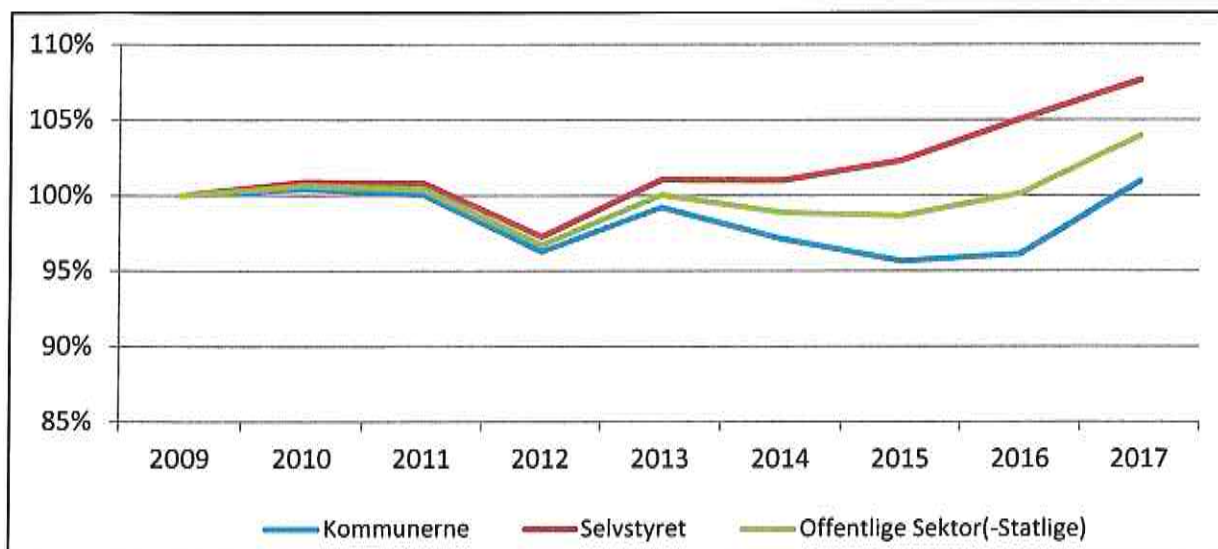

Kilde: Grønlands Statistik

Antallet af registrerede arbejdssøgende har været faldende siden 2012 for byernes vedkommende, mens det har været mere svingende for bygdernes vedkommende. Antallet af registrerede ledige er relativt højere i bygder end i byerne. Tallene går kun frem til 2017, da der ikke er nye tal på arbejdsstyrkens størrelse.

4.2.4. Mål og indikatorer for den offentlige sektor

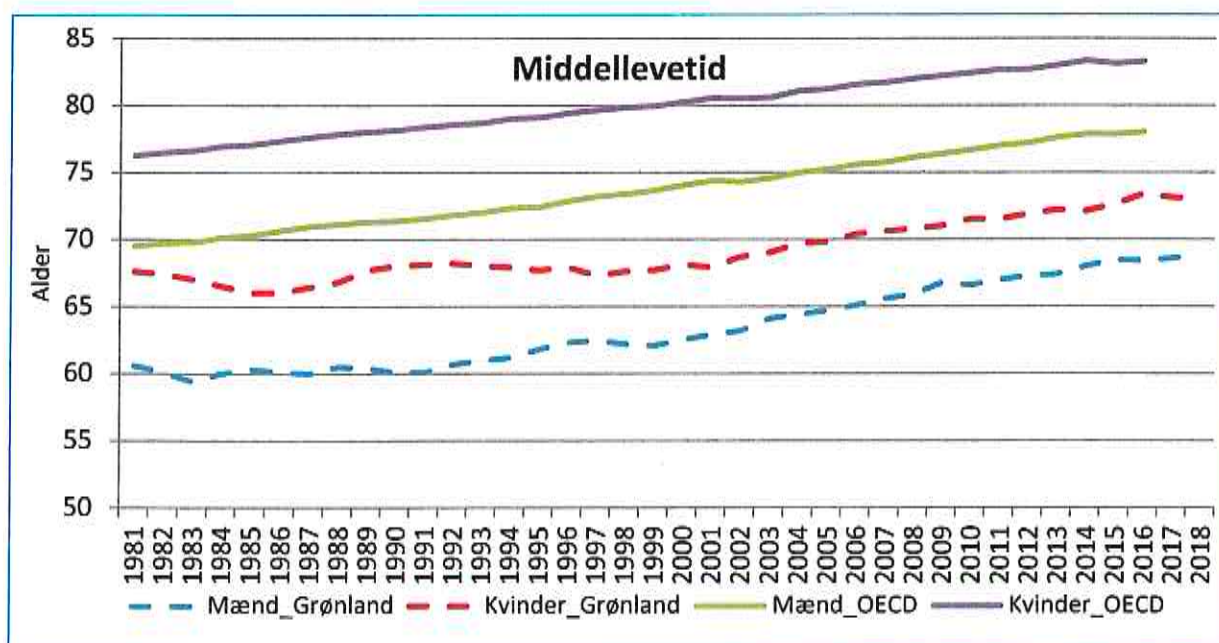
Mål 10. Offentlige sektor (-stat). Offentlig sektors omkostninger til løn.

Kilde: Grønlands Statistik

Den samlede lønsum i selvstyret og kommunerne er på samme niveau i 2016 som i 2009 (året for strukturreformen), når dette opgøres i faste priser med indeks 2009 sat til 100). Selvstyrets samlede lønudgifter er vokset siden 2013, mens kommunernes lønsum efter et fald i perioden 2010 til 2016, har udvist en stor stigning fra 2016 til 2017.

Mål 11. Bedre sundhed for alle – længere levetid. Middellevealderens udvikling

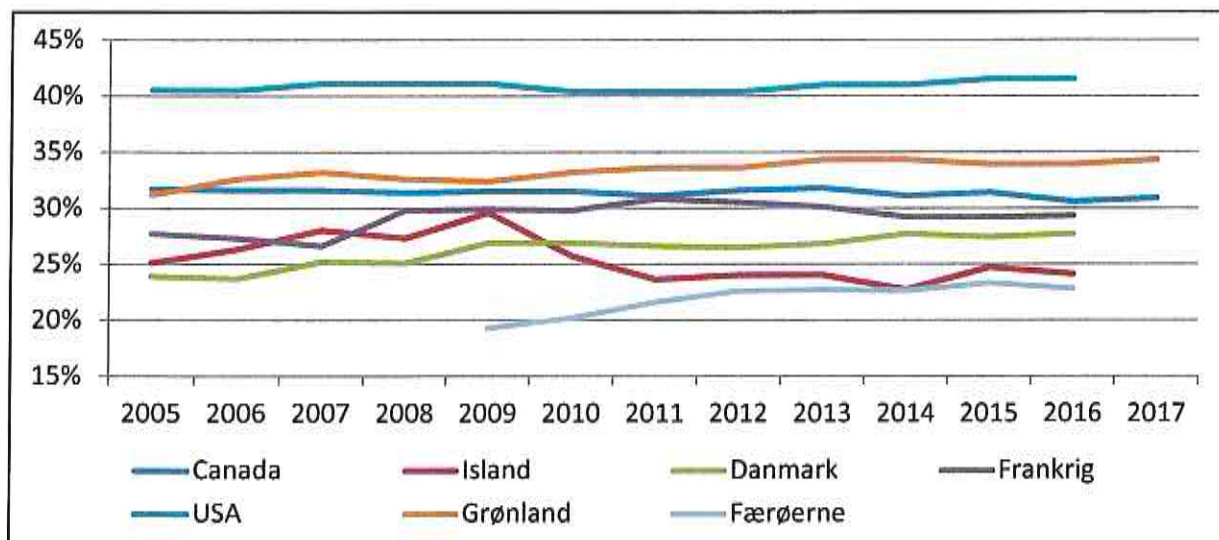

Kilde: Grønlands Statistik

Middellevetiden har generelt været voksende. Dette har været særligt tydeligt siden 1999 for både mænd og kvinder. Sidstnævntes levealder er generelt højere end mænds. Grønland har fortsat et efterslæb i forhold til OECD.

4.2.5. Mål og indikatorer for selvforsørgelse

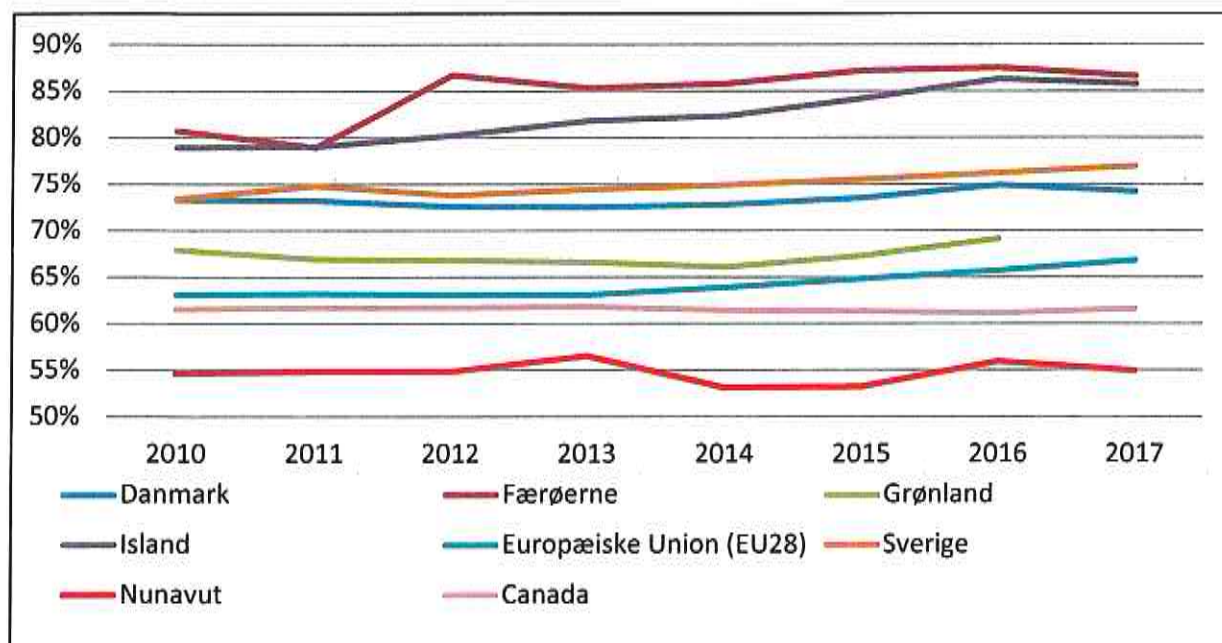
Mål 12. Større lighed og mindre sociale skel. Udvikling af Gini-koefficient i en række lande i perioden 2005-2017.

Kilde: Grønlands Statistik

Gini-koefficienten, der er et internationalt anvendt mål for ulighed, er relativt høj i Grønland, særligt hvis der sammenlignes med de nordiske lande. Der henvises også til afsnit 4.3 om måling af fattigdom.

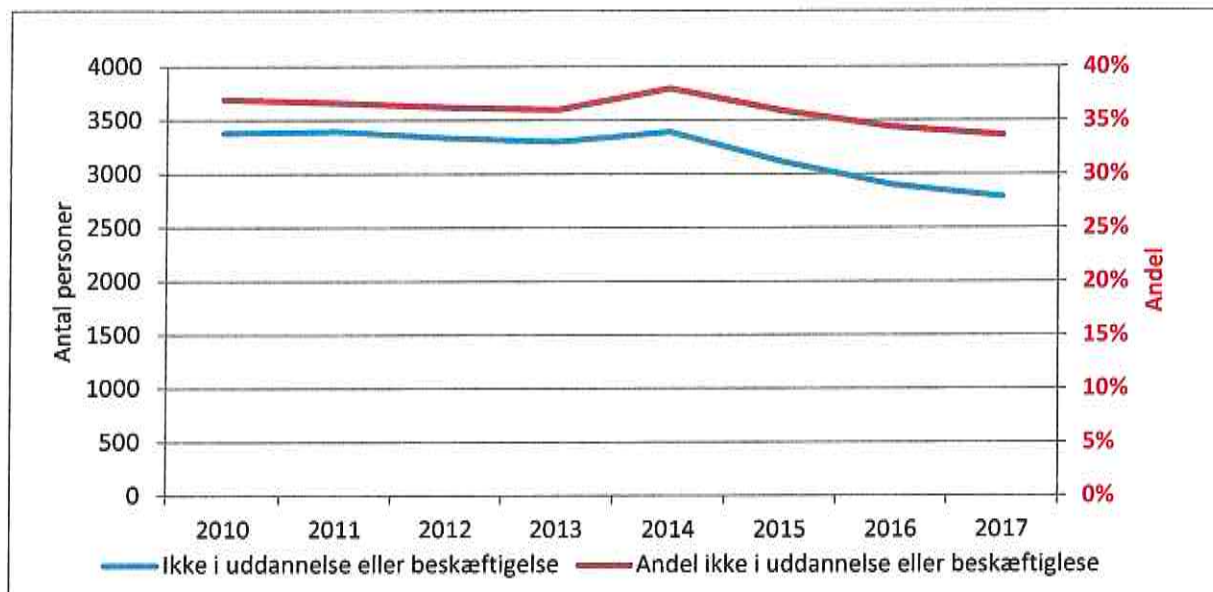
Mål 13. Flere en del af arbejdsstyrken. Beskæftigelsesgrader i forskellige lande i 2010-17.

Kilde: Nordisk statistikbank (15-64 årige), Canada Statistics (15+ årige) og EuroStat (15-64 årige)

Grønland har en høj beskæftigelsesgrad sammenlignet med Nunavut og Canada og ligger på niveau med EU. I sammenligning med særligt Færøerne og Island er beskæftigelsesgraden dog relativt lav. Beskæftigelsesgraden i Grønland har udvist en svagt stigende tendens siden 2014. Beskæftigelsesgradens størrelse har stor betydning for den offentlige økonomi både på indtægts- og udgiftssiden.

Mål 14. Flere unge under uddannelse eller i beskæftigelse. Antal og andel af unge mellem 15 – og 25 årige, der hverken er under uddannelse eller i beskæftigelse 2010-2017.

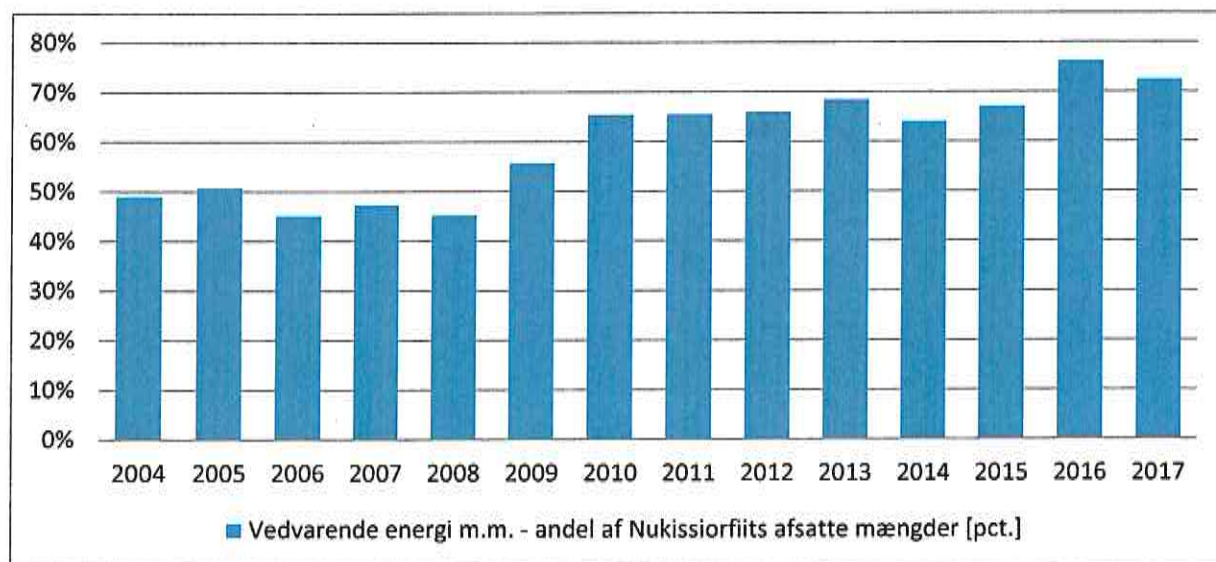

Kilde: Grønlands Statistik

Både antallet og andel af unge i gruppen af 15 – 25 år, der hverken er under uddannelse eller i beskæftigelse, er generelt faldet i perioden 2010 – 2017, dog med en afvigelse i 2014. Det relativt store fald fra 2014 til 2017, skyldes primært en betydelig vækst i antallet unge i beskæftigelse.

4.2.6. Mål og indikatorer for infrastruktur

Mål 15. Vedvarende - andel af Nukissiorfiits afsatte mængder [pct.] 2014 – 2017

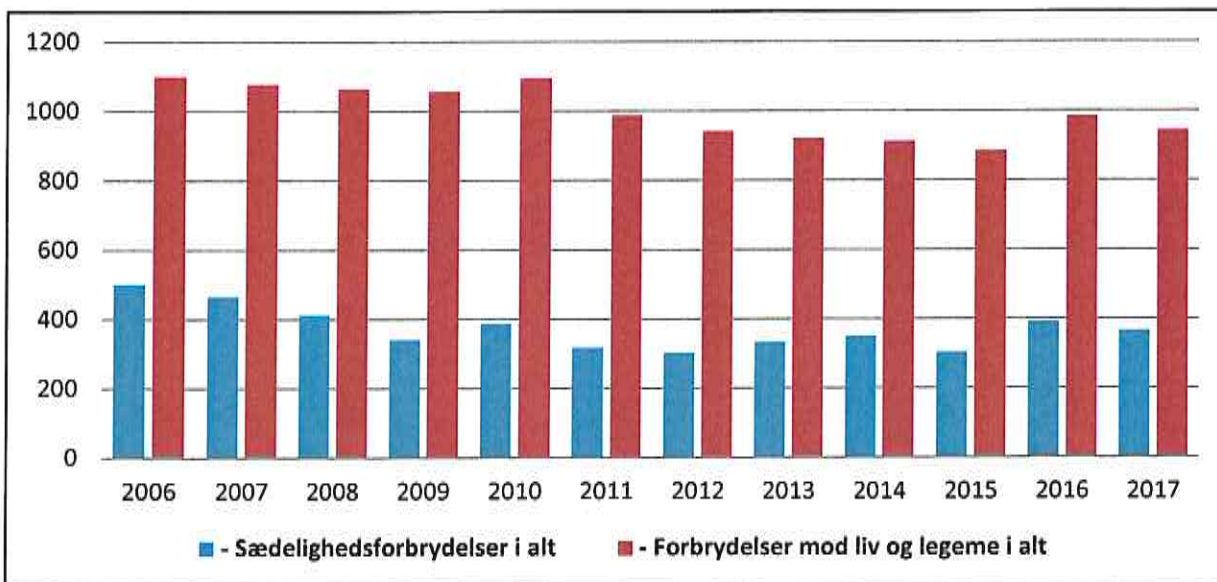

Kilde: Grønlands Statistik og Nukissiorfiit

Andelen af vedvarende energi i den offentlige energiforsyning har generelt været stigende siden 2008, dog med mindre udsving i enkelte år, herunder fra 2016 til 2017. Den generelle stigning hænger især sammen med investeringerne i vandkraftanlæg.

4.2.7. Mål og indikatorer for nedbringelse af kriminalitet

Mål 16. Nedbringelse af personfarlig kriminalitet. Udvikling i antal anmeldelser 2006 - 2017.

Kilde: Grønlands Statistik

Både antallet af anmeldte sædelighedsforbrydelser og forbrydelser mod liv og legeme er faldet fra 2006 til 2017, dog med periodevise udsving.

4.3 Måling af fattigdom

På Inatsisartuts efterårssamling 2018 blev der vedtaget et forslag om, at *Naalakkersuisut* i *Politisk-Økonomisk Beretning for 2019 og fremadrettet*, i et afsnit om centrale mål og indikatorer pålægges at indarbejde et særligt mål og indikatorer for omfanget af fattigdom. Udviklingen for disse indikatorer skal måles årligt med udgangspunkt i Grønlands Statistiks årlige publikation: "De økonomisk udsatte".

Behovet for at måle på omfanget af fattigdom skal også ses i sammenhæng med koalitionsaftalens mål at have forbedring af befolkningens levevilkår i højsædet.

Metode

En økonomisk udsat defineres af Grønlands Statistik som en person, der har haft en disponibel indkomst, der i 3 på hinanden følgende år er under en kritisk indkomstgrænse. Grønlands Statistik har i sin opgørelse herfor oplyst resultater, hvor indkomstgrænsen for at være økonomisk udsat fastsættes til henholdsvis 50 pct. og 60 pct. af medianindkomsten.

Ved vurdering af indkomster tages der udgangspunkt i familiens disponible indkomst (dvs. indkomsten efter skat og inkl. sociale overførsler), og der tages hensyn til størrelsen og sammensætningen af familien (ækvivaleret indkomst). Dette sker, dels fordi en familie har fælles økonomi, og dels fordi der er stordriftsfordele i husholdningen.

Den disponible indkomst er ikke fuldt dækkende for forbrugsmulighederne. Særligt i de mindre samfund vurderes der at være en ikke uvæsentlig uformel økonomi primært i form af fiskeri og fangst til eget forbrug. Dette forhold gør, at en beskrivelse af fattigdomsbilledet i en grønlandsk

sammenhæng er mere kompliceret, og i realiteten betyder, at selvforsørgelsen kan være højere på især mindre bosteder, end resultaterne fra Grønlands Statistiks opgørelse umiddelbart viser.

Desuden tilbyder det offentlige en række støtteordninger, som har betydning for forbrugsmulighederne, men som ikke indregnes i den disponible indkomst. Der er eksempelvis tale om sociale fripladser i daginstitutioner og støtte til private boliger, som i modsætning til boligsikring til lejeboliger ikke medregnes i opgørelsen af den disponible indkomst. Uensartet administrations- og registreringspraksis i det offentlige eksempelvis for underholdsbidrag kan også have betydning for resultaterne.

Analysen af økonomisk udsatte omfatter alene personer, der har været bosat i Grønland i hele analyseperioden på 3 år. Herudover er en række andre persongrupper frasorteret væsentligst personer, der er studerende på en uddannelse over folkeskoleniveau eller i familie med en voksen studerende, ikke-hjemmeboende børn samt personer, der har adresse på et alderdomshjem, plejehjem eller en handicapinstitution.

Statistikken over økonomisk udsatte tager i høj grad afsæt i tilsvarende danske beregninger. Fremadrettet vil det blive vurderet, om det er muligt at opstille særlige grønlandske beregninger, som kan forbedre ækvivalensberegningerne, der sammenligner forbrugsmuligheder mellem familier af forskellig type og størrelse.

Desuden vil Naalakkersuisut vurdere, om de indkomstgrænser, der beregnes i dag på henholdsvis 50 % og 60 % af medianindkomsten, bør suppleres eller erstattes af andre indkomstgrænser.

Resultater

Sættes indkomstgrænsen til 50 % af medianindkomsten ses det, at der er forholdsvis flest økonomisk udsatte i bygderne. De distrikter, hvor der er forholdsmæssigt flest økonomisk udsatte, er Nanortalik, Kangaatsiaq, Upernavik, Qaanaaq og Tasiilaq, jf. tabel 12.

Tabel 12. Andel og antal af økonomisk udsatte personer med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten fordelt på distrikter, 2013-2017

Distrikt	2013	2014	2015	2016	2017	2017
	Andel (%)					Antal
Nanortalik	5	6	5	4	6	84
Qaqortoq	3	3	3	3	3	81
Narsaq	4	4	4	3	4	57
Paamiut	1	2	2	2	3	33
Nuuk	2	2	2	3	3	403
Maniitsoq	2	3	3	3	3	77
Sisimiut	3	2	2	2	2	94
Kangaatsiaq	8	5	7	6	7	77
Aasiaat	4	3	4	3	4	88
Qasigianguit	3	2	2	1	2	23
Ilulissat	2	2	2	2	2	92
Qeqertarsuaq	1	1	1	2	2	16
Uummannaq	1	2	1	2	2	46
Upernavik	7	8	9	9	10	243

Qaanaaq	9	10	10	9	13	88
Tasiilaq	10	11	11	11	11	277
Ittoqqortoormiit	6	3	5	4	4	13
I alt	3	3	4	4	4	1.792

Note: Ivittuut opgøres under Nuuk

Kilde: Grønlands Statistik, <http://bank.stat.gl/SODOU02>

Det er i starten af voksenlivet, at man finder de aldersgrupper, hvor den største andel af personer kan betegnes som økonomisk udsatte.

Andelen af økonomisk udsatte er større end gennemsnittet blandt enlige uden børn og i familier med en enlig forsørger, jf. tabel 13.

Tabel 13. Antal samt andel af økonomisk udsatte voksne fordelt efter familietype og antal hjemmeboende børn og unge, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
Antal					
Enlig uden børn	739	752	822	849	938
Enlig med 1 barn	121	115	113	125	136
Enlig med mere end et barn	75	62	79	64	75
Par uden børn	59	61	53	31	42
Par med 1 barn	25	33	28	20	37
Par med mere end et barn	70	64	59	61	63
I alt	1.089	1.087	1.154	1.150	1.291
Andel					
Enlig uden børn	7	7	7	7	8
Enlig med 1 barn	8	8	8	9	9
Enlig med mere end et barn	8	6	8	7	8
Par uden børn	1	1	1	0	1
Par med 1 barn	1	1	1	1	1
Par med mere end et barn	1	1	1	1	1
I alt	3	3	4	4	4

Kilde: Grønlands Statistik, <http://bank.stat.gl/SODOU04>

Andre økonomiske fordelingsmål

Grønlands Statistiks indkomststatistik indeholder tre internationalt anerkendte mål for indkomstulighed. De tre fordelingsmål beskriver hver deres område af indkomst-fordelingen:

- Gini-koefficienten er et mål for fordelingen af alle indkomster⁹
- Målet for den relative fattigdom (at-risk-of-poverty rate, kaldet ROP¹⁰) fokuserer på de laveste indkomster.

⁹ En Gini-koefficient med værdien 0 repræsenterer en perfekt ligelig fordeling, mens værdien 100 repræsenterer en perfekt ulige fordeling.

¹⁰ ROP50 og ROP60 angiver den andel af befolkningen, der bor i en husstand med en indkomst mindre end henholdsvis 50 pct. og 60 pct. af medianindkomsten

- Ratio-80/20¹¹ beskriver forholdet mellem de højeste og de laveste indkomster.

Der findes data for disse mål i Grønlands Statistiks årlige udgivelse af indkomststatistikken.

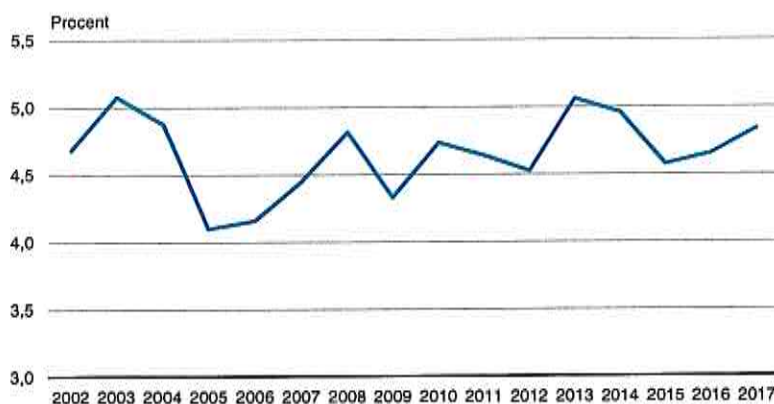
I modsætning til statistikken om økonomisk udsatte beregnes disse fordelingsmål på baggrund af et enkelt års indkomst og der tages udgangspunkt i husstandens indkomst fremfor familiens indkomst. En husstand kan omfatte flere familier.

I mål 12 i afsnit 4.2.5 . sammenlignes gini-koefficienten her i landet med andre lande.

Sammenlignes der med EU-gennemsnittet er de grønlandske indkomster generelt er mere ulige fordelt end i EU-landene. Den relative fattigdom ligger imidlertid en anelse under EU-gennemsnittet, uanset om der anvendes en 50 pct. eller 60 pct. Mediangrænse, jf. indkomststatistikken for 2017 fra Grønlands Statistik .

Det tredje fordelingsmål, ratio-80/20 beregnet på husstande med børn ligger gennem hele perioden 2002-2017 på mellem 4,2 % og 5,1 %, jf. figur 16.

Figur 16. Forholdet mellem høj- og lavindkomst i husstande med børn 2002-2017

Anm.: Figuren angiver ratio-80/20, der beregnes som forholdet mellem den samlede indkomstmasse for de 20 pct. med højest indkomst og den samlede indkomstmasse for de 20 pct. med lavest indkomst. En højere værdi af ratio-80/20 udtrykker større ulighed, mens en lavere værdi udtrykker større lighed.
Kilde: Grønlands Statistik

Tallet var lavest i 2005, formentlig som følge af de ændringer i skattelovgivningen, der netop blev foretaget med virkning fra og med 2005. Personfradraget blev da hævet fra 40.000 kr. til 48.000 kr. og standardfradraget fra 8.000 kroner til 10.000 kr., mens skatteprocenten blev hævet med 2 procentpoint. Disse ændringer medførte lavere skattebetalinger i lavindkomstgrupperne og højere i højindkomstgrupperne, mens det samlede skatteprovenu var stort set uændret.

4.4 Måling af bæredygtig udvikling og SDG 2030-agendaen

I 2015 besluttede alle medlemslandene i FN at underskrive en aftale om 17 nye verdensmål for overordnet bæredygtig udvikling frem mod 2030. SDG 2030-agendaen adskiller sig fra tidligere bæredygtighedsmål ved en erkendelse af, at alle verdens lande er nødsaget til at indtage en progressiv position for at skabe en bæredygtig udvikling på globalt niveau.

¹¹ Ratio-80/20 beregnes som forholdet mellem den samlede indkomstmasse for de 20 pct. med højest indkomst og den samlede indkomstmasse for de 20 pct. med lavest indkomst. En højere værdi af ratio-80/20 udtrykker større ulighed, mens en lavere værdi udtrykker større lighed.

FN's globale mål om bæredygtig udvikling er i sagens natur meget brede og overordnede, men giver alligevel nogle ret klare pejlemærker, for de indsatser og prioriteringer verdenssamfundet ønsker sat på dagsordenen. Det handler bl. a. om fattigdomsbekæmpelse, ligestilling, børns rettigheder, uddannelse til alle, fredelige samfund og retssikkerhed, vand, energi, miljø og klima, gældsudvikling, bæredygtig inklusiv vækst, fremtidig bæredygtig ressourceudnyttelse – alt sammen af stor relevans for dagens Grønland.

At tænke i langsigtet bæredygtighed er ikke nyt her i landet, hvor man eksempelvis i sin traditionelle indretning af fangsten lokalt har indrettet sig på en måde, så der herigennem blev taget hensyn til behovet for at opretholde bestandene af fangst dyr over tid til gavn for de kommende generationer.

I nyere tid har der tilsvarende været bred politisk tilslutning til store investeringer i at omlægge større dele af energiforsyningen fra at være baseret på fossile brændsler til vandkraft.

Det nye er at tænke bæredygtighed helt grundlæggende ind i politikudviklingen inden for alle områder og på tværs. Der er mange fordele ved at inkorporere verdensmålene i nationale politikker og strategier, hvad end man er medlemsland i FN eller ej. SDG 2030 agendaen introducerer en ramme for arbejdet med helhedstænkning og bæredygtig udvikling på tværs, der kan medvirke til at sikre sammenhæng og holdbarhed på tværs af lande, myndigheder, sektorer og ressortområder.

Som opfølgning på lanceringen af FN's 17 verdensmål besluttede Nordisk Ministerråd, at der skulle ske en større analyse af arbejdet med overordnet bæredygtig udvikling. Grønland har taget aktivt del i denne proces og bidraget til den fællesnordiske opfølgning på SDG 2030-agendaen gennem deltagelse i Expertgruppen for bæredygtig udvikling, seminarer mv.

National kortlægning

Som led i opfølgning på en forespørgselsdebat på Efterårssamlingen 2017 er Naalakkersuisut i færd med at foretage en kortlægning af grønlandske initiativer i relation til SDG 2030-agendaen. Arbejdet hermed er aktuelt forankret i Departementet for Finansier.

Kortlægningsarbejdet skal vurdere, hvor Grønland aktuelt står i forhold til verdensmålene for bæredygtig udvikling, hvilket kræver indsigt i og koordinering mellem departementer, styrelser, organisationer og institutioner både nationalt og internationalt. En sådan kortlægning vil næppe være udtømmende for grønlandske bæredygtige initiativer. Den kan bidrage til at identificere, om den førte politik er bæredygtig og bidrage til at der herigennem bliver fokus på områder, der ikke arbejder med bæredygtighed.

Den nationale kortlægning beskriver primært igangværende initiativer, men vil også kunne pege på områder, hvor indsatser måske med fordel kan skærpes.

Et eksempel herpå er verdensmål 13 for klimaindsats, der beskæftiger sig med tilpasning, herunder beskyttelse af sårbare natur- og bosættelsesområder mod klimarelaterede katastrofer og trusler. Klimaindsatser, der vedrører forskning og målsætninger inden for lavemission, er også omfattet af selv samme verdensmål.

Samspil med kommuner, erhvervsliv og organisationer

Arbejdet med bæredygtig udvikling kan ikke løses af Naalakkersuisut alene, men vil ske i et samarbejde på tværs af myndigheder, erhvervsliv og organisationer. Et af de 17 verdensmål handler netop om partnerskaber og etablering af nye fremtidige samarbejder og partnerskaber både her i Grønland, men også på tværs af Atlanten i nye samarbejder mellem Grønland, Norden, EU og andre lande, virksomheder og organisationer.

Naalakkersuisut og Inatsisartut skal udstikke rammerne inden for hvilke, erhvervslivet, organisationer, kommuner og borgere kan bidrage til udvikling af vores samfund, som på både kort

og lang sigt kan komme hele landet til gavn. Det er forbilledligt, at organisationer som eksempelvis CSR eller kommuner som blandt andet Kommuneqarfik Sermersooq yder en indsats for at udbrede og synliggøre verdensmålene i konkrete handlinger. På nationalpolitisk plan, må vi derfor sikre, at der skabes de bedste betingelser for, at kunne eksekvere bæredygtige løsninger i civilsamfundet.

Der er på finansloven afsat midler, der kan fremme samarbejde om at skabe en mere bæredygtig udvikling, eksempelvis på klimaområdet. Her er der afsat en bevilling, der kan understøtte udviklingsprojekter, der beskæftiger sig med klimaforandringernes indflydelse på vores land.

Udvikling af mål og indikatorer

Verdensmålenes 17 hovedmål blev introduceret med 169 delmål samt 244 indikatorer til at operationalisere målene og sikre den løbende opfølgning og fremdrift. Helt fra starten har FN pointeret, at de enkelte lande som led i den nationale udvikling bør se på, om de globale indikatorer er relevante for de enkelte lande og eventuelt udvikle nye nationale indikatorer.

Netop dette arbejde bør ses som led i sektorplanlægning, hvor man vurderer og danner udviklingsmål for en given sektor, inden for hvilke der må opstilles relevante indikatorer. Således skal opstillingen af de nødvendige mål og indikatorer i inden for rammerne af sektorplanlægningen, hvor det vurderes hensigtsmæssigt så vidt muligt kobles til relevante mål og indikatorer for SDG 2030. Derved kan processen forankre målet om overordnet bæredygtig udvikling med de nationale politikker og planer, der giver stort ejerskab til indikatorarbejdet hos de enkelte sektorer.

Via den danske finanslov for 2019 har regeringen afsat 1,0 mio. kr. årligt i 2019 til 2022 til et samarbejde mellem Danmarks Statistik og Grønlands Statistik (og et tilsvarende samarbejde mellem Færøerne og Danmark) med henblik på at kunne overvåge udviklingen i FN's verdensmål. Naalakkersuisut arbejder med implementering af dette.

Nationale sektorplaner og SDG 2030 agendaen

Arbejdet med at sikre en bæredygtig udvikling er naturligt at integrere i den almindelige strategiudvikling. Arbejdet med SDG 2030 agendaen vil derfor også ske i en tæt koordinering med udviklingen af nationale sektorplaner. For indsatsen for en bæredygtig udvikling bør ikke ses som en løsrevet opgave for særligt interesserede, hvis de politiske målsætninger om bæredygtighed skal omsættes til konkret handling. Selvstyrets enkelte fagdepartementer skal derfor sikre, at bæredygtig udvikling indgår som en integreret del af strategierne og sektorplanerne på deres områder.

Departementet for Finanser, der pt. har ansvaret for den fysiske og økonomisk planlægning, har en koordinerede opgave hermed. Koordinering og information om arbejdet med SDG 2030 agendaen søges i fremtiden at blive tæt koblet til den fællesoffentlige sektorplanlægning og formidlet via den nye NunaGIS geodataportal, der blandt andet vil kunne indeholde statistiske nøgletal samt de nyeste klimadatamodeller.

NunaGIS vil således kunne være med til at skabe en bedre koordination, helhed og sammenhæng mellem den økonomiske og den fysiske planlægning og på den måde sikre et bedre beslutningsgrundlag og mere stabile rammevilkår for investeringer. NunaGIS understøtter desuden koalitionsaftalens ambition om, at befolkningen skal have mulighed for at involvere sig mere i samfundsudviklingen.

4.5 Sektorplanlægning

Med den nye budget- og regnskabslov for kommunerne og selvstyret forventes Naalakkersuisut at fastsætte nærmere regler for sektorplanlægningen. En sådan bekendtgørelse vil endvidere skulle spille op mod planloven, der ligeledes lægger op til udarbejdelse af sektorplaner.

Det hedder blandt andet i bemærkningerne til budget- og regnskabslovens § 13:

“... En sektorplan beskriver det til enhver tid gældende strategi inden for den pågældende sektor. En sektorplan viser således mulige politiske tilvalg og fravalg inden for en sektor, og den beskriver også nye projekter, som allerede er politisk besluttet. Sektorplanerne er rullende i den forstand, at de dækker en længerevarende periode og opdateres årligt.”

Af Inatsisartutlov om planlægning og arealanvendelse fremgår det, at Naalakkersuisut:

- “skal sikre, at landsplanlægningen samordner kommuneplanlægningen,
- iværksætter en oplysningsvirksomhed med det formål at fremkalde en offentlig debat om landsplanlægningens målsætning og nærmere indhold, og
- er forpligtet til at stille et landsdækkende digitalt, geografisk informations-system med en planportal til rådighed for borgere og planlæggere (NunaGIS).

Struktureret brug af sektorplaner betyder, at Naalakkersuisut får bedre værktøjer til at:

- koordinere den fysiske og økonomiske planlægning,
- koordinere planlægning mellem sektorer - og derved undgå silotænkning,
- koordinere den nationale planlægning med den kommunale planlægning, herunder også i forbindelse med overdragelse af opgaver mellem parterne,
- skabe en mere sammenhængende, rullende og langsigtet planlægning for at løse samfundets strukturelle udfordringer og skabe en bæredygtig udvikling, og
- opnå større gennemsigtighed og transparens i planlægningen til gavn for borgere i et demokratisk perspektiv og for virksomheder i erhvervsudviklingsøjemed.”

Status for sektorplanarbejdet

I tabel 14 er der udarbejdet en oversigt for status på arbejdet med de nationale sektorplaner. I tabellen betyder:

- Grøn markering, at der foreligger en politisk godkendt sektorplan eller sektorstrategi.
- Gul markering, at arbejde hermed er på et fremskredent stadie.
- Rød markering, at der endnu ikke er igangsat et egentligt arbejde dermed eller, at arbejdet endnu er i en indledende fase.

Tabel 14. Oversigt over status for den nationale sektorplanlægning primo 2019

Sektor	Anlæg	Sektorplan status og fremdrift primo 2019
Turisme	Turistcentre	Ny opdateret turismestrategi under udarbejdelse i forhold til gældende turismestrategi. Udbud af visitorcentre i Ilulissat gennemført. Visitorcenter etableret i Qaqortoq. Centre i øvrige byer under planlægning. Udkast til sektorplan for visitorcentre foreligger.
Råstof		Nye sektorstrategier for henholdsvis mineraler og kulbrinter med virkning fra 2019 forberedes aktuelt som afløsning af eksisterende samlet sektorstrategi på råstofområdet.
Fiskeri		Skal påbegyndes som udløber af Fiskerikommissions kommende arbejde. Arbejde med sektorplan ikke igangsat.
Fangst		Ny fangstlov under forberedelse. Arbejde med sektorplan ikke igangsat.
Landbrug		Udkast foreligger fra konsulenter. Afventer efterfølgende administrativ og politisk behandling. God fremdrift i arbejdet.

Luftfart	Lufthavne Heliporte/flyvepladser	Forventes godkendt i 2019 med afsæt i vedtaget lov om anlæg af lufthavne (ILU; NUU og QAQ). Afventer dog af Beslutning af planer for eventuelle regionale lufthavne.
Havne	Havne og havneanlæg	Godkendt anlægsplan 2017 – omdelt til Inatsisartut.
Tele	Teleanlæg & søkabel	Forventes færdiggjort i samarbejde med TELE i 2019
Bolig	Boliger	Selvstyrets byvise sektorplaner, der har karakter af tilstandsvurderinger, blev godkendt i 2017. Disse er under opdatering. I 2019 skal der ske en koordination ift. kommunale boligsektorplaner. Selvstyrets lejeboliger planlægges overført til kommunerne.
Affald	Dumpe Forbrændingsanlæg Modtagefaciliteter Natrenovationsanlæg	Opdateres i forhold til de mål, der skal opstilles i kommunale sektorplaner samt koordination med samlet ny national affaldsløsning i 2019.
Energi	Modernisering af energianlæg	Under løbende implementering iht. Sektorplan for Energi og Vand fra Nov 2017. Investeringsplaner under udarbejdelse.
Drikkevand	Vandforsyningsanlæg	Under løbende implementering iht. Sektorplan for Energi og Vand fra november 2017.
Førskoleområdet	Daginstitutioner	Kommunal drift og anlæg.
Folkeskoleområdet	Folkeskoler Skolehjem Efterskoler Fritidshjem	Kommunal drift, men Selvstyrefinansieret anlæg. Uddannelsesplan II, dog mangler færdigforhandling af aftale med kommunerne om kommunal overtagelse Evt. reform om ny uddannelsesstruktur indarbejdes.
Ungdomsuddannelser, erhvervsuddannelser, videregående uddannelser og efteruddannelse	Erhvervsuddannelser Gymnasier & Videregående uddannelser	Uddannelsesplan II, men mangler stadig færdiggørelse af tilstandsrapporter og tilhørende anlægssektorplan. Eventuel reform af uddannelsesstruktur indarbejdes. Kollegiesektorplan (fase 1) forventes klar til politisk behandling i første halvår af 2019.
Idræt	Idrætsanlæg	Tilstandsvurdering på idrætshaller foreligger. Idrætsanlæg er et kommunalt anliggende.
Kultur, medier m.v. Kirkeområdet	Kulturinstitutioner Kirker og kapeller	Forarbejde sektorplan igangsat. Anlægsdimension udestår. Der foreligger tilstandsvurderinger på kirkerne.
Sundhed	Hospital Sundhedscentre Patienthoteller	Forventes sendt i høring 2019. Forarbejdet igangsat.
Ældre	Plejehjem	Tilstandsregistrering afsluttet, kvalitetssikring og rapportskrivning igangsat.
Døgninstitutioner for socialt udsatte	Børn- og ungeinstitutioner	Behovsanalyser færdiggøres forår 2019
Handicap	Handicapinstitutioner	Behovsanalyse igangsat i foråret 2019

Kilde: Departementet for Finanser

Med disse planer vil infrastruktur og boliger, dvs. langt størstedelen af Selvstyrets anlægsbevillinger være dækket. Sektorplanerne og de bagvedliggende tilstandsrapporter og status er et vigtigt grundlag, enten for overdragelse til kommunerne eller for dialog med kommunerne, om de områder, der er overdraget.

5 Opfølgning på Holdbarheds- og Vækstplanen

Politisk-Økonomisk beretning for 2016 indeholdt det tidligere Naalakkersuisuts bud på en langsigtet holdbarheds- og vækstplan, der skal understøtte det overordnede økonomiske mål om gradvis reduktion af afhængigheden af bloktilskuddet fra Danmark, en holdbar offentlig økonomi og skabelse af vækst og øget beskæftigelse i den private sektor. Planen nød bred opbakning i Inatsisartut under behandlingen på forårssamlingen i 2016.

Planen bygger på fire reformspor, som også går igen i finanslovsaftalerne for 2017-2019. I de følgende afsnit gennemgås fremdrift og planer for vigtige reformtiltag og initiativer inden for hvert af de fire reformspor:

1. Øge uddannelsesniveaueet.
2. Fremme vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi.
3. Modernisering af den offentlige sektor.
4. Øget selvforsørgelse via reform af velfærdsydelser, skattesystemet og boligområdet.

5.1 Øge uddannelsesniveaueet

Det er centralt for at skabe et mere selv bærende og bæredygtigt samfund, at langt flere efter afgang fra folkeskolen hurtigt påbegynder og færdiggør en erhvervskompetencegivende uddannelse. I finansloven for 2019 er det derfor prioriteret at eliminere flaskehalse i uddannelsessystemet, herunder at:

- skabe gode faseovergange mellem før- og folkeskolen, til ungdomsuddannelserne og videregående uddannelser,
- sørge for at manglende adgang til lærlinge- og praktikpladser ikke forhindrer unge i at påbegynde en erhvervsuddannelse, og
- sikre en samlet planlægning på området, der skaber sammenhæng på tværs, fremmer etablering af stærke faglige miljøer og bygger på god og omkostningsbevidst ressourceudnyttelse.

Disse mål søges indfriet gennem forskellige konkrete udviklingstiltag og initiativer, herunder:

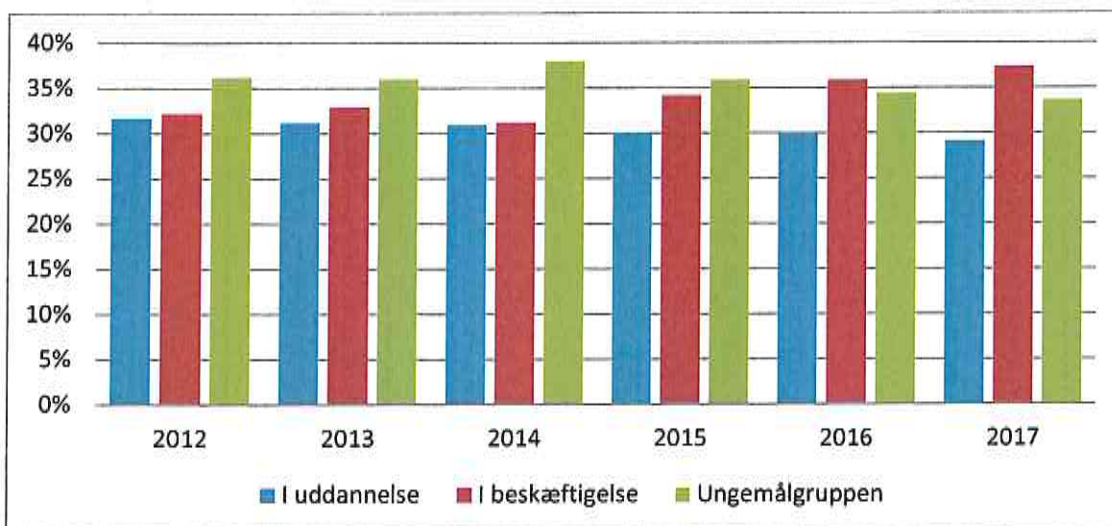
1. Et omfattende analyse- og udviklingsprojekt på uddannelsesområdet, der skal bane vejen for et mere sammenhængende og fleksibelt uddannelsessystem.
2. Bedre vejledningsindsats og sikring af lærlinge- og praktikpladser.
3. Udvidelse af kollegie- og uddannelseskapacitet samt sikring af bedre sammenhæng mellem økonomi og produktion i uddannelsessystemet.

Analyse- og udviklingsprojekt på uddannelsesområdet

På baggrund af en beslutning fra det tidligere Naalakkersuisut blev der ultimo 2017 påbegyndt et analyse- og udviklingsprojekt på uddannelsesområdet forankret i Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke. Formålet med projektet var at undersøge muligheden for at igangsætte et mere sammenhængende og fleksibelt uddannelsessystem. Et system, der kunne imødegå tre veldokumenterede udfordringer i det eksisterende system: Kvaliteten af folkeskolen, at for få påbegynder en ungdomsuddannelse i forlængelse af folkeskolen, og at relativt mange unge dropper ud af ungdomsuddannelsessystemet i utide.

Figur 17 illustrerer udviklingen i perioden 2012-2017. Der har været et fald i ungemålgruppen i perioden 2014-2017. Dette som følge af, at en større andel af de unge er kommet i beskæftigelse, mens andelen under uddannelse har været svagt faldende i perioden.

Figur 17. Udviklingen i antallet af unge mellem 16 og 25, der er registreret til enten at være i beskæftigelse, uddannelse eller ingen af dele (i ungemålgruppen).

Kilde: Grønlands Statistik

Målsætningen er at styrke Grundskolen (1.-8. klassetrin) og at Overbygningen (9.-12. klassetrin) i fremtiden indeholder en bredere vifte af muligheder for de unge uddannelsessøgende. Ud over muligheden for fortsat at kunne påbegynde og gennemføre de eksisterende gymnasie- og erhvervsuddannelser, skal det ligeledes være muligt at gennemføre en række modulopbyggede uddannelsesforløb - kaldet "Andre former for ungdomsuddannelser". Gennem en blanding af almene fag og faglige elementer fra gymnasierne og erhvervsuddannelserne skal det være muligt at tilegne sig kompetencer, som matcher det ufaglærte arbejdsmarked, såfremt den unge ikke ønsker yderligere videreuddannelse.

Målsætningen er ligeledes, at alle elever i landet kan modtage undervisning på bostedet (inklusive alle bygder) fra 1. til og med 8. klassetrin, at undervisningen på 9. og 10. klassetrin kan gennemføres i alle byer, og at 11.-12. klassetrin tilbydes i alle campusbyer (byer med ungdomsuddannelsesinstitutioner).

Der blev afsat to år til analyse- og udviklingsprojektet, hvoraf det ene nu er gået. Med henblik på i første omgang at lade praksiserfaringer danne udgangspunkt for forslag til ændringer i uddannelsessystemet, etablerede Arbejdsgruppen primo 2018 otte projektgrupper. Projektgrupperne blev bemandet med elever, forældre, lærere og ledere fra både folkeskolen, gymnasierne, erhvervsuddannelserne, Majoriaq, Institut for læring, arbejdspladser med praktikpladser og Uddannelsesstyrelsen. Som sparring for dette arbejde etableredes en referencegruppe bestående af repræsentanter fra både de faglige organisationer, erhvervslivet, relevante institutioner, interessegrupper og andre departementer i Selvstyret.

Efter to seminarer og en række møder har ovenstående projektgrupper nu overdraget en række ideer og forslag til både struktur og indhold af et fremtidigt sammenhængende og fleksibelt uddannelsessystem. Disse ideer og forslag skal sammen med erfaringerne fra et gennemført pilotprojekt i Nuuk og tilgængelige forskningsresultater, evalueringer, rapporter med videre indgå i det videre analyse- og udviklingsarbejde.

For at sikre så høj grad af transparens og ejerskab som muligt, vil arbejdet igennem 2019 inkludere et samarbejde med repræsentanter fra projektgrupperne, den nævnte referencegruppe, de kommunale skoleforvaltninger, folkeskolelederne, rektorerne på gymnasierne,

brancheskoleforstanderne, Majoriaq, erhvervslivet, øvrige relevante organisationer/institutioner og andre departementer. Frem til efteråret skal det være muligt for disse aktørgrupper at debattere udfordringer og muligheder i et fremtidigt uddannelsessystem. I løbet af februar/marts måned vil Arbejdsgruppen formidle en plan for dette arbejde til de involverede.

Efter en endelig analyse og et konkluderende arbejde overdrages et samlet forslagskatalog til det politiske system.

I den forbindelse vil blandt andet indgå en nærmere redegørelse for de forventede budget- og samfundsøkonomiske konsekvenser af anbefalingerne i forslagskataloget, herunder beskrivelse af behov for afledt øget kapacitet til kollegier og uddannelsesbygninger. Dette er nødvendigt af hensyn til den fremadrettede budgetkoordination og almindelige økonomiske og fysiske planlægning.

Bedre vejledningsindsats samt sikring af lærlinge- og praktikpladser

En velfungerende og sammenhængende vejledningsindsats for børn og unge vurderes at være en vigtig forudsætning for at få flest muligt til at komme i gang med og efterfølgende færdiggøre en erhvervskompetencegivende uddannelse. Derfor er der også gennem årene igangsat en række vejledningsindsatser for at understøtte dette mål.

Der blev gennemført en samlet undersøgelse af vejledningsindsatsen i 2011. Undersøgelsen førte i 2013 til vedtagelse af ny lovgivning på området. Denne og implementeringen heraf er der behov for at følge op på.

I efteråret 2018 søgte Naalakkersuisut om at få midler fra den såkaldte TA-pulje (Technical Assistance - særlige EU-midler under partnerskabsaftalen) til en evaluering af vejledningsindsatsen. Ansøgningen er nu gået igennem og der gennemføres på baggrund heraf en omfattende gennemgang af den samlede vejledningsindsats i løbet af første halvdel af 2019

Det overordnede mål med undersøgelsen er at beskrive og vurdere kvaliteten af den samlede vejledningsindsats og fremkomme med anbefalinger til mulige forbedringer. I dette indgår følgende:

- En vurdering af den eksisterende lovgivning og organisering af vejledningsindsatsen. Er der overlap og sker der løbende opfølgning herpå på baggrund af løbende indsamling af data?
- Undersøgelse af omfanget af vejledningen. Beskrivelse af antal slutbrugere / deltagere, der er involveret i forskellige former for vejledningsaktiviteter.
- Undersøgelse af kvaliteten af vejledningsindsatsen, herunder slutbrugeres / deltagernes perspektiv på vejledningsaktiviteter.
- Kortlægning af mulige udfordringer i forhold til at føre den gældende lovgivning ud i livet og på baggrund deraf anbefalinger i forhold til at imødegå disse.

På erhvervsuddannelsesområdet er manglen på lærlinge- og praktikpladser desværre et problem for mange unge i forhold til at påbegynde en uddannelse. Til trods for de gode konjunkturer de senere år, er der ikke sket en tilsvarende stigning i antallet af lærlinge- og praktikpladser. Branche- og erhvervsskolerne oplever derfor, at et væsentligt antal kvalificerede ansøgere ikke kan påbegynde deres uddannelse som følge af manglen på lærlinge- og praktikpladser.

Naalakkersuisut ønsker i den kommende tid at gøre yderligere ved dette store problem i dialog med brancheskolerne.

Naalakkersuisut forventer blandt andet at kunne fremsætte et forslag til inatsisartutlov om virksomheders og myndigheders samfundsansvar ved ansættelse af lærlinge og praktikanter til EM 2019. Forslagets formål er at fremme virksomheders og offentlige myndigheders samfundsansvar ved ansættelse af fastboende som lærlinge og praktikanter. Formålet er endvidere at fremme

beskæftigelsen og kompetenceniveauet i Grønland gennem ansættelse af fastboende som lærlinge og praktikanter.

Med vedtagelsen af det kommende lovforslag vil eventuelt afledte behov blive indarbejdet i de kommende rullende sektorplaner for henholdsvis uddannelsesbyggerier og kollegier.

Arbejdet med forslaget koordineres i sammenhæng med andre reformtiltag og initiativer, der har til formål at øge selvforsørgelsen, jf. afsnit 5.4.

Sektorplaner for kollegier og skolebygninger

Et udkast til opdateret behovsbeskrivelse og sektorplan for kollegiebyggeri er klar til politisk godkendelse i første halvår af 2019. Denne vil dække de umiddelbare behov på kollegieområdet og kunne iværksættes umiddelbart derefter. Der er med finansloven således skabt hjemmel til, at der i de kommende år kan investeres massivt i at udbygge kollegier. Anlægsindsatsen vil til dels blive varetaget af Illuut A/S, der opfører kollegier ud fra rammerne for Selvstyrets standardkollegier, og derefter udlejer dem til Selvstyret på baggrund af en langsigtet lejeaftale.

De kommende rullende sektorplaner vil blive genvurderet i forlængelse af de kommende anbefalinger fra det omtalte analyse- og udviklingsprojekt på uddannelsesområdet.

Overordnet er det vigtigt, at anlægsmassen inden for uddannelsessektoren matcher behovet, og der sikres et omkostningseffektiv kapacitetsudnyttelse og –udbygning på uddannelsesområdet. Herunder kan indsatser, der øger gennemførelsesprocenten på uddannelserne, reducere behovet for udvidelser. Naalakkersuisut arbejder derfor på at udvikle og gennemføre succesfulde gennemførelsesinitiativer.

5.2 Fremme vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi

De gode konjunkturer kan i nogen grad skygge for behovet for løbende at arbejde på at skabe gode rammer for en sund, langsigtet erhvervsudvikling. Naalakkersuisut ønsker derfor fortsat fokus på at øge landets konkurrenceevne, både på generelt niveau og ved mere sektorspecifikke indsatser.

5.2.1 Erhvervsbeskatning

Grønland har fastholdt niveauet for erhvervsbeskatningen, mens de lande, som vi handler mest med har bevæget sig i retning af en lavere selskabsskat. En gradvis afvikling af afhængigheden af bloktilskuddet fra staten kræver blandt andet øget vækst og jobskabelse i den private sektor. En del af denne vækst må forventes at skulle ske ved hjælp af investeringer fra udlandet. Udenlandske investorer synes især at være interesserede i investeringer inden for råstofområdet. Andre områder, eksempelvis turisme, kan også tænkes at tiltrække udenlandske investeringer.

Attraktive skattemæssige vilkår, som er konkurrencedygtige i forhold til lande vi normalt konkurrerer og handler med, er et af redskaberne til at øge såvel de indenlandske som udenlandske investeringer i Grønland og dermed styrke forudsætningerne for øget vækst i samfundet.

PricewaterhouseCoopers (PWC) har netop gennemført en benchmark-analyse af selskabs- og udbyttebeskatning for Departementet for Finanser. Sammenligningen omfattede beskatningen indenfor 3 brancher (detail, industri og bygge- og anlæg) i Newfoundland, Danmark, Island, Storbritannien (UK), Færøerne og Grønland.

Analysen viste, at den effektive selskabsbeskatning i Grønland var blandt de højeste sammenlignet med de andre lande i analysen. Grønland lå dog lidt lavere end Newfoundland.

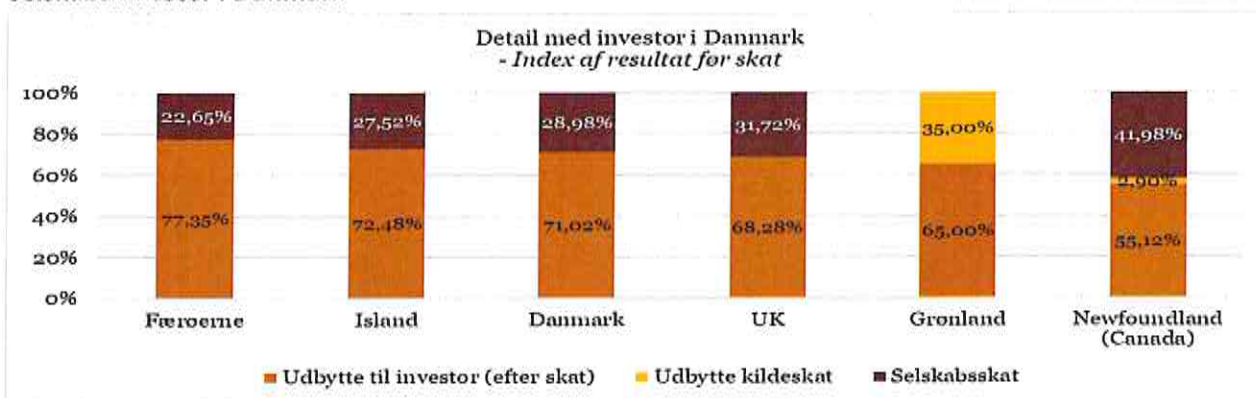
Grønlands udbytteskatteordning afviger fra andre landes derved, at et grønlandsk selskab kan fradrage udbetalt udbytte ved opgørelsen af selskabets skattepligtige indkomst. Dette gør det vanskeligere at foretage en direkte sammenligning med andre lande. I analysen er der derfor set på

den samlede selskabs- og udbyttebeskatning. Sammenligningen viste, at det generelle samlede selskabsskattetryk i Grønland er lavere end i Newfoundland, men højere end i de øvrige lande.

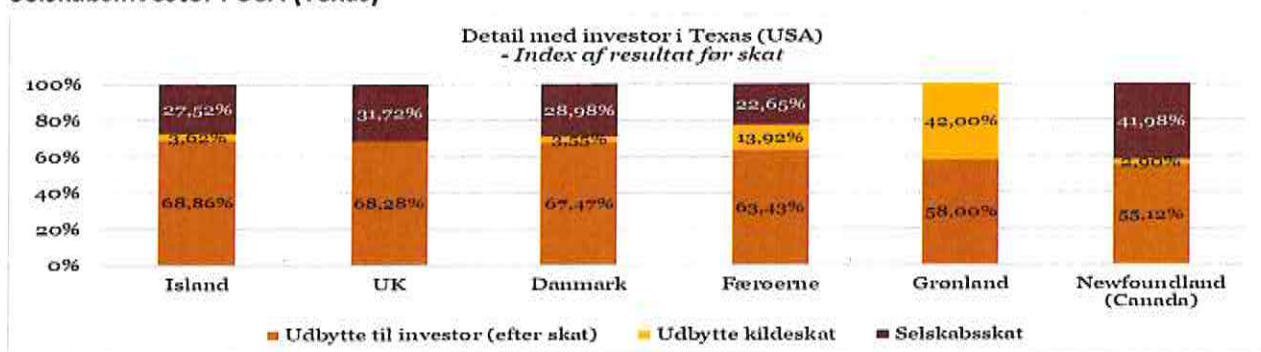
I figur 18 nedenfor sammenlignes selskabs- og udbyttebeskatningen for investorer i en række lande. Figuren viser, hvor store andele, der betales i selskabsskat og udbytteskat, og hvor stor en andel, der bliver til overs til en udenlandsk investor, når denne er et selskab. Der tages udgangspunkt i en detailhandelsvirksomhed, hvor den udenlandske investor er et selskab hjemmehørende i henholdsvis Danmark, Texas (USA) eller Storbritannien.

Figur 18. Sammenligning af selskabs- og udbyttebeskatning for investorer i en række lande.

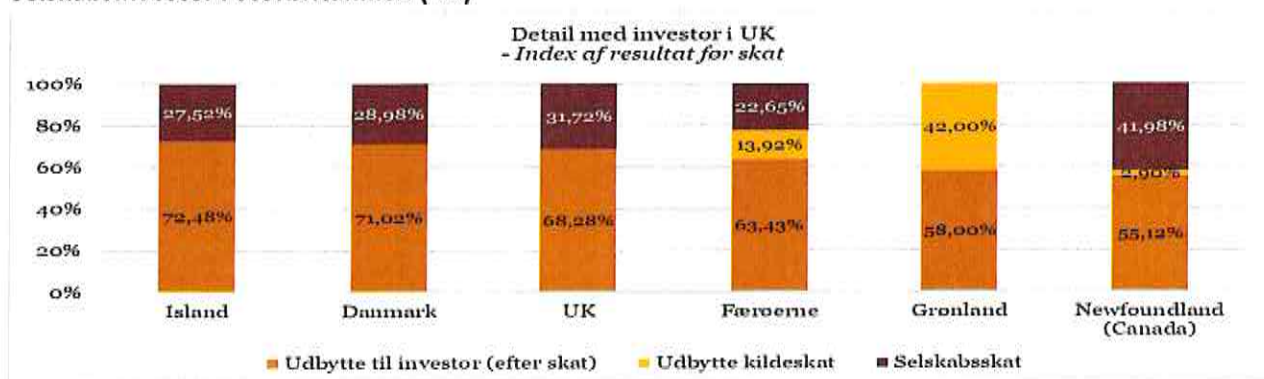
Selskabsinvestor i Danmark

Selskabsinvestor i USA (Texas)

Selskabsinvestor i Storbritannien (UK)

Kilde: PwC

Figuren viser blandt andet, at hvis et udenlandsk selskab skal vælge mellem at foretage en investering i Grønland eller et af de andre sammenligningslande, vil det skattemæssigt være mere hensigtsmæssigt at investere i eksempelvis Island.

Man kan også sige, at kravet til afkastet af en investering i Grønland er markant højere end ved en investering i Island, hvis investoren ønsker at opnå samme afkast af sin investering efter skat.

Naalakkersuisut vil med udgangspunkt i benchmarking-analysen og ønsket om at forbedre Grønlands konkurrencedygtighed arbejde for at sænke det samlede skattetryk på selskaber. Dette skal blandt andet kunne indgå i de videre overvejelser om FFL 2020 og kommende finanslovsforslag. Målsætninger om nedsættelse af selskabsskatten er indskrevet i aftalen om finansloven for 2019.

Værnsregler

Erhvervsbeskatning står overfor en række udfordringer forårsaget af en større integration af markederne og international samhandel. Blandt andet på baggrund deraf vedtog Inatsisartut på EM 2018 forslag om ændring af indkomstskatteloven, der blandt andet indeholdt nye såkaldte værnsregler, der har til formål at fremme princippet om at indtægter, der skabes i Grønland, beskattes i Grønland.

Reglerne skal desuden ses i sammenhæng med det store internationale fokus, der er på skatteområdet og på at mindske skattespekulation. Reglerne indeholder derfor øgede dokumentationskrav for kontrollerede transaktioner. Det vil eksempelvis sige transaktioner mellem virksomheder, der har samme ejer. Naalakkersuisut bemyndiges i forslaget til at fastsætte nærmere regler for dokumentationen. Denne hjemmel forventes udmøntet i regler, der modsvarer OECD's anbefalinger til transfer pricing-dokumentation.

5.2.2 Udvikling af fiskerisektoren

Den samlede eksportværdi af fiskeriet i 2017 var på 3,5 mia.kr. eller 95 pct. af den samlede vareeksport. Det er derfor afgørende, at fiskeriet i Grønland foregår bæredygtigt og fremadrettet kan fortsætte med at skabe arbejdspladser samt bidrage til samfundsøkonomien. Derfor har Naalakkersuisut valgt at prioritere forskellige initiativer på fiskeriområdet højt i den kommende tid:

- Nyt undersøgelsesfartøj til Grønlands Naturinstitut.
- Værdikædeanalyse af fiskerierhvervet.
- Nedsættelse af fiskerikommission.

Nyt undersøgelsesfartøj til Grønlands Naturinstitut

Der forventes afsat en samlet bevilling på samlet set op til 220 mio. kr. på finansloven i perioden 2018-2021 til et nyt havgående forskningsskib, så Pinngortitaleriffik får muligheder for at udføre nuværende og forventede forsknings- og uddannelsesopgaver.

Det forventes, at et nyt forskningsskib til Pinngortitaleriffik vil være en fremtidssikret løsning, som vil bidrage til forbedringer i målinger af fiskebestandene og indsamling af data. Forbedrede målinger og opbygning af dataserier med oplysninger om fiskebestandene vil i høj grad øge kvaliteten i den biologiske rådgivning og dermed give et mere sikkert grundlag for et bæredygtigt fiskeri. Forskningsskibet forventes at bidrage til at sikre den fremtidige værdi af fiskeriet og understøtte en optimal ressourceudnyttelse og MSC certificering.

Værdikædeanalyse af fiskerierhvervet

Naalakkersuisut finder det væsentligt at få bedre overblik over den økonomiske udvikling i fiskerisektoren og at optimere udnyttelsen af fiskeriressourcen på forskellig vis. Der er bred enighed herom, idet finanslovsaftalen for 2019 blandt andet indeholder følgende formulering:

”Herudover gennemfører Naalakkersuisut en uvildig værdikædeanalyse af fiskerierhvervet, som blandt andet har til formål at tilvejebringe et datagrundlag, der afspejler den reelle eksportværdi for Grønland af fiske- og skaldyrprodukter, og som kan indgå til brug for at afdække behovet for eventuelle ændringer af rammebetingelser, der kan fremme en øget samfundsmæssig indtjening fra udnyttelse af fiskeressourcen. En rapportering heraf forudsættes gennemført med brug af ekstern, uafhængig bistand og at foreligge i tredje kvartal af 2019.”

Departementet for Finanser har igangsat dette arbejde og har blandt andet indledt en dialog med OECD om metodevalg.

Fiskerikommission

Det er væsentligt for Naalakkersuisut, at der arbejdes på at få et større afkast af fiskeriressourcen til samfundet. Der har i flere år været arbejdet på en ny Inatsisartutlov om fiskeri. I henhold til koalitionsaftalen mellem Siumut, Atassut og Nunatta Qitornai af 2. oktober 2018 vil partierne arbejde grundigt for at færdiggøre fiskeriloven.

Fiskeriet er det primære erhverv i Grønland. Derfor er det vigtigt, at fiskeriet konstant udvikles og tilpasses. Den kommende fiskerilov skal udgøre en langtidsholdbar løsning for erhvervet, hvorfor koalitionspartierne – i samarbejde med områdets interessenter – vil udarbejde et nationalt kompromis som skal sikre størst mulig gavn for hele samfundet. I forbindelse hermed skal de unges fiskeres muligheder og de nødvendige rammebetingelser herfor være i orden.

Det er koalitionspartiernes målsætning, at samtlige af de fastsatte fiskekvoter skal opfiskes og udnyttes optimalt, og koalitionen vil i den forbindelse arbejde for at fjerne alle unødvendige administrative forhindringer, for at sikre opfyldelse af denne målsætning.

Med finanslovsaftalen for 2019, som koalitionspartierne indgik med både Demokraatit og Inuit Ataqtigiit, er der indgået et bredt politisk forlig om nedsættelse af en fiskerikommission i 2019 og sat en særskilt bevilling af til formålet på finansloven. Ordlyden i finanslovsaftalen er retningsgivende for arbejdet i Fiskerikommissionen.

Formålet med kommissionens arbejde er helt overordnet, at Fiskerikommissionen skal komme med anbefalinger til en fiskerilov med bemærkninger og til andre relevante tiltag, der kan bidrage positivt til fiskerisektorens udviklingsmuligheder og være med til at sikre, at samfundet får mest mulig gavn af fiskerierhvervet og ressourcen på et bæredygtig grundlag.

Fiskerikommissionens opgave og resultat

Fiskerikommissionen skal:

- komme med forslag til revision af Inatsisartutlov om fiskeri med bemærkninger, som kan danne de lovgivningsmæssige rammer herfor. Den gældende landstingslov om fiskeri nr. 18 af 31. oktober 1996 er blevet ændret 13 gange siden den trådte i kraft, hvorfor der er behov for at skabe en overskuelig, tidssvarende og brugervenlig lov for fiskeriet, og
- komme med forslag til anbefalinger til en sektorplan for fiskerierhvervet, der understøtter ovenstående mål.

Kommissionen skal i sit arbejde blandt andet analysere og vurdere hensigtsmæssigheden af samt veje til i givet fald at implementere et eller flere af nedenstående mulige tiltag, som eventuelt kan bidrage til at opnå ovenstående mål:

- Større afkast af ressourcen til samfundet
- Rammestyring for ressourceudnyttelsen

- Ejerskabs- og kvoteforhold samt adgang til finansiering
- Sikring af konkurrence og mulig større spredning i ejerskab i fiskerisektoren
- Øget værditilvækst fra udnyttelse af fiskeriressourcen
- Økonomiske og administrative konsekvenser af forslag behandlet af kommissionen

Kommissionen er dog ikke begrænset til at se på disse tiltag, men kan af egen drift fremkomme med andre relevante tiltag.

Kommissionen skal i sit arbejde med forslag til revision af fiskeriloven sikre, at dette sker under hensyntagen til lovgivning og forvaltningen af lovgivningen om ressourcerenteafgifter i fiskeriet for at sikre et forsæt rentabelt fiskeri så fremtidigt provener fra ressourceafgifterne ikke bliver udhulet.

Fiskerikommissionen afslutter sit arbejde med en betænkning, der under hensyn til de i kommissoriet beskrevne mål og principper for udviklingen af fiskerisektoren belyser de budget- og samfundsøkonomiske, arbejdsmarkedsmæssige, sociale samt juridiske aspekter og konsekvenser af kommissionens anbefalinger.

5.2.3 Ny turismestrategi

Den nuværende turismestrategi "*Turismeudvikling i Grønland – Hvad skal der til?*" indeholder anbefalinger for udviklingen af landets turisme og peger på flere initiativer, der kan understøtte sektoren. Turismesektoren har således de seneste år oplevet en stor udvikling, og flere af anbefalingerne fra turismestrategien er allerede blevet implementeret eller er under implementering. Der henvises til figur 5-7., der illustrerer udviklingen på centrale parametre.

Udviklingen har derved medført, at der er behov for udformningen af en ny turismestrategi, som kan videreudvikle og understøtte sektoren yderligere. Det er derved forhåbningen, at en ny lokal forankret turismestrategi kan præsenteres medio 2019.

En af de større aktiviteter på turismeområdet er meddelelsen af koncessioner på turistaktiviteter. Konkret har disse til formål at højne den private investeringsvillighed i gode turistfaciliteter og derigennem videreudvikle turismesektoren. På nuværende tidspunkt er der meddelt 7 koncessioner på trofæjagt og 10 koncessioner på sportsfiskeri, der alle er placeret i Qeqqata Kommunia.

En anden central aktivitet er arbejdet med etableringen af visitorcentre i alle landets regioner. Finansieringen af visitorcentre vil ske på baggrund af midler fra eksterne sponsorer, finansloven og bidrag fra kommunerne. Midlerne fra finansloven til etableringen af visitorcentre tildeles løbende. Etableringen af visitorcentre vil derfor ske i takt med tilføjeelsen af midler, og det vil derfor forløbe i etaper. Længst fremme er etableringen af Isfjordscenteret i Ilulissat. Det er forhåbningen, at dette vil stå klar til åbning i 2021.

Af nyere tiltag, som er påtænkt at indgå i den kommende turismestrategi, er etableringen af Nationale Seværdigheder. Hver region har sine unikke turistattraktioner og seværdigheder. I takt med et stigende antal turister, som vil besøge regionernes turistattraktioner og seværdigheder, vil der opstå et øget behov for afskærmning af disse imod nedslidning.

En etablering af de rette faciliteter såsom gangbroer og afspærring skal modvirke en sådan nedslidning. Herudover skal tiltagene ligeledes forbedre lokalsamfundenes indtjeningsmuligheder i forbindelse med turistbesøgene eksempelvis i form af billetindtægter eller salg af audioguides m.m. Det er derved forhåbningen, at etableringen af Nationale Seværdigheder både vil sikre attraktionernes og seværdighedernes fremtidige eksistens og samtidig vil øge de samfundsøkonomiske gevinster.

Den kommende turismestrategi vil dermed både angå et videre arbejde med eksisterende tiltag og indeholde nye initiativer for at understøtte en positiv udvikling af turismesektoren.

5.2.4 Tiltrækning af datacentre

Grønland rummer tæt ved 10 % af verdens ferskvandressourcer. Som det fremgår af målsætningerne i Sektorplan for Energi og Vandforsyning, ønsker Naalakkersuisut at udnytte potentielle vandressourcer og har på baggrund heraf udarbejdet et omfattende markedsføringsmateriale. Dette skal være med til at promovere udnyttelsespotentialer mod det internationale marked, i tråd med den vedtagne strategi for vandkraft til industriformål som eksempelvis datacentre.

Materialet består af en række temapakker der blandt andet vedrører relevant lovgivning, hydrologiske data, benchmark – på skatter og afgifter, elpriser og datatransmission samt en generel erhvervspakke med titlen Doing Business in Greenland.

Naalakkersuisut vil begynde markedsføringen af vandkraftpotentialerne til datacenterindustrien i løbet af foråret 2019 primært via direkte markedsføring til relevante selskaber.

Som det er set i andre lande, kan der som led i indgåelse af eventuelle aftaler om etablering af et muligt datacenter også her i landet blive fremført ønsker om forskellige forhold for at sikre sikkerhed om rammevilkår. I givet fald vil der blive behov for at værdisætte sådanne ønsker og lade resultatet deraf indgå i en samfundsøkonomisk analyse jf. bestemmelser herom i budget- og regnskabsloven.

5.2.5 Ny strategi på kulbrinteområdet (2019-2023)

Det helt overordnede mål med den kommende strategi er at skabe et højt niveau af efterforskning inden for olie og gas, da kulbrintepotentialet forventes at kunne få stor betydning for fremtidige samfundsmæssige indtægter. De samlede samfundsmæssige indtægter fra kulbrinteudvindingen består af skatte- og afgiftsindtægter fra kulbrintevirksomhederne samt direkte afledte skatteindtægter via den øgede beskæftigelse.

På kort og mellemlangt sigt vil strategien fokusere på onshore-efterforskning, da det er vurderingen, at det er her, at man har de bedste muligheder for at få vendt udviklingen og få tiltrukket olieindustrien. På langt sigt vil der stadig være fokus på offshore-efterforskning.

Dette fokus vil blive afspejlet i en aktiv licenspolitik, geologiske modningstiltag og andre projekter.

De skattemæssige vilkår for kulbrintesektoren har en væsentlig indflydelse på investeringsresultaterne, hvor olieprisen og omkostninger også påvirker den samlede projektøkonomi. Det er derfor nødvendigt være konkurrencedygtig med hensyn til blandt andet skattevilkår og omkostningsniveau for at tiltrække startinvesteringer og efterforskningsaktiviteter. I den forbindelse kan man heller ikke komme uden om, at Grønland af mange i olieindustrien anses for at være et højrisikoland, herunder på grund af klimaet, infrastrukturen og afstande samt det forhold, at der endnu ikke er fundet olie i kommercielle mængder i landet.

Strategien vil også beskrive relevansen af mulige forslag om eventuelle mulige ændringer af skatte- og afgiftsniveauet.

Endelig kan det fremhæves, at der vil være et betydeligt fokus på markedsføringen af Grønlands oliepotentialer.

Fremadrettet vil markedsføringsaktiviteterne eksempelvis blive gennemført med direkte markedsføring rettet mod udvalgte selskaber. Derudover vil direkte markedsføring og promovering blive gennemført i udvalgte lande, hvor der findes de bedste muligheder for at tiltrække efterforskningsaktiviteter til Grønland. Endvidere vil markedsføringsaktiviteterne blive knyttet til deltagelse i udvalgte internationale konferencer i kombination med møder med selskaber. Ministerdeltagelse vil i visse tilfælde kunne bidrage til at øge opmærksomheden om Grønland.

5.3 Modernisering af den offentlige sektor

Den offentlige sektors størrelse og indretning skal i fokus i de kommende år. Sektoren løser en række opgaver, som må antages at løses bedst i fællesskab for at sikre en ensartet borgerbetjening og en rimelig social balance.

Hertil kommer, at der må forventes et stigende behov for at gennemføre større tilpasninger for at frigøre ressourcer til andre sektorer i de kommende år:

- De demografiske ændringer med relativt flere ældre i pleje- og sundhedssektoren må i de kommende år forventes at give et øget ressourcebehov og dermed et behov for omprioritering internt i den offentlige sektor.
- Behovet for at skabe vækst i den private sektor giver en øget efterspørgsel efter arbejdskraft.

I de følgende afsnit beskrives en række aktuelle initiativer til at modernisere den offentlige sektor, så opgaveløsningen og organiseringen heraf står mål med den økonomiske formåen, er mere borgernær og løfter sine basale kerneopgaver på tilfredsstillende vis.

5.3.1 Gode offentlige indkøb

Indkøb af varer og tjenesteydelser i Selvstyret er i dag reguleret af Cirkulære af 24. september 2010 om indkøb af varer og tjenesteydelser i Selvstyrets centraladministration og underliggende institutioner.

Til FM 2015 blev der fremlagt et beslutningsforslag, FM2015/118, om at pålægge Naalakkersuisut at fremlægge et forslag til en udbudslov. Det af Inatsisartut vedtagne forslag havde følgende titel:

”Forslag til Inatsisartutbeslutning om at Naalakkersuisut pålægges at fremlægge et forslag til en tilbudslov, der skal udstikke de juridiske, tekniske og kommercielle rammer for Selvstyrets indkøb og anskaffelser. Lovforslaget skal sikre, at leverandører behandles lige, at der er klare rammer for valg af leverandører ved udbud og at der oprettes en klageinstans omkring udbud. I lovforslaget bør ligeledes indarbejdes retningslinjer for hvorledes samfundsøkonomiske hensyn i bredere forstand skal indgå i tildelingskriterierne for valg af leverandører.”

På EM 2018 behandlede Inatsisartut et forslag til lov om udbud i forbindelse med indkøb af varer og tjenesteydelser i offentlige myndigheder og institutioner. Forslaget ventes færdigbehandlet på FM 2019. Lovforslaget har været til høring i to omgange, herunder i kommunerne.

For at sikre en fælles videns udveksling og samarbejde på tværs af den offentlige sektor, er der desuden dannet et fælles forum for offentlig indkøb.

For at øge gennemsigtighed og konkurrenceudsættelse udarbejdes i 2019 en fælles hjemmeside for offentlige udbud i fællesskab med kommunerne. Det forventes at følge af den nye udbudslov, at udbud skal offentliggøres på den fælles hjemmeside.

Når loven er vedtaget, forventes det gældende cirkulære på indkøbsområdet at blive opdateret. Det overordnede formål med opdateringen af cirkulæret er at øge samarbejdet samt professionalisere og effektivisere indkøb og udbud i Selvstyret.

5.3.2 Forebyggelse og nedbringelse af restancer til det offentlige

Som det fremgår af afsnit 2.4 om restancer, er der behov for en fokuseret indsats på at forebygge og nedbringe restancerne til det offentlige.

Naalakkersuisut prioriterer realisering af Ilangaassivik, der har til formål målrettet at forebygge nye restancer til det offentlige. Tilsvarende skal etablering af gældsrådgivning i alle landets kommuner bidrage til at nedbringe restancer. De to indsatser beskrives i de følgende afsnit.

Ilangaassivik-projektet

Partierne bag finanslovsaftalen blev enige om, at der skal være fremdrift i Ilangaassivik-projektet. Formålet med Ilangaassivik er at indføre et mere effektivt betalingssystem for regninger. Bliver betalingssystemet mere effektivt, kan det medvirke til at forhindre, at restancer opstår.

Restancer opstår fordi en regning ikke betales til tiden. En ubetalt regning kan over tid blive til flere, indtil borgeren står overfor en uoverskuelig gæld. En del af restanceopbygning kan grundlæggende tilskrives, at en del borgere har lave indkomster. Men en del skyldes manglende betalingsvillighed eller uhensigtsmæssige prioriteringer hos den enkelte. Ifølge redegørelse om gæld og gældsafvikling, 2017, kommer:

- Ca. 15 procent af restancerne er fra personer med en årlig indkomst på over 200.000 kr. årligt.
- Ca. 25 procent af restancerne er fra personer, der har en indkomst på mellem 100.000 – 200.000 kr.

Ved at fremme at de, der kan betale, faktisk betaler regningerne løbende og til tiden, mindskes restancemassen. Dette kan føre til, at færre borgere kommer til at ende i en situation med en uoverskuelig gæld. Det frigør desuden tid og ressourcer hos det offentlige, der kan anvendes på de personer, der har reelle problemer med at få økonomien til at hænge sammen.”

Gældsrådgivning i alle kommuner

Det blev i 2017 som opfølgning på ”Redegørelse om gæld og gældsafvikling” besluttet at igangsætte et pilotprojekt i Kommune Kujalleq om økonomirådgivning primært for familier med hjemmeboende børn med økonomiske problemer, herunder huslejerestancer, der enten er i risiko for at blive udsat af egen bolig eller er blevet udsat. Gældsrådgivningen har i pilotprojektet været forankret i boligadministrationselskabet Ini A/S, idet gældsrådgivning ikke skal ses som en myndighedsopgave, men aktiviteterne er gennemført i et tæt samarbejde med kommunen.

Projektet har været en succes, og indsatsen er styrket i 2018 med flere fokusområder og flere samarbejdspartnere. Dette illustreres af tal fra Ini A/S i tabel 15 fra september 2018.

Tabel 15. Resultater af pilotprojekt om gældsrådgivning i Kommune Kujalleq, 2017-2018

	Nanortalik	Qaqortoq	Narsaq	Sub	%
Antal afholdte samtaler	13	189	78	280	100
Restance betalt øjeblikkeligt	0	91	8	99	35
Restancer til betaling senere	2	21	21	44	16
Restancer aftalt til afdrag	2	36	14	52	19
Lejere som ikke har mulighed for at betale	0	8	10	18	6
Restancer som betales af Kommune					
Kujalleq	6	33	25	64	23
Samtale uden resultat	3	0	0	3	1

Kilde: Ini A/S

Naalakkersuisut har aftalt med kommunerne at søge at videreføre projektet og udvide det til at omfatte alle kommuner i 2019. Med finanslovsaftalen for 2019 sker en opfølgning herpå med en national indsats, der koncentrerer sig om byer med en lejermasse i de almennyttige boliger, der retfærdiggør fastansættelse af rådgivere.

Som i Kommune Kujalleq kan mindre byer betjenes fra nærmeste fysiske repræsentation, så der er finansiering til hyppig rejseaktivitet til de byer, der ikke har en stedligt, tilknyttet økonomirådgiver. Fokus vil ikke alene være på rådgivning om boligrestancer, men en bred tilgang.

Ini A/S er i gang med en opfølgning herpå i de tre af de fire øvrige kommuner med forberedelse af ansættelse af gældsrådgivere, og der vil i samarbejde med Socialstyrelsen snarest blive gennemført en dialog med hver af disse kommuner med henblik på at etablere et samarbejde om gældsrådgivning i lighed med det, som er etableret med Kommune Kujalleq. Tilsvarende forventer Departementet for Finanser vil ske i den kommende tid i Kommunearfik Sermeersooq i et samarbejde mellem kommunen, Iserit A/S og Socialstyrelsen.

5.3.3 Digitalisering

Digitaliseringsstrategi 2018-2021 'Det digitale samfund'

Naalakkersuisut's nye digitaliseringsstrategi er, i lighed med den tidligere Digitaliseringsstrategi 2014-2017, bygget op om [OECD's 12 principper for offentlig digitalisering](#). Ved at følge de 12 principper sikres det, at Grønland følger samme digitaliseringsgrundlag som vores europæiske samhandelspartnere.

En stor del af digitaliseringsstrategien stiller krav til samarbejde på tværs af det offentlige – mellem selvstyret og kommunerne, så vi sikrer løsninger, der fungerer på tværs af det offentlige. Det er ressourcebesparende og gør det nemmere at udvikle til gavn for alle.

Strategien er baseret på inddragelse af både private og offentlige aktører, det udmønter sig i 6 temaer:

Tema 1 – Den digitale borger

Temaet har fokus på at øge brugen af digitale løsninger, så det bliver lettere at blive serviceret digitalt. Digitale services skal kunne tilgås af alle, når de ønsker det.

Tema 2 – Sikkerhed og privatliv

For at sikre borgere og virksomheder føler sig trygge ved den øgede digitalisering samt truslen fra cyberspace følges op på persondataloven med øget fokus på sikkerhed og digital lovgivning.

Tema 3 – Den digitale dannelse

Fokus på at vores unge og voksne kan følge med den teknologiske udvikling. Der er fokus på, at indarbejde IT i undervisning og sikre, at borgerne har den digitale dannelse og tekniske kunnen til at færdes trygt på nettet.

Tema 4 – Digital innovation, iværksætteri og erhverv

Skabe muligheder og rammer for digitale iværksættere med sikring af lokal forankring af IT kompetence.

Tema 5 – Fællesoffentlig digital arkitektur

En enkel og sikker offentlig sektor kræver styring og planlægning af digitale platforme med principper, der udstikkes gennem en fællesoffentlig digital arkitektur

Tema 6 – Et mere digitaliseret sundhedsvæsen

Bedre service gennem øget brug af elektroniske patientjournaler (EPJ) medvirker til overholdelse af patientsikkerhed og kommunikation i sundhedsvæsenet, også på tværs af

landegrænser. Hertil kommer, at øget digitalisering kan bidrage til effektiviseringer i sundhedsvæsentet, herunder gennem digital planlægning af vagter.

Strategien er administrativt forankret i en fællesoffentlige styregruppe (FOIS). Der er igangsat projekter inden for alle 6 temaer i hele strategiperioden.

Forudsætningsprojekter samt status for projekter digitaliseringsstrategien

Der er flere basale projekter og lovgivningsinitiativer i digitaliseringsstrategien, som realisering af resten af strategien og digitaliseringstiltag i den andre sektorer er afhængige af. Det gælder særligt følgende, som der gives en kort status for fremdriften af:

- Grunddataprogrammet
- Nem-konto
- Digital post
- ERP og ESDH
- Pitu
- Cyber-security

Grunddataprogrammet

Grunddata er en fælles betegnelse for de data, der er karakteriseret ved, at de anvendes igen og igen på tværs af myndigheder og forvaltningerne. Grunddataprogrammet består af basale data om personer (CPR), virksomheder (CVR), adresser eller arealrettigheder og bygninger samt system til at distribuere dette (datafordeler).

Grunddataprogrammet hjælper med at forædle kvaliteten af grunddata i nogle sammenhængende registre, stille disse gratis til rådighed og sikre, at der ikke er tvivl om hvilke data, der er de gældende (autoritative), hvem der har ansvar for at opdatere data etc.

Som et resultat heraf bliver det nu muligt at kombinere datasæt i nye sammenhænge og virksomheder og organisationer kan i højere grad koncentrere sig om kerneforretningen fremfor at bruge tiden på skyggeregistre, der ikke er opdaterede og hvor der fortsat er tvivl om kvaliteten af data. Programmet har på nuværende tidspunkt færdiggjort følgende programspor og idriftsat de tilhørende systemer:

- CPR-register
- CVR-register
- Datafordeler

Det betyder, at disse delprogrammer ikke længere er en del af grunddataprogrammet, men er i drift. Ansvar for CPR-registret og datafordeleren er placeret hos Digitaliseringsstyrelsen.

De øvrige registre i grunddataprogrammet har alle en geografisk reference, og der er etableret en fælles platform for disse baseret på en af de mest udbredte teknologier til behandling af geografiske data, ArcGIS. Det giver en stor fordel i forhold til udveksling af data og driftsomkostninger. Den nye adresselov er vedtaget af Inatsisartut på efterårssamlingen 2018, og det første geografiske register - adresseregistret er i drift på platformen.

De resterende registre vil løbende blive sat i drift, herunder register om 1) steder, 2) fast ejendom og 3) kort og geografi. Alle grunddataregistre med relevant lovgivning forventes at være i drift på platformen senest ved årsskiftet 2022. I årene efter vil der være et dataoprydningsarbejde hos diverse myndigheder, herunder i særlig grad kommunerne.

Det videre arbejde med grunddataprogrammet vil give et stort behov for at foretage dataoprydning mv. hos de berørte myndigheder i selvstyret og kommunerne.

Offentlig Bankkonto (NemKonto)

Projektet Offentlig Bankkonto skal gøre det muligt, at offentlige myndigheder kan udbetale pengebeløb til en bankkonto, som personer eller virksomheder har anvist som deres offentlige bankkonto. Med den nuværende lovgivning er det ikke muligt for Grønland at få en anordning på den danske lov om offentlige betalinger. Derfor skal der enten laves en lovændring i den danske lov eller en aftale omkring brug af det danske Nemkonto-system.

Projektet har ikke fastlagt en endelig organisering og løsningsmodel. Digitaliseringsstyrelsen er i gang med at udarbejde et beslutningsforslag, som kan danne grundlag for dette. På nuværende tidspunkt er det forventningen, at et forslag til lov om offentlig bankkonto kan behandles på forårssamlingen 2020. Det er væsentligt at have fremdrift i denne sag, da både Ilanngaassivik-projektet og administrationen af et beskæftigelsesfradrag vil have store fordele ved vedtagelsen af en lov om offentlig bankkonto.

Digital Post

Projektet Digital Post skal gøre det muligt for offentlige myndigheder at sende post til alle personer eller virksomheder bosiddende i Grønland eller med særlig tilknytning til Grønland.

Naalakkersuisut forventer, at der indgås kontrakt med E-boks, som er den digitale postløsning, der benyttes i Danmark. Borgere og virksomheder i Danmark og Grønland vil således kun skulle forholde sig til 1 digital postkasse.

Ultimo august 2019 vil det tekniske setup være tilendebragt. Skattestyrelsen vil som de første kunne sende post digitalt til alle, der er tilmeldt E-boks. Øvrige offentlige afsendere vil blive tilsluttet løbende. Ultimo 2020 forventes det, at alle offentlige afsendere er tilsluttet.

Obligatorisk modtagelse af digital post fra det offentlige for personer over 15 år og virksomheder forventes at blive gjort obligatorisk ved bekendtgørelse ultimo 1. kvartal 2020.

Digital post indgår i det videre arbejde med forslag til finansloven 2020, herunder for dels at sikre synliggørelse af gevinster, dels for at tage stilling til finansiering af selve driften af den digitale postløsning.

Pitu

Pitu er en dataudvekslingsplatform, som gør samfundets digitale data tilgængelige på en let og sikker måde for alle med legitime rettigheder. Platformen muliggør, at decentrale enheder kan udveksle data med hinanden. Alle de data, der er tilgængelige, vil blive synliggjort via en "telefonbog", så man hurtigt kan danne sig et overblik over tilgængelige datasæt.

Platformen er blevet etableret. Der arbejdes nu på at udarbejde standardaftaler for brug af platformen og via et udbud indgå samarbejde med en lokal driftsleverandør.

ESDH

Selvstyret anvender i dag et fælles ESDH-system, som de fleste steder er implementeret. Kommunerne har i fællesskab netop valgt at anskaffe ét ESDH system, som aktuelt planlægges implementeret. Valget af ét fælles ESDH system for alle kommunerne har stor positiv betydning for det kommende arbejde med en fællesoffentlig digital arkitektur.

Cybersikkerhed

En høj standard for cybersikkerhed kræver en væsentlig indsats. For at sikre denne høje standard er det nødvendigt at etablere et samarbejde med en troværdig og kompetent partner. Derfor er der taget kontakt til relevante myndigheder med henblik på at få det bedste lovgivningsmæssige grundlag for cybersikkerhed for Grønland.

Oversigt over digitaliseringsprojekter

Tabel 16 viser en oversigt over projekter påbegyndt i 2018 eller tidligere. Der er kryds til og med det kvartal, hvor det er planlagt afsluttet. Årstallet, som projektet er startet i, er noteret i parentes, hvis det er startet før 2018.

Tabel 16. Oversigt over igangsatte projekter der er påbegyndt i 2018 eller tidligere

Titel	Periode	2018			
		Q1	Q2	Q3	Q4
Fællesoffentlig projektstyrings- og porteføljestyringsværktøj (Asana)					X
Tilknytningsregister			X	X	X
Katalog over Grønlands Selvstyres databaser og systemer		X	X	X	X
Atuarfik Digitaliusoq		X	X	X	X
Digital Jagt (2017)		X	X	X	X
F2 Programledelse/F2 Systemejerskab/F2-relaterede projekter og opgaver: Re-implementering/Revitalisering, versionsopgradering		X	X	X	X
Grunddata Programmet (2013)		X	X	X	X
Pitu – Pilot (2017)			X	X	X
Pitu					X
Den nationale e-læringsplatform (2016)					X
Offentlig Digital Post		X	X	X	X
Digital Flytning		X	X	X	X
Fællesoffentlig Projektmodel (herunder undersøgelse af Projektmodenhed)				X	X

5.3.4 Kortlægning og geodata

Gode kort er en grundsten i et moderne samfund og en rammebetingelse for ny vækst og udvikling inden for en lang række forskellige samfundsaktiviteter, det være sig planlægning af byudvikling, råstofeffterforskning eller -udvinding, beredskab, udbygning af nye infrastruktur-, forsynings eller energiproduktionsanlæg, klimatilpasningstiltag, miljø- og naturforvaltning, friluftsliv, turisme mv.

Som opfølgning på pilotprojektet *”Ny kortlægning i Grønland”* 2014-2017 følges der i de kommende år op af et hovedprojekt, der har til formål at tilvejebringe et nyt moderne topografisk kortværk i en totalkortlægning af *hele* det isfrie areal i Grønland.

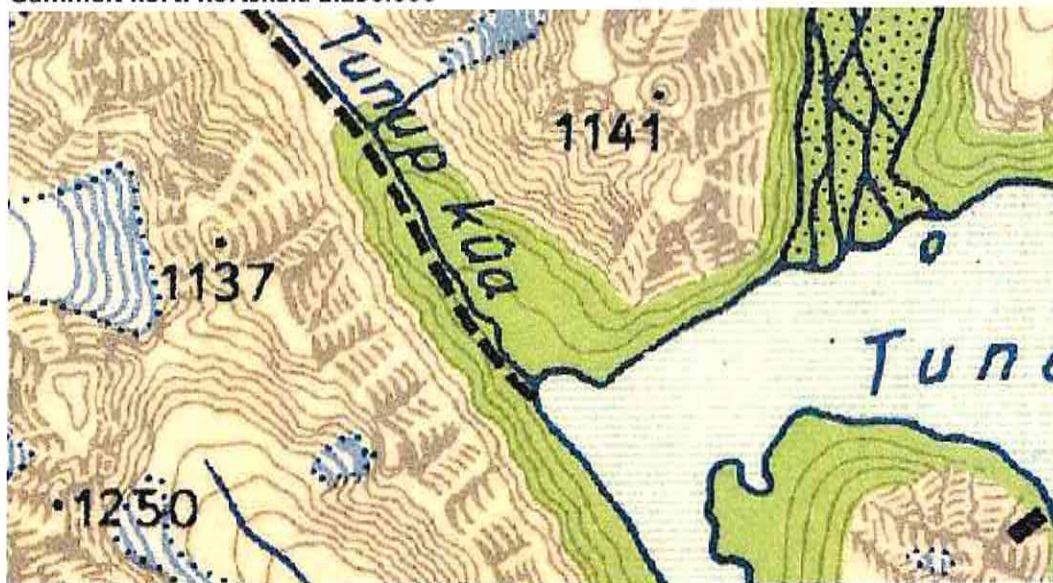
Pilotprojektet har vist, at kortlægningen med satellitteknologi er mulig til de store kortlægninger, som kræves her i landet. Staten har, blandt andet med støtte fra Mærk McKinney Møllers & hustru Chastines fond til almene formål, fundet finansiering på 60 millioner kroner til den nye kortlægning af landområderne, hvor et areal på i alt 450.000 km² bliver kortlagt ved brug af satellitbilleder. De nye digitale kort vil blive frit tilgængelige for alle. Kortlægningen forventes afsluttet i 2022. Selvstyret har via finansloven for 2019 bidraget med en bevilling på 2 mio. kr. til formålet.

De nye landkort og data produceres af Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering i Danmark i et samarbejde med selvstyret, Asiaq (Grønlands Forundersøgelser), Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse og A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal (A. P. Møller Fonden).

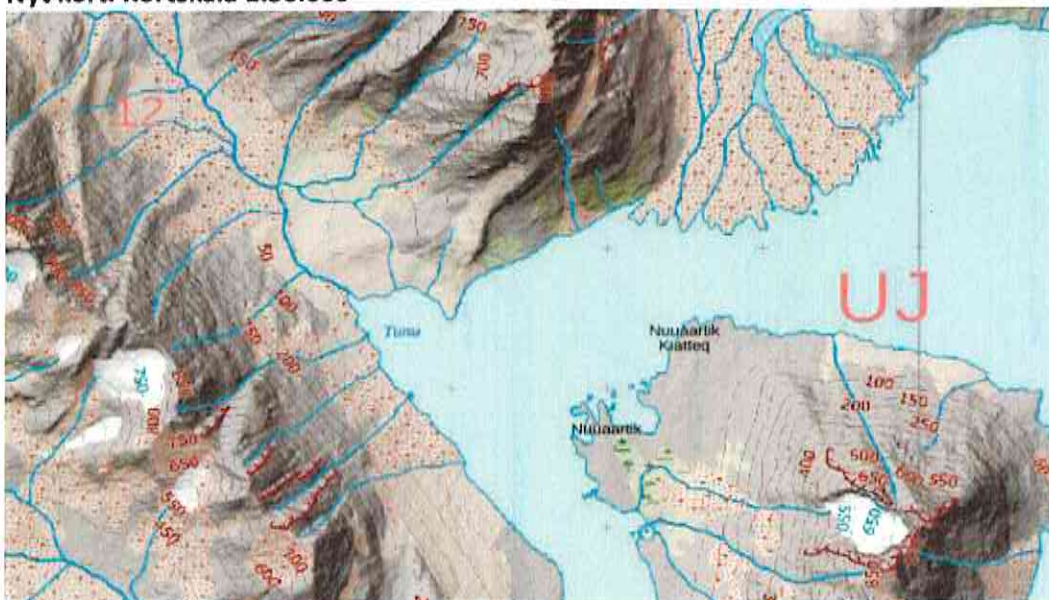
Gode kort er blandt andet en forudsætning for, at Selvstyret kan udvikle sin råstofforvaltning og foretage en nøjagtig registrering af koncessionsområder og rettigheder, herunder for at skabe øget sikkerhed for virksomhedernes og dette offentliges rettigheder og pligter. Nedenstående figur 19 illustrerer forbedringen fra gammelt til nyt kortgrundlag.

Figur 19. Illustration af forskel på detaljeringsgrad (kortskala) nyt og gammelt kort.

Gammelt kort. Kortskala 1:250.000

Nyt kort. Kortskala 1:50.000

De nye kort vil blive formidlet via den danske kortforsyning og NunaGIS - Grønlands nationale platform for geografisk information.

De nye kort, der kommer ud af hovedprojektet vil kunne styrke Grønlands konkurrenceevne. Grønland er i hård konkurrence med andre lande om at tiltrække udenlandske investeringer til eftersøgning og udvinding af råstoffer og olie. Aktuelle og detaljerede kort er en vigtig konkurrenceparameter i den sammenhæng. Kortene er et grundvilkår for, at investorerne kan estimere omkostninger, planlægge operationer og etablere den omfattende lokale infrastruktur, som eksempelvis er nødvendig for, at en mine kan fungere.

NunaGIS

Naalakkersuisuts Nationale Strategi for Geodata 2018-2021 indeholder en vision for, hvordan stedbemt information og geodata kan være med til at fremme en mere bæredygtig samfundsudvikling. Strategien, der blandt andet er baseret på en undersøgelse af brugernes behov og ønsker til geodata, har til formål at infri et stort udviklingsmæssigt potentiale i geodata. De første skridt imod en realisering af potentialet af potentialerne ved brug af geodata er taget.

Den nye Nationale Strategi for Geodata 2018-2021 sikrer således etablering af en geografisk infrastruktur (NSDI). Dette sker i praksis ved en koordineret udveksling af geodata i et sammenhængende system, der også fungerer på tværs af landegrænser, institutioner og myndigheder. Den Nationale Strategi for Geodata indeholder blandt andet:

- En vision for geodata
- 5 overordnede strategiske mål
- 25 konkrete indsatser og initiativer
- Eksempler på den samfundsmæssige nytteværdi af gode geodata

Strategien opstiller de overordnede målsætninger for udviklingen og identificerer også en række fundamentale udviklingsprincipper for, hvordan vi bedst udnytter de teknologiske landvindinger inden for geodata – kun ved at sikre *sammenhæng* i geodata, skabe en øget *åbenhed* i geodata og holde et fokus på *brugercentrering* vil potentialet kunne indfries.

NunaGIS vil spille en hovedrolle som hub eller indgang til geodata. Her vil man kunne finde og downloade helt basale kort og geodata i en ny kortportal, finde oplysninger om den fysiske planlægning og evt. restriktioner for arealanvendelse i ny planportal, finde oplysninger om de nationale sektorplaner på en ny sektorplanportal og finde klimadatasæt og tidsserier om forventede klimaforandringer frem mod år 2100 på en klimadaportal. Derudover vil en ny læringsportal kunne inspirere med gode eksempler på ny brug af geodata og på arealportalen vil man nemt kunne ansøge om arealtildeling.

NunaGIS skal visualisere grundlæggende statistiske og demografiske nøgletal på kort for på den måde at give et fælles billede af udviklingen på tværs af myndigheder og organisationer. Bostedsprofilværktøjet, der er introduceret i Naalakkersuisuts landsplanredegørelse, vil indeholde informationer og statistiske nøgletal om erhvervsressource, samfundsressource og menneskelige ressourcer for hvert bosted.

NunaGIS vil skabe gennemsigtighed i den fysiske planlægning for de grønlandske borgere, erhvervslivet og de grønlandske myndigheder på tværs af hele den offentlige sektor. Den nye NunaGIS portal vil med blandt andet sektorplanportal have offentlighedens brede interesse og skabe en større grad af åbenhed og transparens omkring de politiske beslutningsprocesser. Der er grundlag for at skabe en bedre koordination, helhed og sammenhæng mellem den økonomiske og den fysiske planlægning - på tværs af fagskel/sektorområder – og på den måde sikre bedre sammenhæng i den førte politik samt mere stabile rammer for investeringer.

NunaGIS giver mulighed for at skabe et væsentligt digitalt grundlag for en modernisering og mere bæredygtig udvikling af samfundet i de kommende år. Projektet understøtter herunder målet om at give befolkningen mulighed for at involvere sig mere i samfundsudviklingen.

Med det nye NunaGIS er der foretaget et nødvendigt skifte til en ny platform (ArcGIS). Dette arbejde har forsinket det nye NunaGIS Hub. Denne lanceres i en BETA version i foråret 2019.

5.3.5 Tidlig, forebyggende indsats som bærende princip

Der er samfundsmæssige gevinster forbundet med tidlige, forebyggende indsatser fremfor at skulle løse problemer efterfølgende, når de har vokset sig store og ofte er blevet komplicerede at løse.

Fra og med 2019 er der konkret afsat flere midler til sport og idræt med henblik på at styrke de forebyggende indsatser som opfølgning på koalitionsaftalen og aftalen om finanslov 2019.

Der er samtidig behov for at anlægge et tværgående og helhedsorienteret perspektiv i den offentlige sektor, der tager udgangspunkt i den enkelte borger, når strukturelle problemer skal løses inden for eksempelvis uddannelses-, arbejdsmarkeds-, social- og sundhedsområdet. Tilsvarende er der behov for at tænke på tværs af sektorer, når der skal ske forbedringer på miljø- og affaldsområdet, jf. afsnit 5.3.7.

Bedre samspil og koordinering af de tidlige forebyggende indsatser

Styrkelse af indsatsen mod livsstilssygdomme

Naalakkersuisut har sammen med Novo Nordisk Fonden indgået samarbejde, der skal være til gavn for borgere med diabetes og relaterede livsstilssygdomme i hele landet. Samarbejdet skal også bidrage til at øge forebyggelsesindsatsen, således stigningstaksten i antallet af livsstilssygdomme reduceres.

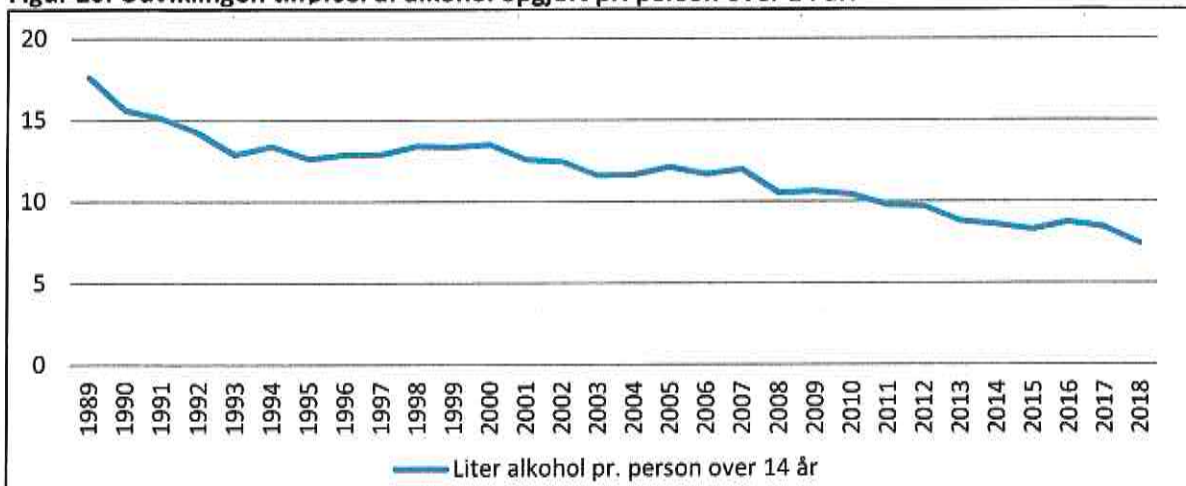
Der er på nuværende tidspunkt udarbejdet et visionsoplæg til etablering af Steno Diabetes Center samt indarbejdet en tekstanmærkning i finansloven om de overordnede rammer for ansvarsfordelingen mellem parterne ved realisering af centret.

Ønsket om det fremtidige samarbejde bunder blandt andet i, at diabetes og andre livsstilssygdomme er i hastig vækst i Grønland.

Forebyggelse

Selv om der stadig er mange forhold at tage fat på, er der også fremskridt at spore i eksempelvis udviklingen i tilførslen af alkohol, jf. figur 20.

Figur 20. Udviklingen tilførsel af alkohol opgjort pr. person over 14 år.

Kilde: Grønlands Statistik

Der blev i 2018 indført og produceret 327.000 liter ren alkohol i drikkevarer i forhold til året før, faldt tilførslen af ren alkohol således med 43.000 liter, eller 11,6 pct.

I forhold til tilførslen af ren alkohol i 1989, er der tale om et fald på 395.000 liter. Indførsel og produktion af alkohol er således faldet med 54,7 pct. i løbet af de sidste 30 år. Der blev i 2018 indført

og produceret 327.000 liter ren alkohol i drikkevarer. Dette store fald kan næppe forklares enkelt, men må blandt andet antages at hænge sammen med en mangeårig forebyggelsesindsats.

Folkesundhedsprogrammet Inuuneritta II udløber dette år. Arbejdet med en Inuuneritta III er i gang. Programmet vil have samarbejdet med kommunerne og det tværsektorielle samarbejde som omdrejningspunkt.

Der vil herudover blive arbejdet på initiativer inden for strukturel forebyggelse, der kan være medvirkende til at øge folkesundheden i befolkningen.

Folkesundhed er et anliggende for alle og ikke kun et anliggende, som vedrører sundhedsområdet. Folkesundhed er relateret til boligforhold, arbejdsforhold, arbejdsmarkedstilknytning, uddannelse, sociale forhold og sundhedsforhold.

En sund befolkning er en forudsætning for, at børn er skoleparate, når de starter i 1. klasse, at flere unge er uddannelsesparate efter folkeskolen, at ældre får flere år uden aldersbetinget sygdom, at udgiftspresset på sundhedsvæsenet reduceres, at flere står til rådighed for arbejdsmarkedet osv. Der er derfor behov for at sætte fokus på og styrke det forebyggende arbejde gennem en bedre organisering og sammenhæng i indsatserne.

For at sikre et velfungerende og effektivt forebyggende arbejde er det helt nødvendigt med en stærk tværfaglig organisering af området. I dag er det forebyggende arbejde delt mellem flere departementer, styrelser og enheder, hvilket resulterer i, at indsatserne savner koordinering, og at det potentiale som indsatserne indeholder ikke udnyttes til fulde.

Med henblik på at sikre større effektivitet, forbedre synergieffekterne og koordinationen, undgå overlap m.m. planlægges ansvaret for driften og metodeudviklingen af det forebyggende arbejde, der har været placeret i Socialstyrelsen, Sundhedsvæsenet og Allorfik, samlet i en forebyggelsesenhed under Socialstyrelsen.

Med en samlet forebyggelsesenhed vil dette sekretariat dække hele det forebyggende område. Socialstyrelsen har allerede i dag et tæt samarbejde med kommuner og familiecentre og er sekretariat for et tværdepartementalt program Meeqqat 0-18, med deltagelse af Uddannelsesområdet, Sundhedsområdet og Socialområdet.

5.3.6 Sundhedsområdet - rekruttering og fastholdelse

Sundhedsvæsenet har i de senere år oplevet store udfordringer i form af pressede budgetter, som udspringer af en generel stigende efterspørgsel på sundhedsydelser, blandt andet forårsaget af en stigning i antallet af ældre og en øget forekomst i de livsstilsbetingede sygdomme. Samtidig udfordres sundhedsvæsenet af en vanskeligere rekrutteringssituation. Sundhedsvæsenet har i 2018 oplevet en markant stigning i udgifterne til vikarer, jf. tabel 17. I Danmark og i de øvrige nordiske lande opleves der ligeledes en stigende efterspørgsel efter læger og sygeplejersker.

Muligheden for rekruttering af sundhedspersonale fra lande uden for Norden bliver løbende overvejet. I den forbindelse er der dog en række udfordringer, som skal der tages højde for i rekrutteringsprocessen, herunder eksempelvis de sproglige og kulturelle barrierer.

Udviklingen i fagområdenes specialisering betyder, at Grønland ikke kan få sundhedsfagligt personale, der passer til Grønlands behov. Udviklingen i resten af verden går i retning mod stadig mere specialiseret sundhedsfagligt personale. Der kan derfor være behov for at søge sundhedsfagligt personale fra andre lande end de nordiske.

Der arbejdes hele tiden på nye tiltag inden for rekruttering og fastholdelse, herunder mere synlighed i de sociale medier, etablering af rotationsordninger/låneordninger med større danske hospitaler, sikre bedre intro til nye medarbejdere samt forbedre processerne ved ansættelse.

Tabel 17. udvikling i vikarudgifter 2015 - 2018

	2015	2016	2017	2018
Samlede vikarudgifter i mio. kr.	32,0	33,9	33,4	58,1

Kilde: Departementet for Sundhed

Kapacitetsbegrænsninger

Kapaciteten på Dronning Ingrid's Hospital samt patienthotellet er en begrænsende faktor for at behandle flere patienter. Belægningen på såvel patienthotellet som sengeafdelingerne gør det umuligt at indkalde flere patienter til behandling trods et stigende pres herfor. Samtidig er det ikke muligt at flytte behandling ud af Nuuk, da udstyr og specialister kun er til stede i Nuuk. Udviklingen går mod centralisering i Nuuk ved alle større behandlinger.

Belægningen på patienthjemmet i Nuuk har i de seneste år været særdeles høj, hvilket har medført, at der i perioder har været nødvendigt at anvende eksterne hoteller til patienterne. Med det fremtidige patientpres mod Nuuk, kan der være et økonomisk rationale i opførelsen af et nyt patienthjem i Nuuk.

Sundhedsvæsenet har ligeledes oplevet en øgning i antallet af patienter til behandling i Danmark - en udvikling, som forventes at fortsætte i de kommende år som følge af den demografiske udvikling med et stigende antal ældre. Den høje belægning på Det grønlandske Patienthjem medfører et stigende pres på Patienthjemmets ressourcer.

Gennemførelse af udgiftsanalyse og sektorplan

I medfør af finanslovsaftalen gennemføres i 2019 en udgiftsanalyse på sundhedsområdet. Analysen vil fokusere på blandt andet rekruttering og fastholdelse, patientforløb, transportydelse, forebyggelse og livsstil samt brug af telemedicin og IT. Målet er effektiviseringer samt udgiftsdæmpning på kort og lang sigt. Analysen skal sikre sammenhæng til sektorplanen.

Sektorplanen vil vise, at der er et væsentligt behov for at sikre fremtidens sundhedsvæsen i Grønland ved at skabe bedre rammer for Dronning Ingrid's Hospital.

Projektet med et "nyt" Dronning Ingrid's Hospital er opdelt i flere etaper, hvor første del er sat i gang. Dette er etablering af ny psykiatribygning. Dels giver dette plads til ny sengefløj, dels sikrer det bedre rammer til psykiatriske patienter. Det forventes, at den nye psykiatribygning er klar til ibrugtagning i 2022. Herefter kan næste del igangsættes.

Sektorplanen vil ligeledes indeholde målsætninger for den fremtidige udvikling på folkesundhedsområdet og for sundhedsbetjeningen. Målene skal bl.a. nås ved en styrkelse af det tværsektorielle samarbejde med de øvrige departementsområder og kommunerne.

5.3.7 Miljø- og affaldsområdet

Affaldsområdet og fælles national affaldsløsning

Affaldshåndteringen er et kommunalt anliggende – fra indsamling til afbrænding. Af hensyn til sundhed og miljø er det presserende at gå væk fra mange mindre lokale anlæg og i stedet få etableret få, større forbrændingsanlæg med tilstrækkelig lagerkapacitet, så landets samlede affaldsmængde kan håndteres via færre, men tidssvarende og effektive forbrændingsanlæg.

Naalakkersuisut og borgmestrene besluttede september 2018 at arbejde for at etablere en fælles national affaldsløsning. Løsningen forudsætter samtænkning med energiområdet i forhold til en optimal udnyttelse af restvarme fra både forbrændingsanlæg og spildolieanlæg. Stiftelse af et fælles kommunalt aktieselskab er gennemført primo 2019.

Der er igangsat udarbejdelsen af en business case, der skal belyse det fremtidige kapitalbehov, for at finansiere anlægsomkostninger og drift af den fælles nationale affaldsløsning. Beregningerne tager udgangspunkt i affaldsmængder, fragtrater og energipriser. En fælles national affaldsløsning vil udgøre et markant løft af affaldsområdet med positive miljø- og sundhedsmæssige konsekvenser. Der eksisterer i dag et investeringsbehov for at vedligeholde og opgradere de eksisterende forbrændingsanlæg, og der forventes ligeledes et investeringsbehov for at etablere og drive en fælles national affaldsløsning.

Naalakkersuisut forbereder aktuelt en ny affaldsbekendtgørelse, der skal bidrage til at nedbringe affaldsmængderne og sikre en bedre håndtering af affaldet. Herunder vil der ske en prioritering efter affaldstyper, idet affaldet skal så vidt muligt forebygges, genbruges, genanvendes, forbrændes til energi, så det til sidst kun er minimale affaldsmængder, som skal deponeres.

Nye affaldsløsninger kan samtidig generere nye arbejdspladser i bygder og mindre byer, hvor personale skal indsamle, presse, emballere, opbevare og til sidst transportere affaldet til skibet. På modtagestedet kan der ligeledes blive behov for mere personale til at fragte affaldet fra havnen til forbrændingsanlægget.

Ny affaldshandlingsplan og affaldsanlægssektorplan

Departementet for Natur, Miljø og Forskning er i gang med at opdatere såvel affaldsanlægssektorplanen som affaldshandlingsplanen. Affaldshandlingsplanen og affaldsanlægssektorplanen er en grundsten i myndighedernes arbejde på affaldsområdet og udstikker rammerne for kommunernes lokale affaldshåndtering. Finansieringen af planens udmøntning er ikke på plads.

Dette vil Naalakkersuisut søge at opnå en aftale med kommunerne om. I kommende forhandlinger vil der forventeligt blive rejst spørgsmål om, hvorvidt selvstyret skal bidrage yderligere til finansieringen af affaldsområdet. Et vigtigt spørgsmål er således, hvorledes finansieringen af affaldsområdet skal ske.

Inatsisartutlov nr. 9 af 27. november 2018 om Miljøfonden blev vedtaget på EM2018. Miljøfondens formål er at medvirke til, at der sker en styrkelse af en bæredygtig samfundsudvikling med respekt for menneskets livsvilkår og bevarelse af dyre- og plantelivet, inden for en række konkrete områder. I 2019 støtter Naalakkersuisut det fælles kommunale affaldsselskabs detailprojektering af forbrændingsanlæg med op til 6 mio. kr. fra Miljøfonden. Eventuelle udgifter herudover til projektering afholdes af kommunerne.

5.3.8 Toldstrategi - Inussuk 2018-2023

Den administrative opgaveløsning i toldkontrollen varetages af Skattestyrelsen.

Grænsekontrol indebærer blandt andet kontrol af varer. En effektiv grænsekontrol forudsætter nært samarbejde på tværs af ressortområder, og der er udarbejdet en ny toldstrategi, Inussuk 2018-2023.

Løsningen af told- og kontrolopgaven i Grønland besværliggøres af landets vidtstrakte geografi, spredningen af ind- og udfaldsveje til landet og en infrastruktur baseret på transport til søs og i luften, samt høj trafik af trawlere og skibe fra fiske- og turistindustrien. Hertil er kontrolopgaven inden for fiskeri og turismeindustrien omfattende.

Disse faktorerers indflydelse på planlægning af tilstedeværelse, reaktionstid i forbindelse med pludseligt opståede kontrolopgaver og tidspres på opgaveløsningen, gør kontrolopgaven kompleks.

Formålet med toldstrategien, inussuk er at sætte retning og rammer for hvorledes toldopgaven tilrettelægges og gennemføres. Strategiens tilgang er operationel, og dens hovedmål peger blandt andet mod service, udvikling, indsamling og anvendelse af efterretninger, synliggørelse af indsats og synlige resultater. Toldstrategien bygger på en prioritering af ressourceforbruget i opgaveløsningen.

5.4 Øget selvforsørgelse via reform af velfærdsydelser, skattesystemet og boligområdet

Det er af afgørende betydning at øge graden af selvforsørgelse på mange planer i samfundet:

- De forestående store demografiske ændringer indebærer, at færre i den arbejdsdygtige alder skal kunne forsørge flere, så der er behov for, at flest muligt i den aldersgruppe bliver en integreret del af arbejdsmarkedet og bidrager til at finansiere velfærden via øget beskæftigelse.
- Målet om at overtage nye opgaver og gradvist at mindske afhængigheden af bloktilskuddet fra staten stiller stigende krav om at øge selvforsørgelsen i samfundet og herigennem skabe et øget indtægtsgrundlag.
- Det er vigtigt for at opnå en bæredygtig samfundsudvikling, og undgå at store dele af befolkningen bliver tilskuere til de kommende års forventede øgede erhvervsudvikling, at flest muligt bidrager til samfundet, så væksten ikke primært sker med beskæftigelse af udefrakommende arbejdskraft.
- Der kan gennem omlægning og målretning af offentlige subsidier frigives midler til blandt andet ovenstående formål.

Nedentående beskrives nogle af de reformtiltag og initiativer, der skal bidrage til øget selvforsørgelse i de kommende år.

5.4.1 Øget selvforsørgelse

Beskæftigelsesgraden her i landet ligger noget under beskæftigelsesgraderne i de øvrige vestnordiske lande. Det udfordrer velfærdsmodellen på længere sigt, når færre skal til at forsørge flere, og der er færre til at finansiere velfærdssamfundet.

Derfor er der et politisk ønske om,

- at forøge incitamenterne til og muligheden for at være aktiv på arbejdsmarkedet,
- at hjælpe de borgere, der har mistet fodfæstet på arbejdsmarkedet tilbage,
- at styrke uddannelsesindsatsen, så flere får bedre kompetencer og dermed lettere ved at sikre egen selvforsørgelse etc.

I aftale om finansloven for 2019 mellem Siumut, Atassut, Nunatta Qitornai, Demokraatit og Inuit Ataqatigiit er nævnt følgende:

"Øget selvforsørgelse

Mål for finansloven 2019:

Flere skal være en del af arbejdsmarkedet

- *Beskæftigelsesfradrag og reform af sociale ydelser*
- *Tilskyndelse til senere tilbagetrækning*

Forebyggelse og nedbringelse af gæld til det offentlige

- *Gældsrådgivning i alle kommuner*

- *Forberedelse af Ilanngaassivik*

Tema 4.1. Flere skal være en del af arbejdsmarkedet

Det er påkrævet at øge beskæftigelsesgraden, der er markant lavere i Grønland end i eksempelvis Island og Færøerne. Væsentligt flere i privat beskæftigelse vil øge indtægterne og reducere udgifterne og således kunne bidrage betydeligt til at sikre og øge det økonomiske råderum og dermed udviklingsmuligheder."

Derfor gennemføres nu evaluering og forberedes analyser med henblik på at målrette, forberede og samordne relevante tiltag, som kan øge selvforsørgelsen på tværs af sektorer. Dette drejer sig især om tiltag på uddannelses-, skatte-, arbejdsmarkeds- og socialområdet.

Baggrund

De relevante departementer har således udarbejdet forslag til mål og indsatser samt planer herfor. Målet er at realisere finanslovsaftalen på dette punkt, sikre forankring heraf med respekt for ressortfordelingen og samtidig sikre den nødvendige tværgående koordination af indsatser og økonomi. Dette beskrives nærmere nedenstående:

Overordnede mål (formuleres som målbare mål og med tilhørende indikatorer – KPI'er)

- Understøttelse af målet om en selvberende økonomi og gradvis uafhængighed af bloktilskuddet.
  - Unge under 26 år skal i udgangspunktet være under uddannelse eller i beskæftigelse.
  - Forøgelse af beskæftigelsesgraden.
  - Forøgelse af beskæftigelsesmulighederne for borgere med nedsat arbejdsevne.
  - Flere ældre længere på arbejdsmarkedet.
  - Færre på offentlige overførsler.
  - Nedbringelse af strukturledighed.
  - Flere i helårsbeskæftigelse.
  - Øget rådighedsbeløb blandt borgerne især for lav- og mellemindkomstgruppen.

Derfor gennemføres følgende projekter og initiativer:

1. Borgere, der er på førtidspension eller søger førtidspension
  - a. Evaluering af førtidspension – hænger sammen initiativ 3a.
2. Borgere med nedsat arbejdsevne på grund af problemer af personlig / social karakter
  - a. Analyse af offentlig hjælp (er gennemført).
  - b. Reform af offentlig hjælp – hænger sammen initiativ 5b og 5c.
  - c. Målrettede tilbud (anbefalinger fra initiativ 2a og kommende evalueringer).
  - d. Evaluering af Majoriaqs arbejdsmarkedsindsats, herunder revalidering og fleksjob - hænger sammen initiativ 1a, 5b, 5c.
3. Borgere, der reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet, men med ujævn beskæftigelse, med længerevarende ledighed eller som har nået pensionsalderen, men har arbejdsevne og -vilje.
  - a. Evaluering af Majoriaqs arbejdsmarkedsindsats, herunder revalidering og fleksjob - hænger sammen initiativ 1a, 2d, 5b, 5c.
  - b. Bedre incitamentter for pensionister til at kunne fortsætte på arbejdsmarkedet.
4. Unge der ikke påbegynder en uddannelse efter folkeskolen eller kommer i beskæftigelse
  - a. Evaluering af Majoriaqs opkvalificerings- og vejledningsindsats.
  - b. Evaluering af det samlede vejledningssystem.
  - c. Praktik- og lærlingelov.
  - d. Analyse og udviklingsprojekt på uddannelsesområdet.

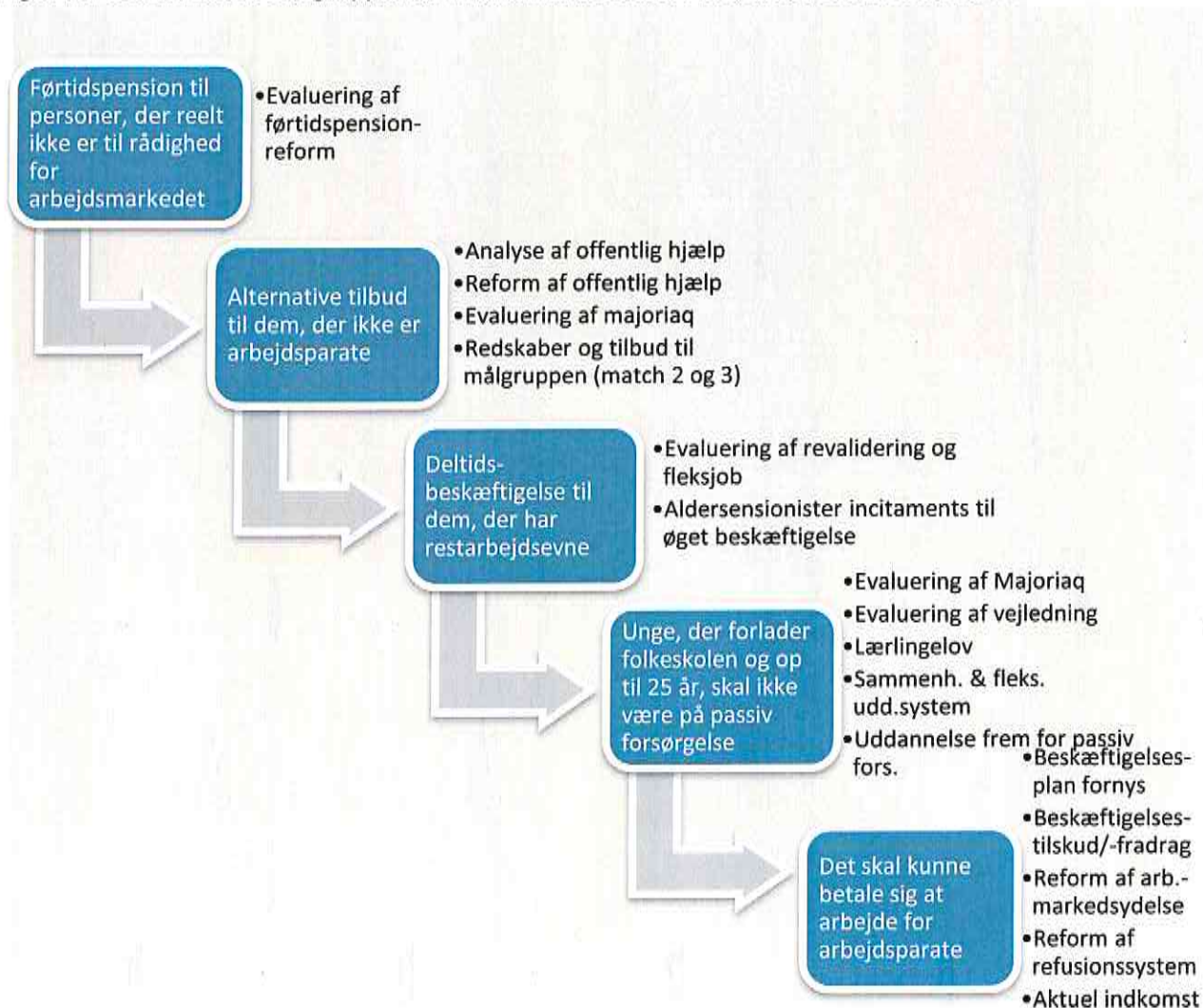
5. Borgere, der er arbejdsparate, men på grund af strukturelle forhold ikke kommer i mere varig beskæftigelse
  - a. Fornyelse af beskæftigelsesplan.
  - b. Beskæftigelsestilskud / -fradrag.
  - c. Reform af arbejdsmarkedsydelse / jobsøgningsydelse – hænger sammen initiativ 2b og 5b.
  - d. Reform af refusionssystem - anbefalinger fra initiativ 2a.
  - e. Optimering af aktuel indkomst.

Tværgående analyser for blandt andet at sikre fælles fundament for beslutningsgrundlag og indsatser:

- Forløbs- og kohorteanalyser af årgange der forlader folkeskolen – eller gennemfører andre forløb.
- Løbende arbejdskraftundersøgelser og arbejdsmarkedsbalancemålinger.
- Kompetencegab på nationalt og regionalt niveau.
- Screening af IT-systemer – dokumentation og fælles systemunderstøttelse.

Opgaven - målgrupper og tilhørende initiativer inden for rammerne af det samlede selvforsørgelsesprojekt er illustreret i figur 21:

Figur 21. Illustration af målgrupper og tilhørende indsatser i projekt øget selvforsørgelse

Samspil med interessenter – kommuner og arbejdsmarkedets parter

Det Nationale Arbejdsmarkedsråd inddrages for at skabe medejerskab, kvalitetssikring, samt adgang til kommunale data og ressourcpersoner til kvalitative analyser. Der vil også på anden vis ske inddragelse af eksterne parter, hvor dette vurderes relevant for at skabe den nødvendige fremdrift.

Særligt om kommende reform af offentlig hjælp

Der er behov for at modernisere og reformere reglerne omkring forsørgelsesydelse, herunder særligt en reform af offentlig hjælp ordningen.

Tal for modtagere af offentlig hjælp viser, at alt for mange unge, der burde være i beskæftigelse eller uddannelse, modtager offentlig hjælp. Samtidig er der en meget stor gruppe, der har svært ved at vinde fodfæste på arbejdsmarkedet og som derfor i mange år forsørges af offentlig hjælp, selvom offentlig hjælp er tænkt som en midlertidig trangsydelse.

I den forbindelse er VIVE, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd blevet bedt om i 2018 at gennemføre en analyse af offentlig hjælp ordningen. Analysen blev færdiggjort ultimo 2018 og rummer en lang række konklusioner og anbefalinger i forhold til den kommende reform. Materialet vil indgå i det videre arbejde med reformen af offentlig hjælp ordningen.

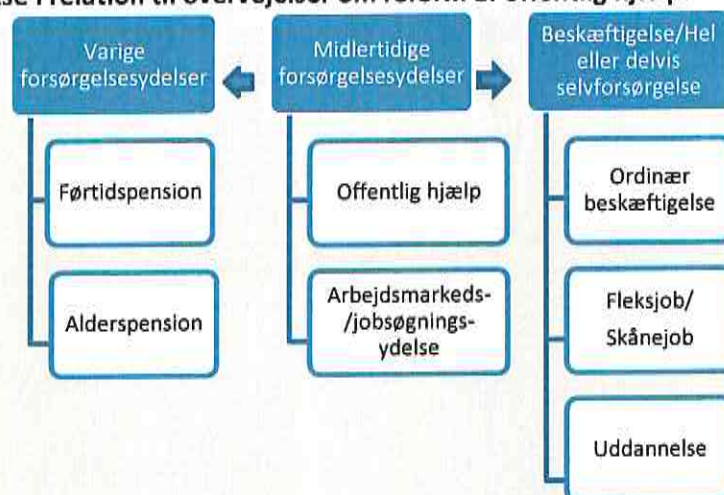
Rapporten peger blandt andet på, at offentlig hjælp ydelsen til forsørgelse bør være en fast ensartet skattepligtig ydelse. Herved løses mange samspilsproblematikker og der sikres en gennemsigtighed og sammenlignelighed i forhold til arbejdsmarkedsydelse og almindelig arbejdsindkomst. En sidegevinst ved at indføre en fast og ensartet ydelse vil være ganske betydelige administrative besparelser, fordi ydelsen ikke skal genberegnes manuelt hver måned. De sparede administrative ressourcer kan med fordel anvendes på at hjælpe borgere tilbage på arbejdsmarkedet.

Herudover peger rapporten på, at der er behov for en styrket og målrettet indsats over for de mange unge, der forsørges af offentlig hjælp, i forhold til uddannelsesvejledning, hjælp til at finde beskæftigelse, hjælp til at komme ud af misbrug m.m. I den forbindelse vil det indgå i overvejelserne, om der skal indføres en særlig ungeydelse, så unge stilles bedre, når de er i uddannelse, end når de er på passiv forsørgelse.

Tilsvarende er der en stor gruppe midlertidigt uarbejdsdygtige, der kæmper med forskellige sociale og/eller sundhedsmæssige udfordringer, der gør at de ikke kan fastholde beskæftigelse. For denne gruppe er der behov for, at kommunerne mere aktivt giver støtte til at de kan genvinde arbejdsevnen og livskvaliteten igennem målrettede sociale eller sundhedsmæssige tilbud. Offentlig hjælp må ikke blive en permanent forsørgelsesydelse, men bør være en midlertidig ydelse, der aktivt suppleres af støtte til komme videre i livet.

Et af hovedtemaerne for den kommende reform af offentlig hjælp vil derfor være, at der skal sættes mere fokus på den aktive indsats for at bringe borgere videre fra passiv forsørgelse til, at være en del af arbejdsmarkedet eller i uddannelse, jf. figur 22.

Figur 22. Principskitse i relation til overvejelser om reform af offentlig hjælp.

Samtidig bør der sættes mere fokus på muligheden for at iværksætte forebyggende indsatser i familierne, så man undgår at borgere falder ud af arbejdsmarkedet og havner i passiv forsørgelse.

Opfølgning på førtidspensionsreformen

På Inatsisartuts efterårssamling 2015 blev der vedtaget ny førtidspensionslovgivning. Loven trådte i kraft 1. juli 2016.

Førtidspensionsreformen skal ses på baggrund af et politisk ønske om, at alle borgere i Grønland skal have mulighed for at tage del i samfundet. Der er et ønske om at gøre op med den udvikling, hvor stadig flere borgere i den erhvervsaktive alder er på passiv forsørgelse, herunder førtidspension, og dermed skubbes ud af samfundet, selvom de er i stand til og har et ønske om at bidrage.

Førtidspensionen har nu kørt i 2 år, og den skal være endelig implementeret medio 2021. Reformen er blevet fulgt løbende og de foreliggende data viser, at alt for mange førtidspensionister, der har en ikke ubetydelig restarbejdsevne, fortsat er på højeste førtidspension, fordi de endnu ikke har fået tilbudt et fleksjob, skånejob eller nyttejob. Noget tyder derfor på, at kommunerne støder på udfordringer i forhold til at sikre beskæftigelse til de førtidspensionister, der kan og ønsker at komme i beskæftigelse.

En evaluering gennemføres derfor i samarbejde med kommunerne for at få kortlagt, hvordan reformen bliver implementeret i praksis, og hvilke udfordringer kommunerne står overfor i forbindelse med implementeringen, herunder om der er behov for særlige tiltag for at fremme førtidspensionisters mulighed for deltidsbeskæftigelse og uddannelse.

Flere ældre på arbejdsmarkedet

Der er mange ældre over 66 år, som gerne vil forblive på arbejdsmarkedet, hvis det gøres mere attraktivt, end det er med de nuværende regler. I dag aftrappes grundpensionen i takt med en stigende egenindkomst. Derved er gevinsten ved at forblive på arbejdsmarkedet i manges øjne for lille. Ældre udgør en værdifuld ressource, der kan bidrage til samfundsøkonomien. Derfor skal det kunne betale sig for ældre at forblive på arbejdsmarkedet.

En øget økonomisk vækst i den private sektor og derved skabelsen af flere arbejdspladser er den mest effektive og økonomisk holdbare vej til, dels at øge de disponible indkomster for lavindkomstgrupperne, dels at fremme målet om at nedbringe landets afhængighed af bloktilskuddet. Det er derfor vigtigt, at skabe et råderum til at investere i at øge væksten i den private sektor ved at skabe rammer, der kan give nye jobs og øget beskæftigelse med heraf følgende

større indtægtsgrundlag i de offentlige kasser på længere sigt. Her vil mobilisering af den ældre arbejdsstyrke være et tiltag, som kan hæve beskæftigelsen.

Som led i finanslovsaftalen for 2019 er der afsat midler til at gennemføre en tilpasning af aftrapningsreglerne. Naalakkersuisut forbereder et konkret forslag derom.

Forberedelse af et beskæftigelsesfradrag

Der er bred politisk enighed om at indføre et beskæftigelsesfradrag, senest med aftalen om finanslov for 2019 mellem Siumut, Atassut, Nunatta Qitornai, Demokraatit og Inuit Ataqatigiit. Her hedder det følgende om beskæftigelsesfradraget:

”Parterne bag finanslovsaftalen er enige om, at der snarest gennemføres konkrete politiske drøftelser med henblik på at afklare de politiske pejlemærker for et kommende beskæftigelsesfradrag og dermed for modellen og finansiering heraf. Der forudsættes endvidere, at der i tilknytning til beskæftigelsesfradraget søges gennemført en reform af sociale ydelser, som blandt andet understøtter målet om at få flere i beskæftigelse.

Der er lagt følgende til grund herfor. Beløbet beregnes på baggrund af den enkeltes indkomster fra beskæftigelse m.v. og indkomster som selvstændig erhvervsdrivende. Beløbet opgøres og udbetales året efter indkomståret på baggrund af skatteopgørelsen. Et beløb for indkomståret 2020 forventes således udbetalt i 2021 og så videre. På sigt arbejdes der henimod, at beløbet kan udbetales i løbet af året, når dette viser sig teknisk og administrativt muligt.”

Et beskæftigelsesfradrag skal øge beskæftigelsen og bidrage til at løse sammenspilsproblemer. Beskæftigelsesfradraget skal således ses i sammenhæng med en kommende reform af offentlig hjælp og arbejdsmarkedsydelsen. Da beskæftigelsesfradraget skal finansieres, er der en afvejning mellem hvor stort et beskæftigelsesfradrag skal være, og hvor mange der skal have det.

Jo flere der får det, desto mindre bliver der til den enkelte. Generelt vurderes beskæftigelses-effekterne højest, hvis det målrettes de laveste indkomster. Dette skyldes, at personer, der kan opnå en høj indkomst ved at arbejde, allerede har et væsentligt økonomisk incitament til at gøre det.

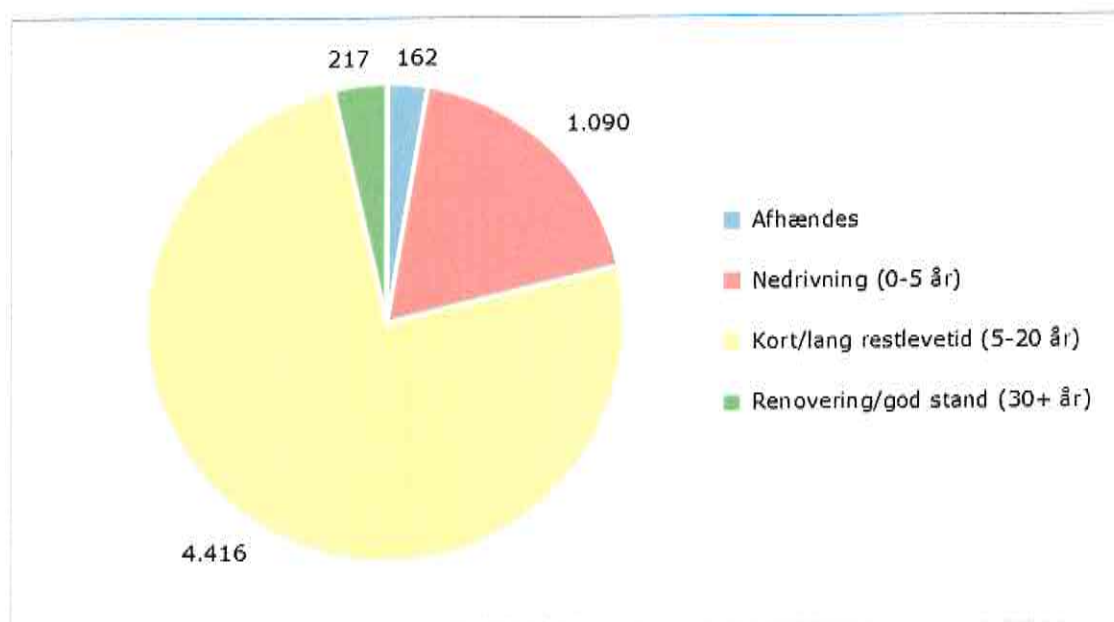
Nalaakkersuisut er ved at forberede et lovforslag baseret på de overordnede principper i finanslovsaftalen for 2019.

5.4.2 Boligpolitiske og økonomiske pejlemærker for boligreformer

Selvstyret ejer i underkanten af 6.000 boliger administreret af Selvstyrets boligafdelinger. En stor andel af disse boliger er nedslidte, og en del af boligerne er organiseret i boligafdelinger med en dårlig økonomi. Det betyder, at der er beskedne midler til at opretholde boligerne i en acceptabel vedligeholdelsesmæssig stand.

Figur 23 indeholder et diagram, der illustrerer problemets omfang på baggrund af tilstandsvurderinger gennemført i 2016-17. Der pågår et arbejde med at opdatere tilstandsvurderingerne.

Figur 23. Diagram om lejeboligeres tilstand. Antal boliger i hver bygningskategori på baggrund af tilstandsvurderinger.

Kilde: Tilstandsvurderinger fra Naalakkersuisuts sektorplaner fra 2016 og 2017.

Figuren viser, at omkring hver 5. bolig er i en så dårlig stand, at det skønnes, at boligen bliver uegnet til beboelse inden for 5 år. Mere end syv ud af ti boliger har en restlevetid på mellem 5 og 20 år.

Selv hvis der afsættes midler til renovering af boliger i denne kategori, vil der højst være tale om en marginal forlængelse af boligernes levetid, og ikke en langsigtet løsning. Derudover er der en andel boliger, der skal nedrives (den røde andel i diagrammet). Omvendt er der en beskedent andel, der er i så god stand, at deres levetid overstiger 30 år (den grønne andel i diagrammet). 4.416 boliger har kun en restlevetid på 5-20 år, forudsat at der sker løbende vedligehold og renovering.

Tallene viser, at der er behov for en strategisk-økonomisk sektorplan for lejeboliger, der kan bidrage til at bremse den accelererende nedslidning af den offentlige lejeboligmasse. Spørgsmålet om tilstanden af de offentlige lejeboligers tilstand og planer for nybyggeri, erstatningsbyggeri og renovering er ikke alene et selvstyreatliggende. Der er således behov for at se på selvstyrets og kommunernes lejeboliger under ét på de forskellige bosteder, og foretage en tværgående økonomisk planlægning og prioritering. Dette hænger også sammen med, at der aktuelt arbejdes på at forberede en overdragelse af selvstyrets lejeboliger til kommunerne, jf. et efterfølgende afsnit derom.

Det vil kræve mange midler at indhente et stort efterslæb, som enten skal hentes via skatter eller fra lejerne. De bagvedliggende tal viser samtidig, at efterslæbet er størst i de største byer, særligt i Nuuk, Sisimiut og Qaqortoq.

Tabel 18 viser, at de afsatte midler på finansloven til renovering og sanering samlet set har været let faldende i perioden fra 2015 til 2018. Dette dækker over, at midlerne til sanering er gået op, mens midlerne til renovering er faldet lidt mere i perioden.

Tabel 18. Bevillinger til renovering og sanering på finansloven 2015 – 2018.

	2015	2016	2017	2018
Renovering mv.	41.434.631	40.613.224	43.178.091	53.704.937
Sanering	25.694.36	31.922.497	20.441.489	7.829.424
I alt	67.128.995	72.535.721	63.619.579	61.534.361

Problemer med den aktuelle udvikling på nedslidning af Selvstyrets boligmasse er flerdelt:

1. Jo flere ejendomme, der er i så dårlig stand, at de skal nedrives, desto flere midler skal der afsættes til etablering af nye boliger, for at sikre en stabil boligforsyning. Den aktuelle udvikling er bekostelig for samfundet, idet boligernes tilstand i disse år forværres.
2. Selvstyret har de seneste år iværksat en bred vifte af initiativer på blandt andet socialområdet, folkeskolen og sundhed. Hvis disse indsatser skal få de ønskede effekter, indtager boligen et vigtigt omdrejningspunkt. Hvis der ønskes en effekt på et område, skabes den bedst mulige effekt af en indsats, når det sker i samspil med områder. Hvis boligen er i en dårlig forfatning, kan det påvirke Naalakkersuisuts indsatsområder i en negativ retning, i form af mulige sundhedsproblemer, hvor årsagen skyldes eksempelvis skimmelsvamp eller dårligt indeklima. Disse to faktorer er bevist at være direkte hæmmende for indlæringsvevnen for skolesøgende og studerende, og kan dermed være med til at påvirke Naalakkersuisuts indsats på folkeskole- og uddannelsesområdet i en negativ retning. Omfattende nedslidning af boliger medfører risiko for forslummelse af større boligområder og afledte behov for omfattende kvarterløft.
3. Huslejen i selvstyrets lejeboliger har i en længere årrække ikke været reguleret, så den har fulgt med prisudviklingen. Dette har gradvist udhulet den økonomiske ramme til at sikre planmæssig, periodisk vedligehold i boligforeningerne.
4. Beboernes motivation til at passe bedre på deres lejeboliger vil være større, hvis de løbende oplever, at ejeren udviser et initiativ til at sikre, at boligernes stand og at vedligehold og reparation og udbedring af hærværk bliver prioriteret. Risikoen for hærværk og graffiti er større, hvis boligerne er i en dårlig stand.
5. Dernæst forværres det beboersammensætningen i en negativ retning, hvis vedligeholdelsestilstanden af boligerne er dårlige, idet de ressourcestærke beboere i højere grad vil fraflytte de dårlige boliger til en bedre bolig, oftest ved at boligforsyne sig selv på det private marked. Det øger risikoen for ghettodannelser.
6. Den øgede nedslidning af boligerne betyder også, at en stadig større del af den nuværende renoveringsindsats benyttes til "brandslukningsopgaver". I øjeblikket skal der afsættes rigtig mange midler til blot at sikre altaner og svalegange på en lang række flerfamilieboliger i flere byer, så de ikke bliver farlige for beboerne. Betonen har igennem mange år været udsat for vind og vejr, og der har ikke været foretaget løbende vedligehold. Disse omkostningstunge renoveringer kunne være undgået, hvis der løbende var gennemført vedligehold.
7. Med de økonomiske rammer er det svært at langtidsplanlægge kommende nedrivninger og renoveringer, da der ofte opstår akutte forhold, der påkræver her-og-nu-indsatser.

Dette viser, at en umiddelbar besparelse ved at reducere midlerne til renovering ofte er en stakket frist, og forværre problemerne med boligerne.

En opgradering af den nuværende renoveringsindsats er ikke udelukkende et spørgsmål om flere midler.

I øjeblikket er der en stor aktivitet i byggebranchen, og byggeaktiviteten er tæt ved at nå sit maksimale niveau. Der er pt. en reel overophedning af byggemarkedet, som vil fordyre

byggeprojekterne. Endvidere er der risikoen for, at der ganske enkelt ikke er entreprenører, som byder ind på løsningen af opgaver af hastende karakter.

Reformtiltag på boligområdet

Kommunerne har den tætteste kontakt med borgerne, ligesom kommunerne har den tætteste føling med hvad der sker i kommunens bosteder. Kommunerne har dermed lokale forudsætninger for at kunne sagsbehandle låneansøgninger i forbindelse med borgernes boligbehov. På denne baggrund er der gennem de senere år gennemført lovændringer, der først og fremmest giver kommunerne, adgang til at træffe afgørelser i forbindelse med ansøgning til:

- Andelsboliger
- Lån til medbyggerhuse
- Boligfinansiering, herunder lån til renovering.

Disse reformtiltag på boligområdet tager blandt andet hensyn til, hvor i landet man bor, ligesom de skaber mulighed for at tilgodese lav- og mellemindkomstgrupperne i deres bestræbelser på at sikre sig egen bolig.

Den geografiske hensyntagen betyder at jo længere væk fra vækstbyerne (Nuuk, Ilulissat, Sisimiut, Aasiaat og Qaqortoq), man bor, jo større beløb kan der lånes.

Tiltagene giver borgerne bedre mulighed for at sikre sig en bolig uanset indkomstgrundlag, ligesom der er fokus på at etablere en bæredygtig boligsektor, der:

- Udgør en simplere og mere borgernær administration af låneansøgninger
- Øger muligheden for at sikre en tidssvarende bolig til alle
- Sikrer en mere hensigtsmæssig og gennemsigtig finansiering.

Som en fortsættelse af boligreformen arbejder Naalakkersuisut aktuelt på at forberede:

- Overdragelse af Selvstyrets lejeboliger til kommunerne
- En ny lejelov
- En ny lov om støtte til boligstøttehuse.

Overdragelse af lejeboliger til kommunerne

Som et vigtigt element i arbejdet med boligreformer arbejdes på en model for overdragelse af Selvstyrets lejeboligmasse til kommunerne.

Kommunerne og selvstyret har i fællesskab, i *Projektbeskrivelse – analyse om boligpolitisk strategi og sektorplan*, beskrevet en række indsatsområder for de offentlige lejeboliger. Målet med indsatserne er dels at foretage en hensigtsmæssig overdragelse af Selvstyrets lejeboliger til kommunerne, og dels at sikre en tidssvarende og fremtidssikret struktur for de offentlige lejeboliger, både hvad angår type, lokalitet, antal og vedligehold.

Departementet for Boliger og Infrastruktur har udarbejdet *Programplan for Boliger*, hvori syv projekter med klart beskrevne arbejdsopgaver skal sikre fremdrift i processen. Projekterne består af:

- Et nødvendigt analysearbejde om demografi, boligbehov og økonomi, der giver et solidt og velbelyst grundlag at træffe beslutninger på.
- En sikring af en målrettet boligsikring til borgere, der ikke kan boligforsyne sig selv.
- Incitamentter til velstillede borgere til at boligforsyne sig selv.
- Bæredygtig husleje, som sikrer et løbende vedligehold af bygninger og boliger.
- En sikring af boligforsyningspligten til Staten, samt problematikker omkring personaleboliger.

- En overdragelse af Selvstyrets boliger til kommunerne på et gennemarbejdet velbelyst grundlag.
- En hensigtsmæssig fremtidig organisation og administration af den offentlige lejeboligmasse.

Med gennemførslen af disse delprojekter, kan Programplan for Boliger give en solid samfundsforbedring – både hvad angår samfundsøkonomien og befolkningens sundhed og sociale vilkår – i vedligeholdte, hensigtsmæssige og tidsvarende boliger.

Hermed kan programplanen ses som en udløber af en række anbefalinger på boligområdet fra blandt andet Strukturreformen (2008), Skatte- og Velfærdskommissionens Betænkning, Holdbarheds- og vækstplanen (2016) og løbende anbefalinger fra Økonomisk Råd.

Forberedelse af forslag til ny lejelov

På baggrund af ovenstående analysearbejde vil den eksisterende lejeforordning blive taget op til en omfattende revision.

Denne revision vil indeholde tilpasninger der både er nødvendige for henholdsvis at sikre en tidssvarende lovgivning i forholdet mellem udlejer og lejer, og identificerede uhensigtsmæssigheder i lejeforordningen.

Revisionen af lejeloven vil i den forbindelse også kunne give et samtidigt behov for justeringer af lovgivningen på det sociale område og af skattelovgivningen for at sikre en god social profil af den samlede reform.

6 Rammerne for finanslov 2019 og forberedelsen af FFL 2020

6.1 Budgetkoordination i forhold til FFL 2020

Forberedelsen af FFL 2020 finder sted på et tidspunkt med gode konjunkturer, men den videre økonomiske udvikling er naturligvis forbundet med usikkerhed, herunder prisudviklingen og fangstmængder i de kommende år inden for landets hovedeksporterhverv, fiskeriet.

Konsekvensen af dette er, at indtægtsskønnet for skatter og afgifter for FFL 2020 forventeligt bliver på et højt niveau. Arbejdet med forberedelsen af finanslov 2020 påvirkes samtidig af, at finansloven for 2019 opererede med en større indtægtsreserve, der skal udmøntes i form af besparelser.

Der skal imidlertid være balance i perioden, sådan som det er forudsat i Inatsisartuttløven om budgetter og regnskaber for selvstyret og kommunerne og de vedtagne mål og principper for den økonomiske politik.

Det er således behov for at kunne prioritere:

- At skabe råderum til nye initiativer som eksempelvis overtagelse af nye områder fra staten,
- Gennemføre konkrete tiltag til effektivisering i hele den offentlige sektor
- Tiltag med henblik på at få bedre rammer til skabelse af vækst i den private sektor.

Håndtering af nye udgiftsønsker

Der er altid ønsker om yderligere midler fra forskellige sektorer. Det vil ikke være muligt at indpasse alle disse i det aktuelle forslag til FFL 2020 og samtidig sikre balance på finansloven.

Naalakkersuisut har for at sikre en tværgående budgetkoordination i relation til forslag til ny lovgivning med økonomiske konsekvenser besluttet at sikre ensartede og fælles arbejdsgange. Det betyder i praksis, at alle forslag med økonomiske konsekvenser altid skal prioriteres samlet i forhold til forberedelsen af forslag til nye finanslove. Dette forventes blandt andet indarbejdet i et kommende forslag til revision af budgetregulativet.

Det er derfor samtidig udgangspunktet, at eventuelle merudgiftsønsker på et ressortområde så vidt muligt skal modsvares af tilsvarende besparelser inden for egne rammer. Naalakkersuisuts kommende ændringsforslag til 2. og 3. behandlingen af FFL 2020 skal ligeledes være finansierede.

I den videre politiske behandling af finanslovsforslaget og de dermed forbundne forhandlinger med partierne er der derfor ikke plads til at vedtage ufinansierede forslag, ligesom udgiftskrævende beslutningsforslag på FM 2019 og EM 2019 også skal finansieres, såfremt de vedtages.

Det er derfor vigtigt at sådanne beslutningsforslag inddrages i forhandlingerne om finanslovsforslaget, og ikke lever deres eget liv uden om den almindelige, tværgående og overordnede prioritering, som skal afspejles i den endelige finanslov.

Dette vil være udgangspunktet for Naalakkersuisuts kommende drøftelser med partierne, som Naalakkersuisut håber at finde bred politisk forståelse til, herunder i det kommende samarbejde med Finans- og Skatteudvalget og i den kommende finanslovsaftale om forslaget til FFL 2020.

Forberedelsen af FFL 2020

Finanslovsaftalerne for de tidligere år, herunder det brede flertal bag finanslovsaftalen for 2019 giver flere pejlemærker for arbejdet med FFL 2020. Det er målet, at finanslovsforhandlingerne

munder ud i en skriftlig aftale med partierne om vigtige temaer og tænkes ind i en nødvendig sammenhæng med såvel overordnede som sektorpolitiske mål og planer.

Samtidig er det Naalakkersuisuts mål at undgå at have uudmøntede reserver på besparelser i administration og drift indarbejdet i forslaget til FFL 2020, som præsenteres i august 2019.

6.2 Udgiftsanalyser

Med det stigende udgiftspræs på de offentlige finanser skærpes kravene til en effektiv anvendelse og muligheden for en gennemsigtig, tværgående prioritering af midlerne på henholdsvis finansloven og på de kommunale budgetter. Demografiske forskydninger gør det nødvendigt at øge de økonomiske rammer inden for nogle sektorer og generelt foretage skarpere prioriteringer.

Hovedformålet med analyserne er at forbedre effektivitet og service i den offentlige sektor. Analyserne skal kunne frigøre midler til kerneopgaverne og skabe rum for løbende forbedring og innovation. Desuden skal de skabe overblik over den økonomiske styring.

Analyserne går hånd i hånd med et større fokus på god offentlig økonomistyring i Selvstyret og kommunerne. God økonomistyring tager højde for, at opgaver kan løses på mange forskellige måder, og at de tilhørende faglige og ressourcemæssige beslutninger har forskellige økonomiske konsekvenser samt forskellige værktøjer til at håndtere økonomiske valgsituationer.

Analyserne skal både kunne pege på forbedringer og nyskabelser og bidrage til etableringen af en omkostningseffektiv tankegang – udover de fremlagte forslag til konkrete forbedrende tiltag.

De vigtigste spørgsmål i udgiftsanalyserne vil dreje sig om forholdet mellem indsats og resultat og om at gøre de rigtige ting rigtigt. Relevante spørgsmål vil således være: Hvad er omkostningen?, Hvad driver udgifterne?, Hvad kan vi påvirke og hvordan?, Hvor lang tid går, før virkningen kan ses - og hvor stor er effekten?

I denne proces forventes den enkelte enhed derfor principielt at kunne redegøre for:

- Kerneydelserne, hvad de koster inklusiv fællesomkostninger og definere målbare mål.
- Kerneydelsernes relation til kapacitetsbehov og videre til økonomisk forbrug.
- Effekter af kerneydelserne; dvs. hvad skal komme ud af deres indsats.
- Det datagrundlag, der gør det muligt at dokumentere og følge op på ovenstående.
- Hvordan kerneopgaverne er hovedfokus for strategi, aktiviteter, budget og opfølgning.

I medfør af finanslovsaftale 2019 samt det godkendte oplæg om FFL 2020 skal gennemføres udgiftsanalyser af seks forskellige områder.

Finanslovsaftalen for 2019 understreger en *”fokuseret og effektiv offentlig sektor med borgeren i centrum”* og nævner, at smådriftsulemper og silotænkning indebærer et *”behov for at se kritisk på størrelsen og indretningen af den offentlige sektor, herunder om opgaveløsningen sker omkostningseffektivt, og om det offentlige varetager opgaver, der med fordel enten kan undværes eller løftes bedre af den private sektor.”*

De seks påbegyndte analyser omfatter dels gennemgribende undersøgelser af selvstyrets udgifter til sundhedsområdet samt til IT og personale. Herudover er indledt mindre omfattende analyser af

socialområdet, uddannelsessektoren og administrationen af mindre enheder, herunder diverse talsmandsinstitutioner, råd og Grønlands Statistik.

Selvstyrets personaleudgifter

Analysen af selvstyrets personaleudgifter har baggrund i de seneste års stigende udgifter på området. Den samlede lønsum for kommunerne og Grønlands Selvstyre er på ca. 2,6 mia. kr. årligt, hvilket gør lønninger til den største enkeltpost i de offentlige budgetter. Af den grund alene er det væsentligt at, lønudviklingen i den offentlige sektor udviser en begrænset vækst.

Lønudviklingen i det offentlige er samtidig bestemmende for inflationen og afgørende for den pris- og lønregulering, der årligt regulerer finanslovsforslagets bevillinger i forhold til det seneste års finanslov. Lave lønstigninger og derved et mindre inflationspres vil medvirke til at mindske omkostningerne til pris- og lønregulering i finansloven, hvorved det økonomiske råderum øges.

Det offentlige er den største arbejdsgiver i landet, og lønudviklingen i det offentlige er derfor toneangivende for lønudviklingen på det private arbejdsmarked. Ved at holde lønstigningerne i det offentlige på et lavt niveau kan skabes en afsmittende effekt til det private arbejdsmarked. Dette kan medvirke til større jobskabelse, da landets konkurrenceevne herigennem forbedres.

Bestræbelserne på at holde styr på omkostningsudviklingen i den offentlige sektor gør det naturligt at have fokus på personaleudviklingen i både selvstyret og kommunerne, herunder ikke mindst set i lyset af, at nogle sektorer må forventes at få et øget personalebehov som følge af demografiske ændringer. Dette gælder blandt andet plejesektoren. Omvendt kan blandt andet øget digitalisering give et mindre personalebehov i andre dele af den offentlige sektor. Naalakkersuisut vil derfor søge at skabe bedre redskaber til løbende at følge personaleudviklingen i det offentlige i samarbejde med Grønlands Statistik og kommunerne til brug for den økonomiske planlægning.

Analysen vil også indeholde beskrivelser af eventuelle problemer med dobbelt administration mellem selvstyret og kommunerne samt forslag til imødegåelse deraf.

IT-området

Analysen af selvstyrets forbrug af It skal give dels et forbedret overblik dels en mere økonomisk udnyttelse af selvstyrets samlede udgifter til It-drift, til enkeltstående projekter samt til licenser og diverse hjemmesider.

Analysen vil også indeholde forslag til konkrete initiativer til at digitalisere manuelle processer for derved at frigive ressourcer til andre opgaver.

Sundhedsområdet

Formålet med analysen af sundhedssektoren er primært at afdække mulighederne for at frigive ressourcer til borgerrettede sundhedsydelser og at afdække om den tidlige, forebyggende indsats kan optimeres. Udgiftsanalysen skal bidrage til udarbejdelsen af en egentlig sektorplan, der involverer en politisk og administrativ stillingtagen til sektorens succeskriterier, og hvordan resultater leveres bedst og mest effektivt samt tilhørende økonomiske rammer til området.

Analysen vil fokusere på blandt andet transportudgifter, udgifter til læge- og sygeplejerskevikarer, optimerede patientforløb via blandt andet telemedicin, effekter af eventuel indførelse af et fradrag for sygeforsikringer samt mulig brugerbetaling.

Socialområdet - døgninstitutioner

Der gennemføres på socialområdet en analyse af de selvejende døgninstitutioner. Den skal blandt andet afdække, om private døgninstitutioner leverer de samme ydelser med en pris og kvalitet, der svarer til tilsvarende offentlige institutioner.

Undersøgelsen skal sikre gennemsigtighed på området, mulige omkostningsreduktioner samt et højere kvalitets- og specialiseringsniveau.

Uddannelsesområdet

Analysen på uddannelsesområdet skal bidrage til at opnå et løft i både kvalitet og effektivitet i sektoren.

Fokus vil være på dels at skabe bedre sammenhæng mellem økonomi og produktion, dels på bedre incitamenter til at uddanne sig via mere effektive taxameterbetalinger og mulig brugerbetaling. Desuden skal der ses på mulighederne for at give kommunernes yderligere incitamenter til at forbedre undervisningen og bidrage til at opfylde kriterierne i Partnerskabsaftalen med EU samt øvrige målsætninger for sektoren.

Shared services

Endelig skal en analyse af muligheder for fælles faciliteter identificere optimeringspotentialer ved en sammenlægning af diverse råds og talsmandsinstitutioners administration. Målet hermed at at reducere eventuelle smådriftsulemper, der kan gøre sig gældende på området.

6.2.1 Foreløbige bidrag til forarbejder til finanslovsforslaget for 2020.

I den videre forberedelse af FFL 2020 indgår blandt andet mål og initiativer, som er indeholdt i de tidligere finanslovsaftaler og beslutningsforslag i Inatsisartut samt initiativer ift. kommunerne.

Prioriteringerne i FFL 2020 skal blandt andet bidrage til, at understøtte tiltag inden for følgende kerneområder:

- Trafikområdet, hvor der skal være særlig fokus på arbejdet med finansiering af udbygning af lufthavne, herunder særligt midler til indskud af nødvendig egenkapital i Kalaallit Airports A/S, jf. tekstanmærkning på FL 2019 og anlægsloven om etablering af lufthavne fra EM 2018.
- Boligområdet, herunder forberedelse af en mulig udlægning af området til kommunerne og forberede afledte konsekvenser for bloktilskuddet.
- Frie midler på anlægsområdet prioriteres ud fra:
  - Naalakkersuisuts mål på lufthavnsområdet,
  - De højest prioriterede projekter i de foreliggende anlægssektorplaner, herunder bør væsentlige udestående sektorplaner færdiggøres snarest.
  - Et mål om at skabe god regional balance i udviklingen samt sikre et bedre afløb af afsatte anlægsmidler.
- Eventuelle engangsindtægter fra selskaber, samt olie- og mineralsektoren, samt ekstraordinære indtægter på skatte- og afgiftsområdet, og eventuelt øgede udbytter fra selskaber øremærkes til infrastrukturinvesteringer i særligt lufthavne, der kan bidrage til at øge holdbarheden af den økonomiske politik og skabe en mere selvberende økonomi.

Status for anlæg og finansiering af ny hovedlufthavnsstruktur

Kalaallit Airports A/S vil i første og andet kvartal af 2019 afholde udbud af lufthavnsbyggerierne i Ilulissat og Nuuk. Udbudsmaterialet vil desuden indeholde en option, så bydende entreprænører kan vælge afgive bud på en alternativ tidsplan for anlægsarbejderne.

I finansloven for 2019 er der i lighed med de foregående år skabt hjemmel til at indskyde yderligere kapitalindskud i Kalaallit Airports A/S, i det omfang Landskassen modtager ekstraordinære indtægter fra udlodninger, udbytter m.v., jf. tekstanmærkning til hovedkonto 10.13.11 i FL 2019. Et sådant behov må forventes også at blive aktuelt i forhold til finansloven for 2020.

Udover de tre nævnte lufthavne arbejder Naalakkersuisut også på at forberede yderligere lufthavnsinvesteringer i de kommende år, jf. nedenstående afsnit.

Regionale Landingsbaner

Det økonomiske analysearbejde vedrørende regionale landingsbaner i Uummannaq, Qasigiannuit, Kangaatsiaq, Qeqertarsuaq, Narsaq, Nanortalik, Ittoqqortoormiit og Tasiilaq forventes udført med henblik på politisk behandling i 2019. I tillæg hertil påbegyndes et analysearbejde vedrørende en regional landingsbane i Uummannaq, på baggrund af koalitionsaftalen.

I lighed med analysearbejdet, som dannede baggrund for vedtagelsen af anlægsloven vedrørende anlæggelse af lufthavene i Ilulissat, Nuuk og Qaqortoq, udføres der samfundsøkonomisk konsekvensanalyse af projekterne, som skal danne baggrund for vurdering af, hvorvidt projekterne lever op til kravene i Landstingslov om flyvepladser. Dette omhandler hvorvidt investeringen kan forrentes og afskrives, hvorvidt driften kan genere positivt dækningsbidrag, hvorvidt anlæg eller drift fortrænger andre omkostninger eller skaber nye indtægter, samt om investeringen tager hensyn til nuværende og forventede operatører på luftfartsområdet og deres materielvalg (flytyper mv.).

Når resultaterne foreligger vil Naalakkersuisut vurdere resultaterne af analysearbejdet, og på baggrund heraf anbefale den videre proces til de relevante udvalg i Inatsisartut. Resultaterne af afdækningen og de økonomiske konsekvenser heraf, forventes at kunne indarbejdes i finansloven for 2020 og kommende finanslove.

Mittarfeqarfiit i en ny lufthavnsstruktur efter 2023

Konsekvenserne af anlæg og drift af de nye lufthavne i Nuuk, Ilulissat og Qaqortoq via Kalaallit Airports A/S er beskrevet i "*Samfundsøkonomisk konsekvensvurdering ved udbygning af lufthavn trin 2*". Den overskudsgivende forretning i lufthavnsstrukturen udgår dermed af Mittarfeqarfiits forretning. Som en konsekvens af omlægningen er der beregnet et underskud i Mittarfeqarfiit på mellem 60 til 75 mio. kr. årligt.

Det er ligeledes beskrevet i "*Samfundsøkonomisk konsekvensvurdering ved udbygning af lufthavn trin 2*", at offentlige besparelser som følge af den nye lufthavnsstruktur, forudsættes at medfinansiere det forventede underskud i Mittarfeqarfiit. Dette vil forventeligt afspejles i budgetoverslagsår for 2023 i kommende finanslove og i en bevillingsreduktion på de relevante hovedkonti, samt reduktion af det kommunale bloktilskud. Sideløbende med denne proces pågår der et arbejde med at identificere besparelspotentialer og effektiviseringsprocesser i Mittarfeqarfiit, som kan modvirke det forventede underskud.

Mittarfeqarfiit - reinvestering i lufthavnsmateriel

Mittarfeqarfiit har et behov for at få tilført flere midler for at indhente et reinvesteringsbehov på lufthavnsmateriel, der igennem flere år er oparbejdet. Dette skal enten finansieres via Finansloven eller gennem Mittarfeqarfiits takster.

Der er i Finanslov for 2019 allerede afsat 20 mio. kr. til reinvesteringer i Mittarfeqarfiit, mens der i budgetoverslagsårene er afsat 10 mio. kr.

Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen har orienteret Departementet for Boliger og Infrastruktur og Mittarfeqarfiit om at der vil være øget fokus på flyvesikkerheden i grønlandske lufthavne i 2019 og fremadrettet. Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen har i den forbindelse vurderet, at de afsatte midler i Finanslov for 2019 og frem ikke er tilstrækkelige til opretholdelsen af et tilfredsstillende flyvesikkerhedsniveau.

Der er derfor behov for en fornyet vurdering af finansiering af midler til nødvendige reinvesteringer i Mittarfeqarfiit.

Det har vidtrækkende konsekvenser, når der er nedbrud på materiel, hvilket sås da Kangerlussuaq Lufthavn i 2018 på grund af nedbrud i radioudstyr måtte lukke væsentligt ned for aktiviteterne, med store gener for trafikafviklingen til følge.

Mittarfeqarfiit – reinvestering i helikopterlandingspladser

Mittarfeqarfiit har udarbejdet en rapport, som identificerer reinvesteringsbehovet i selskabets 43 helikopterlandingspladser, med henblik på at infrastrukturen fortsat kan leve op til Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsens krav til flyvesikkerheden. Rapporten indeholder endvidere overslag for en opgradering af en række heliporte, til potentiel fremtidig håndtering af større helikoptertyper som eksempelvis S-61 og S-92.

En opgradering af heliportene og finansiering heraf vil skulle ses i sammenhæng med de fremtidige servicekontrakter for passagerbefordring.